Pecyn Dogfen Cyhoeddus

At: Aelodau Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol (CYSAG)

Dyddiad: 26 Mehefin 2018

Deialu Union: 01824 712568

e-bost: democrataidd@sirddinbych.gov.uk

Annwyl Syr / Fadam

Fe'ch gwahoddir i ddod i gyfarfod o'r **CYNGOR YMGYNGHOROL SEFYDLOG AR ADDYSG GREFYDDOL (CYSAG)** am **10.00 am, DYDD MERCHER, 4 GORFFENNAF 2018** yn **SIAMBR Y CYNGOR, TY RUSSELL, FFORDD CHURTON, Y RHYL LL18 3DP**.

Yn gywir

G Williams
Pennaeth Gwasanaethau cyfreithiol a Democrataidd

AGENDA

RHAN 1 – GWAHODDIR Y WASG A'R CYHOEDD I FOD YN BRESENNOL AR GYFER Y RHAN HON O'R CYFARFOD

MYFYRDOD TAWEL

1 PENODI CADEIRYDD – O'R ENWADAU CREFYDDOL

Penodi Cadeirydd o blith Cynrychiolwyr yr Enwadau Cyfreithiol am weddill tymor 2018/19.

2 YMDDIHEURIADAU

3 DATGAN CYSYLLTIAD

Dylai'r Aelodau ddatgan unrhyw gysylltiad personol neu gysylltiad sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fater a nodwyd i'w ystyried yn y cyfarfod hwn.

4 MATERION BRYS FEL Y'U CYTUNWYD GAN Y CADEIRYDD

Rhybudd o eitemau y dylid, ym marn y Cadeirydd, eu hystyried yn y cyfarfod fel materion brys yn unol ag Adran 100B(4) Deddf Llywodraeth Leol 1972.

5 COFNODION Y CYFARFOD DIWETHAF (Tudalennau 7 - 10)

Cymeradwyo a llofnodi cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 5 Chwefror 2018 (copi ynghlwm) fel cofnod cywir.

6 DADANSODDIAD O ADRODDIADAU AROLYGU (Tudalennau 11 - 14)

Derbyn dadansoddiad o Adroddiadau Arolygu Estyn diweddar ar gyfer ysgolion (copi wedi'i amgáu).

7 ADOLYGIAD THEMATIG ESTYN O AG YN CA2 A 3 (Tudalennau 15 - 56)

Derbyn adroddiad Estyn (copi wedi'i amgáu) ar yr adolygiad o AG yng Nghyfnod Allweddol 2 a Chyfnod Allweddol 3 ac ystyried yr argymhellion.

8 CWRICWLWM CYMRU (Tudalennau 57 - 68)

Derbyn cyflwyniad ar ddatblygiadau ynghylch Cwricwlwm Cymru ac ystyried camau cynnydd ar gyfer y Meysydd Dysgu a Phrofiad Dyniaethau (copi wedi'i amgáu).

9 CYMDEITHAS CYNGHORAU YMGYNGHOROL SEFYDLOG ADDYSG GREFYDDOL CYMRU CCYSAGC (Tudalennau 69 - 90)

(a) Derbyn cofnodion cyfarfod diwethaf y Gymdeithas a gynhaliwyd ar 9 Mawrth 2018 yn Abertawe (copi wedi'i amgáu)

(b) cytuno ar bresenoldeb yng nghyfarfod nesaf CCYSAGC i'w gynnal yn Llangefni, Ynys Môn ar 6 Gorffennaf 2018.

10 DYDDIAD Y CYFARFOD NESAF

Cynhelir y cyfarfod nesaf am 10.00am ddydd Gwener 12 Hydref 2018.

RHAN 2 – DIM EITEMAU

AELODAETH

Cynghorwyr yn cynrychioli Cyngor Sir Ddinbych

Ellie Chard	Emrys Wynne
Tony Flynn	Barry Mellor
Tony Thomas	

Yn cynrychioli Enwadau Crefyddol

Mr. Dominic Oakes	Mary Ludenbach
Y Parch. B H Jones	Mrs C Thomas
Y Parch. Martin Evans-Jones	Is-Gapten Sian Radford

Yn cynrychioli Cymdeithasau Athrawon

Mrs C Harmsworth | Mrs Maureen Phillips

Aelodau Cyfetholedig

T. Ap Siôn

COPÏAU AT:

Bob Cynghorydd er gwybodaeth
Y Wasg a Llyfrgelloedd
Cynghorau Tref a Chymuned

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

DEDDF LLYWODRAETH LEOL 2000

Cod Ymddygiad Aelodau

DATGELU A CHOFRESTRU BUDDIANNAU

Rwyf i, (enw)	
*Aelod /Aelod cyfetholedig o *(*dileuer un)*	**Cyngor Sir Ddinbych**

YN CADARNHAU fy mod wedi datgan buddiant ***personol / personol a sy'n rhagfarnu** nas datgelwyd eisoes yn ôl darpariaeth Rhan III cod ymddygiad y Cyngor Sir i Aelodau am y canlynol:-
*(*dileuer un)*

Dyddiad Datgelu:	
Pwyllgor (nodwch):	
Agenda eitem	
Pwnc:	
Natur y Buddiant: *(Gweler y nodyn isod)**	
Llofnod	
Dyddiad	

Noder: Rhowch ddigon o fanylion os gwelwch yn dda, e.e. 'Fi yw perchennog y tir sy'n gyfagos i'r cais ar gyfer caniatâd cynllunio a wnaed gan Mr Jones', neu 'Mae fy ngŵr / ngwraig yn un o weithwyr y cwmni sydd wedi gwneud cais am gymorth ariannol'.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

CYNGOR YMGYNGHOROL SEFYDLOG AR ADDYSG GREFYDDOL (CYSAG)

Cofnodion cyfarfod o'r Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol (CYSAG) a gyhaliwyd yn Siambr Y Cyngor, Neuadd y Sir, Rhuthun LL15 1YN , Dydd Llun, 5 Chwefror 2018 am 10.00 am.

YN BRESENNOL

Yn cynrychioli Cyngor Sir Ddinbych:
Y Cynghorwyr Ellie Chard, Tony Flynn a Tony Thomas

Yn cynrychioli Enwadau Crefyddol:
Y Parch Brian H Jones, y Parch Martin Evans-Jones a Dominic Oakes

HEFYD YN BRESENNOL

Ymgynghorydd Her GwE (PL) a Gweinyddwr Pwyllgor (SLW)

Hefyd yn bresennol:
Nigel Worth (Cymdeithas Cyfeillion – Crynwyr)

Nid oedd gofynion cworwm y Pwyllgor wedi'u cyflawni gan nad oedd Aelodau Addysg yn bresennol. Fe aeth y cyfarfod yn ei flaen ond byddai angen i unrhyw benderfyniad a wnaed gael ei gadarnhau'n ffurfiol yng nghyfarfod nesaf y Pwyllgor â chworwm.

Dechreuodd y cyfarfod gydag ychydig o funudau o fyfyrdod tawel.

1 YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau am absenoldeb oddi wrth Y Cynghorydd Emrys Wynne

2 PENODI CADEIRYDD

Dywedodd yr Ymgynghorydd Her GwE wrth y Pwyllgor fod Simon Cameron wedi rhoi gorau i'w rôl gyda'r Eglwys yng Nghymru, ac felly nid oedd bellach yn aelod o CYSAG. Oherwydd ymddiswyddiad Simon Cameron, byddai angen penodi Cadeirydd newydd.

Gan nad oedd y cyfarfod yn gwneud cworwm, ac ni roddwyd unrhyw enwebiad, cytunodd yr Is-Gadeirydd, y Cynghorydd Ellie Chard, i fod yn Gadeirydd.

***Nodwyd** bod y Cynghorydd Ellie Chard am ymgymryd â rôl y Cadeirydd ar gyfer y cyfarfod.*

3 PENODI IS-GADEIRYDD

Dywedodd yr Ymgynghorydd Her GwE wrth y Pwyllgor y byddai angen penodi Is-Gadeirydd newydd, oherwydd i'r Is-Gadeirydd presennol, y Cynghorydd Ellie Chard, ymgymryd â swydd y Cadeirydd.

Gan nad oedd y cyfarfod yn gwneud cworwm, ac ni roddwyd unrhyw enwebiad, cytunodd y Cynghorydd Tony Thomas i fod yn Is-Gadeirydd.

Nodwyd *bod y Cynghorydd Tony Thomas am ymgymryd â rôl yr Is-Gadeirydd ar gyfer y cyfarfod.*

4 DATGAN CYSYLLTIAD

Ni ddatganwyd cysylltiad.

5 MATERION BRYS FEL Y'U CYTUNWYD GAN Y CADEIRYDD

Dim.

6 COFNODION Y CYFARFOD DIWETHAF

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol (CYSAG) a gynhaliwyd ar 13 Hydref 2017 (wedi'u cylchredeg yn flaenorol).

Cywirdeb - dylai tudalen 7 eitem 9 nodi "Diolchodd y Cadeirydd i'r Aelodau..."

<u>Materion yn Codi:</u>

Tudalen 8, Eitem 10 – Ymateb gan lythyrau CYSAG i Ysgolion
Dywedodd yr Ymgynghorydd Her GwE wrth Aelodau fod problemau oherwydd y newidiadau i'r cwricwlwm TGAU. Roedd llai o ddisgyblion yn cael eu cofrestru ar gyfer y cwrs byr a mwy ar gyfer y cwrs llawn. Roedd adroddiadau ar draws Gymru yn awgrymu bod rhai ysgolion yn cael trafferth sicrhau'r canlyniadau yr oeddent yn eu disgwyl ac roedd rhai wedi dechrau cael gwared ar y pwnc TGAU yn llwyr o Gyfnod Allweddol 4. Roedd darpariaeth AG mewn ysgolion yn orfodol ond nid oedd gofyn i ddisgyblion ennill cymhwyster.

Cafwyd trafodaeth a chyflwynwyd awgrym i weithio gyda'r Ffederasiwn Penaethiaid i ganfod y ffordd orau i ddarparu AG i ddisgyblion yn Sir Ddinbych.

NODWYD *yn amodol ar yr uchod, fod cofnodion y cyfarfod CYSAG a gynhaliwyd ar 13 Hydref 2017, yn cael eu cynnig i'w cymeradwyo fel cofnod cywir yng nghyfarfod cworwm nesaf y Pwyllgor.*

7 DADANSODDIAD O ADRODDIADAU AROLYGU

Cyflwynodd Ymgynghorydd Her GwE adroddiad (a ddosbarthwyd yn flaenorol), a roddodd ddadansoddiad o adroddiadau Arolygu Estyn a gyhoeddwyd yn ystod tymor yr hydref.

Cynhaliwyd arolygiadau mewn tair ysgol:

- Ysgol Y Faenol, Bodelwyddan
- Ysgol Gynradd Rhewl, ac
- Ysgol Bro Cinmeirch, Llanrhaeadr

Roedd manylion yn ymwneud â'r ysgolion wedi eu cynnwys yn yr adroddiad a chrynhowyd y manylion hyn gan yr Ymgynghorydd Her.

NODWYD *y dylid derbyn yr adroddiad a nodi'r cynnwys.*

8 FFRAMWAITH AROLYGU NEWYDD ESTYN

Cyflwynodd Ymgynghorydd Her GwE adroddiad ar lafar i hysbysu Aelodau o'r fframwaith arolygu newydd.

Cyflwynwyd fideo YouTube byr yn dwyn y teitl "Newidiadau i Arolygon Estyn" i amlygu'r newidiadau.

Nodwyd *bod Aelodau yn cydnabod yr adroddiad ar lafar ac yn derbyn y newidiadau i'r fformat y mae CYSAG yn derbyn gwerthusiadau adroddiad Estyn ar gyfer ysgolion yn Sir Ddinbych.*

9 CANLYNIADAU ARHOLIADAU 2017

Cyflwynodd Ymgynghorydd Her GwE grynodeb o adroddiad Canlyniadau Arholiadau 2017 (a ddosbarthwyd yn flaenorol) er mwyn i Aelodau fonitro'r ddarpariaeth ar gyfer AG mewn ysgolion ac i'w diweddaru o ran y canlyniadau ar gyfer y flwyddyn.

Amlygwyd bod data Safon UG wedi'i gynnwys o fewn yr adroddiad ond nid oedd unrhyw ddata cenedlaethol er mwyn eu cymharu.

Yn ystod trafodaethau, tynnwyd sylw at y canlynol:

- Roedd llawer o waith yn gysylltiedig ag amlygu graddau A*-C, er i raddau A*-G olygu bod unigolion hefyd wedi pasio. Teimlwyd y dylid gwneud disgyblion yn fwy ymwybodol o'r graddau pasio.
- Dywedodd Estyn nad oedd athrawon anarbenigol yn cael effaith andwyol ar addysg disgyblion.

NODWYD, *yn ddibynnol ar yr uchod, y dylid derbyn a nodi crynodeb yr Adroddiad Canlyniadau Arholiadau 2017.*

10 CYSAG A CHYDWEITHREDIAD O YSGOL I YSGOL

Cyflwynodd Ymgynghorydd Her GwE adroddiad (a ddosbarthwyd yn flaenorol) i ddarparu'r wybodaeth ddiweddaraf am y digwyddiad hyfforddiant a gynhaliwyd ym mis Mehefin a Gorffennaf 2017.

Crynhowyd o fewn cyflwyniad a chytunwyd bod yr hyfforddiant wedi bod yn llwyddiannus iawn i ddisgyblion ddadansoddi agweddau ehangach o AG.

Nodwyd *y dylid derbyn y cyflwyniad a nodi ei gynnwys.*

11 CYMDEITHAS CYNGHORAU YMGYNGHOROL SEFYDLOG ADDYSG GREFYDDOL CYMRU

(i) Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod Cymdeithas CYSAG Cymru (CCYSAGC) a gynhaliwyd ar 10 Tachwedd 2017 (a ddosbarthwyd yn flaenorol) ym Mhen-y-bont ar Ogwr er gwybodaeth i'r Aelodau.
(ii) Gofynnwyd am enwebiadau ar gyfer aelod newydd i Bwyllgor Gwaith CCYSAGC. Cynigodd Y Parchedig Martin Evans-Jones ei enw ei hun.
(iii) Bydd y cyfarfod CCYSAGC nesaf yn cael ei gynnal yn Abertawe ar 9 Mawrth 2018.

NODWYD *y dylid derbyn a nodi cofnodion cyfarfod CCYSAGC a gynhaliwyd ar 10 Tachwedd 2017.*

12 DYDDIAD Y CYFARFOD NESAF

Mae cyfarfod nesaf CYSAG Sir Ddinbych wedi ei drefnu ar gyfer 4 Gorffennaf 2018 am 10.00 a.m. mewn lleoliad sydd i'w gadarnhau.

Daeth y cyfarfod i ben am 11.20am.

Cyngor Sir Ddinbych
Cyngor Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol (CYSAG)

Dyddiad y Cyfarfod:		4 Gorffennaf 2018
Eitem ar y Rhaglen:	**6**	DADANSODDIAD O ADRODDIADAU AROLYGON

Cefndir i'r Adroddiad:

Mae'n ddyletswydd statudol ar CYSAG i fonitro darpariaeth Addysg Grefyddol ac addoli ar y cyd mewn ysgolion. Mae ganddyn nhw draddodiad hir o dderbyn a dadansoddi adroddiadau arolygon Estyn ym mhob cyfarfod.

Pwrpas yr Adroddiad:

Rhoi gwybod i aelodau am ganlyniadau Adroddiadau Arolygon diweddar Estyn ar ysgolion.

Argymhellion:

- Derbyn yr adroddiad
- Anfon llythyr i bob ysgol i roi gwybod iddyn nhw bod Adroddiad o'u Harolwg wedi ei ystyried, i'w llongyfarch am yr elfennau da a nodwyd, ac i'w hatgoffa bod yr Uwch Ymgynghorydd Dysgu Addysg Grefyddol a'r Swyddogion Gwella Ysgolion ar gael i gynorthwyo gydag unrhyw faes sydd angen ei ddatblygu neu unrhyw fater sydd angen mynd i'r afael ag ef.
- Gofyn i'r Awdurdod Lleol ddosbarthu'r llythyrau i'r ysgolion perthnasol.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Dadansoddiad o Adroddiadau Arolygon
CYSAG Sir Ddinbych

Haf 2018

(Adroddiadau a gyhoeddwyd yn nhymor y gwanwyn)

<u>1 ysgol</u>

<table>
<tr><th>Ysgol</th><th>Dyddiadau</th></tr>
<tr><td>Ysgol Tremeirchion</td><td>Ionawr 2018</td></tr>
<tr><td colspan="2">Mae Ysgol Tremeirchion wedi’i lleoli ym mhentref Tremeirchion ger Llanelwy, Sir Ddinbych. Mae’n ysgol wirfoddol a reolir yr Eglwys yng Nghymru. Cymraeg yw prif gyfrwng bywyd a gwaith yr ysgol. Mae 73 o ddisgyblion ar y gofrestr rhwng tair ac un ar ddeg mlwydd oed, gan gynnwys deuddeg o ddisgyblion rhan-amser oed meithrin. Mae niferoedd y disgyblion wedi cynyddu’n sylweddol yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Mae ychydig dros 3% o'r disgyblion yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim, sy’n llawer is na'r cyfartaledd cenedlaethol, sef 19%. Daw chwe deg chwech y cant (66%) o ddisgyblion o gartrefi Cymraeg ac ychydig iawn sydd o gefndiroedd ethnig lleiafrifol. Mae'r ysgol wedi nodi bod gan tua 26% o ddisgyblion anghenion dysgu ychwanegol, sy’n uwch na’r ganran genedlaethol o 21%. Ychydig iawn sydd â datganiad anghenion addysgol arbennig. Penodwyd y pennaeth i’r swydd ym mis Ionawr 2011 a'r tro diwethaf i'r ysgol gael arolwg oedd mis Tachwedd 2011.</td></tr>
</table>

Fframwaith Arolygu Presennol

Addysgu

- Mae gan yr ysgol gynlluniau priodol i ddatblygu sgiliau disgyblion. Mae’n cynnig profiadau gwerthfawr iddynt i ddatblygu eu sgiliau llafar, er enghraifft, wrth gymryd rhan mewn gwasanaethau ysgol yn yr eglwys leol.

Gofal, Cymorth ac Arweiniad

- Mae’r ysgol yn gymuned ofalgar a theuluol sy’n hyrwyddo amrywiaeth, gwrth-hiliaeth, tegwch a chyfleoedd cyfartal yn llwyddiannus. Mae ymweld yn rheolaidd â’r eglwys gyfagos ar gyfer gwasanaethau a sesiynau canu’n cyfrannu'n llesol at ddatblygiad moesol ac ysbrydol y disgyblion. Mae’r holl staff yn dangos ac yn annog goddefgarwch a thegwch yn effeithiol.

Arweinyddiaeth

- Mae gan y pennaeth weledigaeth gadarn sy’n seiliedig ar ddatblygu lles disgyblion a chynnal a gwella safonau. Mae arweinwyr yr ysgol yn rhoi pwyslais cryf ar ddatblygu’r ysgol yn gymuned ddysgu effeithiol fel ‘un teulu ynghyd’, lle mae pob unigolyn yn werthfawr. Mae cydweithredu’n llwyddiannus gyda’r eglwys a’r gymuned ehangach yn sicrhau bod pawb yn ymrwymo i’r weledigaeth.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Cyngor Sir Ddinbych **Cyngor Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol (CYSAG)**		
Dyddiad y Cyfarfod:		4 Gorffennaf 2018
Eitem ar y Rhaglen:	**7**	**ADOLYGIAD THEMATIG ESTYN O ADDYSG GREFYDDOL YN CA2 A 3**
Cefndir i'r Adroddiad: Mae Estyn wedi cynnal adolygiad o Addysg Grefyddol yn CA2 a CA3.		
Pwrpas yr Adroddiad: Cyhoeddwyd adroddiad ym mis Mehefin 2018 yn cyflwyno canfyddiadau'r adolygiad. Mae'n rhoi argymhellion i ysgolion, ALl a Chonsortia.		
Argymhellion: ▪ Cymeradwyo'r adroddiad ▪ Trafod argymhellion ar gyfer yr ALl		

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

estyn.llyw.cymru
estyn.gov.wales

Addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3

Mehefin 2018

Diben Estyn yw arolygu ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru. Mae Estyn yn gyfrifol am arolygu:

- ysgolion a lleoliadau meithrin a gynhelir gan, neu sy'n cael arian gan awdurdodau lleol
- ysgolion cynradd
- ysgolion uwchradd
- ysgolion arbennig
- unedau cyfeirio disgyblion
- ysgolion pob oed
- ysgolion annibynnol
- addysg bellach
- colegau arbenigol annibynnol
- dysgu oedolion yn y gymuned
- gwasanaethau addysg awdurdodau lleol ar gyfer plant a phobl ifanc
- addysg a hyfforddiant athrawon
- Cymraeg i oedolion
- dysgu yn y gwaith
- dysgu yn y sector cyfiawnder

Mae Estyn hefyd:

- yn rhoi cyngor ar ansawdd a safonau mewn addysg a hyfforddiant yng Nghymru i Gynulliad Cenedlaethol Cymru ac eraill; ac
- yn cyhoeddi achosion o arfer dda yn seiliedig ar dystiolaeth arolygu

Cymerwyd pob rhagofal posibl i sicrhau bod y wybodaeth yn y ddogfen hon yn gywir adeg ei chyhoeddi. Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau neu sylwadau ynglŷn â'r ddogfen hon/cyhoeddiad hwn at:

Yr Adran Gyhoeddiadau
Estyn
Llys Angor
Heol Keen
Caerdydd
CF24 5JW neu drwy anfon e-bost at cyhoeddiadau@estyn.llyw.cymru

Mae'r cyhoeddiad hwn a chyhoeddiadau eraill gan Estyn ar gael ar ein gwefan: www.estyn.llyw.cymru

Cyfieithwyd y ddogfen hon gan Trosol (Saesneg i Gymraeg).

© Hawlfraint y Goron 2018: Gellir ailddefnyddio'r adroddiad hwn yn ddi-dâl mewn unrhyw fformat neu gyfrwng ar yr amod y caiff ei ailddefnyddio'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid cydnabod y deunydd fel hawlfraint y Goron a rhaid nodi teitl yr adroddiad penodol.

Cynnwys

Tudalen

Cyflwyniad	**1**
Cefndir	**1**
Prif ganfyddiadau	**5**
Argymhellion	**8**
Safonau	**9**
Medrau, gwybodaeth a dealltwriaeth	9
Agweddau at ddysgu	12
Darpariaeth	**13**
Cynllunio'r cwricwlwm	13
Cyfoethogi a phrofiadau	15
Addysgu	16
Asesu ac adborth	18
Arweinyddiaeth	**20**
Arweinyddiaeth pwnc	20
Tynnu allan o wersi	21
Gwella ansawdd	21
Pontio	23
Atal	24
Her a chymorth allanol	25
Atodiad 1: Cwestiynau i ysgolion eu hystyried fel rhan o'u hunanarfarniad	**26**
Atodiad 2: Sail y dystiolaeth	**28**
Atodiad 3: Astudiaethau achos	**30**
Astudiaeth Achos 1: Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin	30
Astudiaeth Achos 2: Ysgol Gynradd Plasmarl	32
Geirfa	**34**
Cyfeiriadau	**36**

Cyflwyniad

Ysgrifennir yr adroddiad hwn i ymateb i gais am gyngor gan Lywodraeth Cymru yn llythyr cylch gwaith blynyddol y Gweinidog i Estyn ar gyfer 2017-2018. Mae'r adroddiad yn arfarnu safonau, darpariaeth ac arweinyddiaeth mewn addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3. Nid yw'n cwmpasu addysg grefyddol mewn ysgolion enwadol, annibynnol nac arbennig.

Mae'r adroddiad hwn yn cwmpasu safonau mewn addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3, a chyfranogiad mewn dysgu ac ymgysylltiad ag ef. Mae hefyd yn ystyried y ffactorau sy'n effeithio ar safonau, gan gynnwys cynllunio'r cwricwlwm, addysgu, asesu, arweinyddiaeth a gwella ansawdd.

Mae'r adroddiad wedi'i fwriadu ar gyfer Llywodraeth Cymru, penaethiaid a staff mewn ysgolion, awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol, ac aelodau o'r Cynghorau Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol (CYSAGau)[1]. Bydd canfyddiadau'r adroddiad yn helpu llywio datblygu a gweithredu'r Cwricwlwm newydd i Gymru hefyd.

Cefndir

Mae addysg grefyddol yn rhan orfodol o'r cwricwlwm o'r cyfnod sylfaen i gyfnod allweddol 4. Rhaid i ysgolion ddarparu addysg grefyddol yn y sector ôl-16 hefyd. (Prydain Fawr, 1998). Rhaid i addysg grefyddol ddilyn y maes llafur perthnasol a gytunwyd yn lleol ar gyfer addysg grefyddol[2]. Mae gan rieni'r hawl gyfreithiol i dynnu eu plentyn o addysg grefyddol, er bod bron pob disgybl yn cymryd rhan yn llawn mewn addysg grefyddol yn ymarferol.

Mae'r Ddeddf Diwygio Addysg (Prydain Fawr 1988) a Chylchlythyr y Swyddfa Gymreig (Adran Addysg y Swyddfa Gymreig, 1994) yn amlinellu'r gofynion cyfreithiol ar gyfer addoli ar y cyd mewn ysgolion yng Nghymru. Rhaid i bob ysgol ddarparu gweithred ddyddiol o addoli ar y cyd ar gyfer pob disgybl. Nod addoli ar y cyd yw datblygu disgyblion yn gymdeithasol, yn foesol, yn ysbrydol ac yn ddiwylliannol. Ni ddylai ysgolion ddefnyddio addoli ar y cyd i addysgu addysg grefyddol. Mae addysg grefyddol ac addoli ar y cyd yn weithgareddau ar wahân er y gallent atgyfnerthu ei gilydd.

Datblygwyd y 'Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru' gan Lywodraeth Cynulliad Cymru yn 2008 ochr yn ochr â'i hadolygiad o'r Cwricwlwm Cenedlaethol (Llywodraeth Cynulliad

[1] Mae CYSAGau yn gyfrifol yn gyfreithiol am gynghori awdurdodau lleol ar addysg grefyddol ac addoli ar y cyd. Rhaid i bob awdurdod lleol gael CYSAG.
[2] Mae'r maes llafur a gytunwyd yn lleol ar gyfer pob awdurdod lleol ar gael gan y Gymdeithas Cynghorau Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol: http://www.wasacre.org.uk/publications/syllabi.html

Cymru, 2008). Nod y fframwaith oedd gwella safonau addysg grefyddol yn genedlaethol trwy ddarparu cwricwlwm a fframwaith asesu cydlynus ar gyfer Cymru. Mae'n cynnwys rhaglenni astudio enghreifftiol ar gyfer pob cyfnod allweddol, ynghyd â disgrifiadau lefel ar gyfer perfformiad disgyblion. Diwygiodd pob awdurdod lleol a CYSAG eu meysydd llafur a gytunwyd yn lleol i ystyried y fframwaith.

Mae'r fframwaith yn datgan y dylai addysg grefyddol annog disgyblion i archwilio ystod o gwestiynau mewn ffordd fyfyriol, ddadansoddol a chytbwys. Mae'n canolbwyntio hefyd ar ddeall chwilfrydedd dynoliaeth am ystyr, yr agweddau cadarnhaol ar ddealltwriaeth aml-ffydd/amlddiwylliannol, a dealltwriaeth ac ymatebion y disgyblion eu hunain i fywyd a chrefydd. Yng nghyfnod allweddol 2, dylai addysg grefyddol feithrin diddordeb a rhyfeddod dysgwyr yn y byd a'r profiad dynol i'w hysgogi i godi cwestiynau ac ymchwilio iddynt. Dylai disgyblion ddatblygu medrau a chasglu gwybodaeth a fydd yn eu helpu i feddwl yn greadigol a rhannu syniadau trwy drafod. Dylent ddatblygu gwybodaeth am wahanol grefyddau a chydnabod pwysigrwydd crefydd ym mywydau pobl. Dylai hyn eu helpu i ddatblygu goddefgarwch a pharch at bobl eraill. Dylai disgyblion archwilio dimensiynau ysbrydol a moesol er mwyn llywio eu chwiliad eu hunain am ystyr a diben. Dylent gael cyfleoedd i fynegi eu teimladau a'u barn eu hunain, nodi'r modd y gallai eu gweithredoedd effeithio ar bobl eraill, cydnabod bod safbwyntiau pobl eraill yn wahanol i'w safbwyntiau eu hunain, a myfyrio ar eu safbwyntiau eu hunain ar fywyd, a'u diwygio. Yng nghyfnod allweddol 3, dylai addysg grefyddol ysgogi disgyblion i feddwl drostynt eu hunain. Dylent gael cyfleoedd i gymhwyso ac arfarnu eu mewnwelediad o ran cwestiynau crefyddol a moesol sylfaenol a meddwl yn greadigol. Dylai eu gwybodaeth am grefyddau feithrin dealltwriaeth well o arwyddocâd crefydd a'i phwysigrwydd o ran hyrwyddo cydlyniad cymdeithasol, sefydlogrwydd, dinasyddiaeth fyd-eang a chynaliadwyedd. Dylai disgyblion fyfyrio ar ddimensiynau ysbrydol a moesol bywyd a dylid rhoi cyfleoedd iddynt fynegi a chyfiawnhau eu teimladau a'u barn eu hunain am eu chwiliad am ystyr.

Mae cymeriad crefyddol i ryw 15% o ysgolion a gynhelir yng Nghymru, ac maent yn addysgu 'addysg enwadol' fel ffurf benodol ar addysg grefyddol (Llywodraeth Cymru, 2018). Nid yw addysg enwadol yn dilyn y maes llafur a gytunwyd yn lleol, ond yn hytrach yn dilyn maes llafur a bennwyd gan yr ysgol unigol neu grŵp o ysgolion sydd â chymeriad crefyddol penodol. Nid yw Estyn yn arolygu addysg enwadol fel rhan o'i arolygiadau arferol o ysgolion sydd â chymeriad crefyddol gan fod yr agwedd hon yn cael ei harolygu o dan ddeddfwriaeth ar wahân gan arolygwyr a benodwyd gan gorff llywodraethol yr ysgol. Mae ysgolion ag iddynt gymeriad crefyddol yn darparu addysg grefyddol enwadol yn hytrach nag addysg grefyddol yn unol â'r maes llafur a gytunwyd yn lleol. Yn yr ysgolion hyn, nid yw Estyn yn arolygu addysg grefyddol. Yn hytrach, yn yr ysgolion hyn, cynhelir arolygiad 'Adran 50' ar wahân gan unigolyn a ddewiswyd gan y llywodraethwyr sy'n ystyried eu haddysg grefyddol. Mae 'Adran 50' yn cyfeirio at yr adran o Ddeddf Addysg 2005 sy'n amlinellu'r gofynion arolygu ychwanegol ar gyfer yr ysgolion hyn (Prydain Fawr, 2005). Felly, ni chafodd ysgolion sy'n darparu addysg enwadol eu cynnwys yn y sampl o ysgolion yr ymwelwyd â nhw ar gyfer yr arolwg hwn.

Nid oes gofyniad i ysgolion lunio barnau ar berfformiad disgyblion ar ddiwedd cyfnod allweddol 2 na 3 mewn addysg grefyddol. Fodd bynnag, mae'r ddogfen 'Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed

yng Nghymru' (Llywodraeth Cynulliad Cymru, 2008) yn cydnabod y bydd gwybodaeth am nodweddion y disgrifiadau lefel yn helpu athrawon i adnabod cryfderau dysgwyr, yn ogystal â meysydd i'w gwella, a chynllunio ar gyfer dilyniant.

Yn 2013, cyhoeddodd Estyn adroddiad ar addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 a chyfnod allweddol 4. Arweiniodd y negeseuon allweddol yn yr arolwg hwn at yr argymhellion canlynol:

Dylai ysgolion:

A1 Ddatblygu strategaethau i wella cyrhaeddiad bechgyn yng nghyfnod allweddol 4
A2 Gwella safonau yng nghyfnod allweddol 4 ar gyfer disgyblion nad ydynt yn cael eu cofrestru ar gyfer cymhwyster ac ystyried rhoi cyfle i bob disgybl ennill cymhwyster priodol
A3 Gwella cywirdeb asesiadau athrawon o lefelau disgyblion yng nghyfnod allweddol 3
A4 Sicrhau bod tasgau'n ddigon heriol i alluogi disgyblion mwy abl i gyrraedd lefelau uwch yng nghyfnod allweddol 3
A5 Sicrhau bod y trefniadau ar gyfer y cwricwlwm, staffio ac amserlennu yn galluogi pob disgybl i wneud cynnydd da trwy gyfnodau allweddol 3 a 4
A6 Cryfhau hunanarfarnu a defnyddio data mewn adrannau addysg grefyddol i nodi ble a beth i'w wella.

Dylai Llywodraeth Cymru:

A7 Gasglu, dadansoddi a chyhoeddi data cyrhaeddiad ar gyfer addysg grefyddol ac astudiaethau crefyddol yn yr un ffordd ag ar gyfer pynciau di-graidd
A8 Gweithio gydag awdurdodau lleol a CYSAGau i wella'r cyfleoedd ar gyfer datblygiad proffesiynol a chefnogi rhwydweithiau dysgu ar gyfer athrawon addysg grefyddol.' (Estyn, 2013, tud. 5)

Ym mis Chwefror 2015, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganfyddiadau'r Athro Donaldson yn y ddogfen 'Dyfodol Llwyddiannus: Adolygiad Annibynnol o'r Cwricwlwm a'r Trefniadau Asesu yng Nghymru' (Donaldson, 2015). Mae Dyfodol Llwyddiannus yn cynnig y dylai'r cwricwlwm yng Nghymru sicrhau bod plant a phobl ifanc yn datblygu:

- 'yn ddysgwyr uchelgeisiol, galluog, sy'n barod i ddysgu drwy gydol eu hoes
- yn gyfranwyr mentrus, creadigol sy'n barod i chwarae eu rhan yn llawn yn eu bywyd a'u gwaith
- yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus yng Nghymru a'r byd
- yn unigolion iach, hyderus sy'n barod i fyw bywyd boddhaus gan wireddu eu dyheadau fel aelodau gwerthfawr o gymdeithas' (Donaldson, 2015, tud. 29)

I hwyluso hyn, mae'r adolygiad yn argymell y dylai un strwythur trefnu ar gyfer y cwricwlwm fod yn berthnasol ar gyfer yr ystod oedran gyfan, o 3 i 16 oed. Mae'n cynnig y dylai'r strwythur hwn gynnwys chwe 'Maes Dysgu a Phrofiad' (MDPh) ac y dylai pob un o'r Meysydd Dysgu a Phrofiad hyn wneud cyfraniadau arbennig a chryf at ddatblygu pedwar diben y cwricwlwm.

Mae addysg grefyddol yn dod o fewn Maes Dysgu a Phrofiad ‘y Dyniaethau’. Mae’r Athro Donaldson (2015) yn ysgrifennu y dylai addysg grefyddol ddarparu profiadau gwerthfawr i ddisgyblion sy’n cyfrannu at bob un o bedwar diben y cwricwlwm. Mae’n cydnabod y gall rôl addysg grefyddol gael ei chamddeall fel rôl sy’n ymwneud â hyrwyddo ffydd neu gred benodol yn hytrach na datblygu parch a dealltwriaeth disgyblion o wahanol fathau o grefydd. Mae’n cynnig y dylai’r disgwyliadau cenedlaethol ar gyfer addysg grefyddol barhau i fod yn ofyniad cwricwlwm statudol o dan y cwricwlwm newydd.

Prif ganfyddiadau

Safonau

1 Mewn llawer o ysgolion y gwnaed arolwg ohonynt, mae safonau addysg grefyddol yn dda. Yng nghyfnod allweddol 2, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da yn datblygu eu medrau addysg grefyddol a'u gwybodaeth, er nad yw lleiafrif o ddisgyblion mwy abl yn gwneud cynnydd priodol yn unol â'u gallu. Yng nghyfnod allweddol 3, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da ac yn cyflawni safonau yn unol â'u hoedran a'u gallu. Fodd bynnag, mae lleiafrif o ysgolion yn aml yn ailadrodd gwaith a gwmpaswyd yng nghyfnod allweddol 2, ac o ganlyniad, nid yw disgyblion bob amser yn gwneud cynnydd digonol yn gwella eu medrau a'u gwybodaeth.

2 Mewn gwersi addysg grefyddol, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymgysylltu'n dda ag ystod eang o gwestiynau dynol a chrefyddol sylfaenol sy'n canolbwyntio ar chwilio am ystyr, arwyddocâd a gwerth mewn bywyd. Maent yn trafod cwestiynau pwysig gyda diddordeb a brwdfrydedd. Mae llawer o ddisgyblion yn cynnig rhesymau ystyriol am eu barn ac yn gwrando ar safbwyntiau disgyblion a phobl eraill yn barchus. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae disgyblion yn mynegi eu hymatebion personol yn hyderus. Defnyddiant wybodaeth am wahanol grefyddau i wneud cymariaethau priodol rhwng eu bywydau eu hunain a bywydau pobl eraill. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymateb yn gadarnhaol i'r cyfleoedd a gânt i gymryd rhan mewn ystod eang o ddadleuon diddorol.

3 Mae gan lawer o ddisgyblion ddealltwriaeth gadarn o gredoau ac arferion gwahanol grefyddau. Mae ganddynt wybodaeth gadarn am Gristnogaeth ac Islam yn arbennig, ynghyd â gwybodaeth sylfaenol am o leiaf ddau o grefyddau eraill.

4 Mae llawer o ddisgyblion yn atgyfnerthu ac ymestyn eu medrau llythrennedd, meddwl a rhesymu'n dda mewn gwersi addysg grefyddol. Nid oes digon o ddisgyblion, yn enwedig yng nghyfnod allweddol 3, yn cymhwyso eu medrau technoleg gwybodaeth a chyfathrebu (TGCh) yn effeithiol mewn gwersi addysg grefyddol.

5 Mae gan lawer o ddisgyblion agwedd gadarnhaol tuag at wersi addysg grefyddol ac maent yn cyfrannu â diddordeb at drafodaethau grŵp a dosbarth. Mae mwyafrif disgyblion cyfnod allweddol 3 yn deall sut mae addysg grefyddol yn eu cynorthwyo i fod yn ddinasyddion byd-eang gwybodus ac yn teimlo bod hyn yn eu helpu i gyfrannu'n dda yn eu cymuned leol. Maent hefyd yn ymwybodol o'r materion sy'n wynebu llawer o rannau o'r byd heddiw ac yn teimlo bod eu haddysg grefyddol yn helpu iddynt ddeall a pharchu'r nodweddion tebyg a'r gwahaniaethau rhwng pobl. Wrth iddynt aeddfedu, mae mwyafrif y disgyblion yn cydnabod sut bydd y wybodaeth hon o fudd iddynt yn eu bywyd fel oedolyn ac y bydd yn eu helpu yn eu gyrfaoedd yn y dyfodol. Mewn llawer o ysgolion, mae gwersi addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fod yn ddinasyddion moesegol, gwybodus yng Nghymru a'r byd.

Darpariaeth

6 Mae llawer o ysgolion yn cynllunio'n dda ar gyfer addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2. Mewn ysgolion lle mae cynllunio'r cwricwlwm yn wannach, nid yw cynlluniau gwaith yn cynorthwyo staff i addysgu medrau a gwybodaeth yn raddol a sicrhau eu bod yn cwmpasu gofynion llawn y maes llafur a gytunwyd yn lleol. Yn y mwyafrif o ysgolion uwchradd, mae cynllunio'r cwricwlwm yng nghyfnod allweddol 3 yn dda. Yn yr ysgolion hyn, mae'r cwricwlwm yn darparu ystod eang o brofiadau dysgu diddorol ac ysgogol ar gyfer disgyblion sy'n adeiladu'n llwyddiannus ar eu medrau a'u gwybodaeth wrth iddynt symud trwy'r ysgol. Mae diffyg gwaith pontio yn golygu bod testunau a medrau sy'n cael eu haddysgu yng nghyfnod allweddol 2 yn cael eu hailadrodd yng nghyfnod allweddol 3 mewn lleiafrif o ysgolion.

7 Mae'r rhan fwyaf o athrawon yn cynllunio gwersi sy'n ysgogol ac yn ennyn diddordeb disgyblion yn eu dysgu yn llwyddiannus. Fodd bynnag, yng nghyfnod allweddol 2, nid yw'r rhan fwyaf o athrawon yn cynllunio gweithgareddau i herio disgyblion mwy abl i ymestyn eu medrau ymhellach, neu ystyried syniadau crefyddol mwy cymhleth. Yng nghyfnod allweddol 3, mewn rhai ysgolion, nid yw'r addysgu yn ennyn diddordeb disgyblion yn ddigon da gan nad yw athrawon yn defnyddio ystod ddigon eang o weithgareddau a strategaethau ysgogol. Yn ychwanegol, pan fydd yr addysgu'n wannach, mae tasgau'n rhy anodd i ddisgyblion llai abl ac nid ydynt yn ymestyn disgyblion mwy abl yn ddigon da.

8 Mae'r rhan fwyaf o athrawon cyfnod allweddol 2 yn meddu ar wybodaeth bwnc briodol am addysg grefyddol. Mae lleiafrif o athrawon yn ofni y gallent 'ddweud y peth anghywir' wrth addysgu crefyddau heblaw Cristnogaeth, yn enwedig pan fydd eu gwybodaeth yn llai cadarn. Yn aml, mae cyfuniad o athrawon arbenigol ac athrawon cymwys nad ydynt yn rhai arbenigol yn addysgu gwersi addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3. Mewn rhai achosion, mae defnyddio athrawon nad ydynt yn rhai arbenigol yn cyfyngu ar gynnydd disgyblion.

9 Mae gan bron bob ysgol gynradd gysylltiadau cryf â sefydliadau Cristnogol sy'n cyfoethogi profiadau dysgu disgyblion. Fodd bynnag, ychydig o ysgolion yn unig sydd wedi datblygu cysylltiadau defnyddiol â sefydliadau sy'n ymwneud â mathau eraill o ffydd. Er enghraifft, lleiafrif o ddisgyblion yn unig yng nghyfnod allweddol 2 sy'n ymweld â man addoli nad yw'n un Cristnogol. Er bod gan y rhan fwyaf o ysgolion uwchradd rai cysylltiadau â sefydliadau Cristnogol lleol, mae'r rhain yn tueddu i ganolbwyntio ar roi cyfleoedd i ddisgyblion berfformio cyngherddau mewn mannau addoli lleol. Lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi datblygu perthnasoedd cryf a phwrpasol sy'n gwella dysgu trwy ymweliadau neu ymwelwyr yn cyfrannu at wersi.

10 Mae ansawdd adborth athrawon i ddisgyblion yng nghyfnod allweddol 2 a chyfnod allweddol 3 yn amrywio. Mewn gwersi yn y ddau gyfnod allweddol, mae'r rhan fwyaf o athrawon yn rhoi adborth addas ar lafar i ddisgyblion ar eu gwaith. Yng nghyfnod allweddol 3, mae adborth ysgrifenedig llawer o athrawon yn helpu cynnydd disgyblion. Mae adborth ysgrifenedig ar gyfer disgyblion yng nghyfnod allweddol 2 yn fuddiol mewn rhai ysgolion.

11 Yng nghyfnod allweddol 2, ychydig iawn o athrawon yn unig sy'n defnyddio unrhyw ddeunydd safonedig i'w cynorthwyo i lunio barnau ar gyflawniad disgyblion mewn

addysg grefyddol. Mae staff mewn ychydig iawn o ysgolion cynradd yn unig yn cysylltu ag ysgolion eraill i gymedroli eu barnau neu'n defnyddio deunydd enghreifftiol Llywodraeth Cymru i'w cynorthwyo.

Arweinyddiaeth

12 Mae arweinyddiaeth mewn addysg grefyddol gan benaethiaid ac arweinwyr pwnc yn dda ar y cyfan yn y mwyafrif o ysgolion. Mewn llawer o ysgolion cynradd a bron pob ysgol uwchradd, mae arweinwyr pwnc yn monitro'n rheolaidd fod athrawon yn cwmpasu'r maes llafur cytûn. Fodd bynnag, yng nghyfnod allweddol 2, anaml y maent yn arfarnu ansawdd dysgu disgyblion mewn addysg grefyddol, ac o ganlyniad, nid oes gan arweinwyr ymwybyddiaeth gadarn o safonau disgyblion. Mae bron pob ysgol uwchradd yn cynnal hunanarfarniad blynyddol ar gyfer addysg grefyddol. Mewn lleiafrif o'r ysgolion hyn, mae arweinwyr yn canolbwyntio ar ystod gyfyng o dystiolaeth ac nid ydynt yn ystyried safonau addysgu a dysgu'n ddigon da.

13 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, cyfle cyfyngedig iawn a gaiff athrawon i elwa ar ddysgu proffesiynol ar gyfer addysg grefyddol. Mae awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol yn cynnig ychydig iawn o ddysgu proffesiynol arbenigol mewn addysg grefyddol ar gyfer athrawon neu arweinwyr pwnc. Ychydig o ysgolion cynradd yn unig a lleiafrif o ysgolion uwchradd sy'n derbyn cymorth a her yn benodol ar gyfer addysg grefyddol gan awdurdodau lleol neu gonsortia rhanbarthol. Pan gynhelir cyfarfodydd rheolaidd i arweinwyr pwnc uwchradd rannu adnoddau a datblygu cynlluniau gwaith, mae athrawon yn gweld bod y rhain yn eu helpu i wella arfer yn eu hysgol. Mae'r rhan fwyaf o benaethiaid yn ymwybodol o'r CYSAG lleol ond maent yn ansicr o'i rôl a'i ddiben. Mae rhai CYSAGau yn rhoi rhestr o fannau addoli cymeradwy i ymweld â nhw i ysgolion. Mewn lleiafrif o ysgolion uwchradd yn unig y mae athrawon addysg grefyddol yn cymryd rhan mewn unrhyw weithio diweddar neu ystyrlon rhwng ysgolion sy'n cefnogi gwelliannau mewn addysgu a dysgu yn y pwnc.

14 Ychydig iawn o waith pontio a wneir rhwng ysgolion uwchradd a'u hysgolion cynradd partner o ran addysg grefyddol. O ganlyniad, mae disgyblion yn aml yn ailadrodd testunau a medrau addysg grefyddol mewn ysgolion uwchradd.

15 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o'u rôl a'u cyfrifoldebau o dan y ddyletswydd Atal (Llywodraeth EM, 2015) o ran Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 (Prydain Fawr, 2015). Mae llawer o arweinwyr yn cydnabod pa mor bwysig yw addysg grefyddol o ran cyfrannu at yr agenda hon. Mewn rhai ysgolion, nid yw arweinwyr yn deall y cyfrifoldebau hyn yn llawn. Mae angen cyngor ar lawer o ysgolion ar sut i fynd i'r afael â materion sensitif gyda disgyblion a sut i ddelio â phryderon rhieni ar ymweld â mannau addoli.

16 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr wedi ystyried newidiadau i addysgu addysg grefyddol yng ngoleuni Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015), er mai lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi gwneud newidiadau i'w cwricwlwm hyd yma.

Argymhellion

Dylai ysgolion:

A1 Sicrhau bod disgyblion mwy abl yn cyflawni yn unol â'u gallu mewn addysg grefyddol

A2 Cryfhau trefniadau monitro a hunanarfarnu yng nghyfnod allweddol 2 i ganolbwyntio ar wella safonau a medrau disgyblion mewn addysg grefyddol

A3 Cryfhau trefniadau pontio fel bod profiadau dysgu yng nghyfnod allweddol 3 yn adeiladu ar y rheiny yng nghyfnod allweddol 2 ac yn osgoi ailadrodd gwaith

A4 Arfarnu eu cwricwlwm ar gyfer addysg grefyddol i baratoi ar gyfer datblygu a gweithredu Maes Dysgu a Phrofiad newydd y Dyniaethau

Dylai awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol:

A5 Weithio gyda CYSAGau i ddarparu:

a. cyfleoedd dysgu proffesiynol addas ar gyfer athrawon addysg grefyddol
b. cymorth i ysgolion arfarnu eu cwricwlwm a chynllunio ar gyfer addysg grefyddol fel rhan annatod o ddatblygu maes dysgu a phrofiad y dyniaethau
c. cyngor i ysgolion ar sut i fynd i'r afael â materion sensitif gyda disgyblion a sut i ddelio â phryderon rhieni ar ymweld â mannau addoli

A6 Sicrhau bod pob arweinydd yn cyflawni ei gyfrifoldebau o dan Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015

A7 Rhoi arweiniad i ysgolion ar leoedd addoli cymeradwy i ymweld â nhw

Dylai Llywodraeth Cymru:

A8 Weithio gydag awdurdodau lleol, consortia rhanbarthol a CYSAGau i sicrhau bod eglurder ynglŷn â lle addysg grefyddol o fewn Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau

Safonau

Medrau, gwybodaeth a dealltwriaeth

Cyfnod allweddol 2

17 Mewn llawer o ysgolion cynradd, mae safonau addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 yn dda. Yn yr ysgolion hyn, mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da ac yn cyflawni safonau mewn addysg grefyddol yn unol â'u gallu a'r rheiny y maent yn eu cyflawni mewn pynciau eraill. Fodd bynnag, nid yw mwyafrif y disgyblion mwy abl yn gwneud cynnydd yn unol â'u gallu, gan nad yw athrawon yn cynllunio digon o weithgareddau sy'n eu galluogi i weithio ar lefel uwch.

18 Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn datblygu eu medrau meddwl yn dda trwy ymdrin ag ystod eang o gwestiynau dynol a chrefyddol sylfaenol sy'n canolbwyntio ar y chwiliad am ystyr, arwyddocâd a gwerth mewn bywyd. Maent yn trafod cwestiynau pwysig gyda diddordeb a brwdfrydedd. Mae llawer o ddisgyblion yn ymestyn eu hatebion i gwestiynau'n dda, er enghraifft trwy roi rhesymau am eu hatebion a safbwyntiau crefyddol eraill ar adegau.

Mewn un ysgol gynradd, ym mhob dosbarth yng nghyfnod allweddol 2, mae disgyblion yn trafod ac yn cyfrannu at gwestiynau athronyddol trwy astudio 'cwestiynau mawr'. Mae'r cwestiynau hyn yn cynnwys 'A yw dwyn bob amser yn anghywir?', 'A yw pawb yn gallu bod yn arwr?' ac 'A yw hi'n iawn i bobl fod yn fwy cyfoethog na phobl eraill?', er enghraifft. Trwy'r gwaith hwn, mae disgyblion o bob oedran yn datblygu dealltwriaeth gadarn o sut i ymateb i'r cwestiynau sylfaenol hyn a godwyd yn sgil eu profiadau eu hunain, y byd o'u cwmpas a chredoau crefyddol.

19 Mae llawer o ddisgyblion yn meddu ar ddealltwriaeth gadarn o wahanol grefyddau, eu credoau a'u harferion. Mae ganddynt wybodaeth gadarn am ystod o grefyddau'r byd, fel Cristnogaeth, Iddewiaeth, Islam a Hindŵaeth yn arbennig. Er enghraifft, maent yn deall pwysigrwydd atgyfodiad Crist i Gristnogion a'r modd y mae'r Qur'an yn dylanwadu ar fywydau Mwslimiaid. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn dechrau cymharu gwahanol ffydd gan ddefnyddio eu gwybodaeth am eu harferion a'u credoau. Mewn rhai ysgolion, nid oes gan ddisgyblion wybodaeth gadarn am wahanol ffydd y tu hwnt i symbolaeth grefyddol. Yn ychwanegol, mewn rhai ysgolion gwledig, nid oes gan ddisgyblion ddealltwriaeth gref fod Cymru yn wlad amlddiwylliannol, aml-ffydd ac maent yn credu bod pobl â gwahanol grefyddau yn byw mewn gwledydd eraill yn unig.

20 Yn y mwyafrif o ysgolion, mae disgyblion yn mynegi eu hymatebion personol yn hyderus i gwestiynau crefyddol neu athronyddol. Gwnânt gymariaethau priodol rhwng eu bywydau eu hunain a bywydau pobl eraill gan ddefnyddio eu gwybodaeth am wahanol grefyddau. Mae llawer o ddisgyblion yn ystyried, yn gwerthfawrogi ac yn dangos empathi â, ac yn parchu, safbwyntiau pobl eraill. Mae llawer o ddisgyblion hŷn yn arbennig yn defnyddio iaith grefyddol yn briodol wrth rannu eu safbwyntiau. Mewn llawer o ysgolion, mae gwersi addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fod yn ddinasyddion moesegol a gwybodus yng Nghymru a'r byd.

> Mewn dwy ysgol gynradd yng Nghaerdydd, caiff disgyblion gyfleoedd rheolaidd i rannu eu ffydd â disgyblion eraill. Er enghraifft, mae llawer o ddisgyblion Mwslimaidd yn rhannu eu credoau a'u harferion crefyddol gyda disgyblion eraill yn hyderus. Mae disgyblion hŷn, yn arbennig, yn siarad am eu ffydd gyda dealltwriaeth glir o'r modd y mae hyn yn effeithio ar eu bywyd bob dydd. Maent yn gwerthfawrogi siarad am sut a pham maent yn gweddïo, ac yn falch i esbonio pam mae llyfrau crefyddol mor bwysig iddyn nhw. Mae'r trefniadau hyn yn galluogi disgyblion i gael cipolwg go iawn ac ystyrlon ar gredoau pobl eraill.

21 Mae llawer o ddisgyblion yn atgyfnerthu eu medrau llythrennedd mewn gwersi addysg grefyddol. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwrando'n dda ar eu hathrawon ac ar ei gilydd. Maent yn siarad yn huawdl gan ddefnyddio terminoleg grefyddol yn briodol. Maent yn trafod eu gwaith a'u safbwyntiau'n hyderus mewn grwpiau bach ac mewn sefyllfaoedd dosbarth cyfan. Maent yn ysgrifennu darnau byr o waith at ystod o wahanol ddibenion. Fodd bynnag, mewn llawer o ysgolion, nid yw disgyblion yn ysgrifennu'n greadigol nac yn estynedig yn ddigon aml mewn gwersi addysg grefyddol. Mewn rhai ysgolion, mae cynllunio athrawon yn rhwystro gallu disgyblion i ysgrifennu'n annibynnol ac yn estynedig gan eu bod yn rhoi strwythur diangen iddynt ar gyfer eu hatebion. Mae llawer o ddisgyblion hŷn yn darllen ar goedd o wahanol destunau crefyddol gyda hyder a dealltwriaeth.

22 Yn y mwyafrif o ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau TGCh yn dda i gefnogi eu dysgu mewn addysg grefyddol. Er enghraifft, mewn un ysgol, mae disgyblion yn defnyddio meddalwedd efelychu i greu animeiddiadau syml i ddangos eu dealltwriaeth o stori Gristnogol Moses ac, mewn ysgol arall, defnyddiant y rhyngrwyd a rhaglenni prosesu geiriau i wneud gwaith ymchwil a llunio taflenni gwybodaeth defnyddiol i ddatblygu a dangos eu gwybodaeth am y Sikh, Guru Nanak.

23 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau rhifedd mewn gwersi addysg grefyddol pan fo'n briodol gwneud hynny.

24 Yn y rhan fwyaf o ysgolion cyfrwng Saesneg, nid yw disgyblion yn defnyddio eu medrau Cymraeg yn ddigon da mewn gwersi addysg grefyddol gan nad ydynt yn cael eu hannog i wneud hynny gan eu hathro.

Cyfnod allweddol 3

25 Mewn llawer o'r ysgolion uwchradd yr ymwelwyd â nhw, mae safonau addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 yn dda ar y cyfan. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gwneud cynnydd da trwy gydol y cyfnod allweddol ac maent yn cyflawni safonau yn unol â'u hoedran a'u gallu.

26 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn ymdrin yn dda â chwestiynau sylfaenol. Er enghraifft, maent yn trafod cwestiynau mawr fel 'Creu neu esblygu?' a 'Beth yw diben bywyd?', gan ddefnyddio eu gwybodaeth am wahanol ffydd a'u safbwyntiau personol yn aeddfed. Mae llawer o ddisgyblion yn cynnig rhesymau ystyriol am eu barn ac yn gwrando ar safbwyntiau pobl eraill yn barchus. Mewn llawer o ysgolion, mae gwersi addysg grefyddol yn helpu disgyblion i fod yn ddinasyddion moesegol a gwybodus yng Nghymru a'r byd.

27 Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn archwilio ystod addas o wahanol gredoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol ar lefel briodol. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae'r testunau a gwmpesir yn aml yn ailadrodd y rheiny a astudiwyd mewn ysgolion cynradd. O ganlyniad, nid yw disgyblion yn yr ysgolion hyn yn adeiladu'n ddigon da ar eu medrau neu'u gwybodaeth a'u dealltwriaeth o wahanol grefyddau.

Mewn un ysgol uwchradd, mae disgyblion ym Mlwyddyn 7 yn defnyddio 'Llwybr Cynnydd' yr adran yn dda fel sylfaen eu gwersi addysg grefyddol. Mae hyn wedi'i rannu'n dri medr addysg grefyddol, sef 'ymdrin â chwestiynau sylfaenol', 'archwilio credoau, dysgeidiaethau ac arferion', a 'mynegi ymatebion personol'. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ysgrifennu disgrifiadau cywir o brif nodweddion Islam trwy astudio bywyd chwaraewyr pêl-droed Mwslimaidd yr Uwch Gynghrair. Mae llawer o ddisgyblion yn trafod yn hyderus p'un a yw 'sawm' (ymprydio yn ystod Ramadan) yn bwysig ai peidio, a ph'un a ddylai pobl yng Nghymru gyfrannu rhan o'u cyflog at 'zakah' (rhoi rhodd elusennol i'r tlawd a'r anghenus). Mae eu gwaith yn dangos dealltwriaeth dda o bum piler Islam a sut maent yn ymwneud â bywyd bob dydd. Maent yn ysgrifennu bwydlenni priodol ar gyfer gwledd Fwslimaidd yn seiliedig ar eu gwybodaeth am y Qur'an, yn ogystal â llythyrau perswadiol at reolwr pêl-droed yn nodi'r hyn y gallai'r clwb ei ddysgu o fywyd chwaraewr Mwslimaidd.

28 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn mynegi ymatebion personol yn dda. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn ymateb yn gadarnhaol i'r cyfleoedd a gânt i gymryd rhan mewn ystod eang o drafodaethau llafar. Mae'r rhain yn cynnwys ystod eang o drafodaethau cyfoes, fel 'A oedd trychineb Aberfan yn un foesol neu naturiol?' Mae llawer o ddisgyblion yn mynegi eu safbwyntiau yn aeddfed, gan roi rhesymau ystyriol am eu hatebion. Mae disgyblion mwy abl yn gwneud cysylltiadau cryf ag ystod o ddysgeidiaethau crefyddol, pan fo'n briodol, i gefnogi eu barn.

29 Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn datblygu eu medrau llythrennedd yn dda mewn gwersi addysg grefyddol. Mae llawer o ddisgyblion yn gwrando'n astud ar ei gilydd ac yn mynegi eu barn gan ddefnyddio ystod addas o eirfa sy'n benodol i bwnc. Mae disgyblion mwy abl yn arbennig yn defnyddio atebion meddylgar ac estynedig gan ddefnyddio gwybodaeth o destunau crefyddol yn aml i'w cefnogi. Mewn lleiafrif o ysgolion cyfrwng Cymraeg, mae disgyblion yn dibynnu'n ormodol ar ddefnyddio terminoleg Saesneg yn eu hatebion. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn ysgrifennu at amrywiaeth o ddibenion, i'r un safon ag yn eu gwersi Cymraeg a Saesneg, ar y cyfan. Mewn lleiafrif o ysgolion, nid yw disgyblion yn ysgrifennu'n estynedig yn ddigon aml mewn gwersi addysg grefyddol. Mae llawer o ddisgyblion yn darllen a dehongli testunau'n gywir ac mae disgyblion mwy abl yn arbennig yn defnyddio medrau fel rhesymu a dod i gasgliad i ddangos dealltwriaeth gadarn o ystyr ystod o wahanol ffynonellau tystiolaeth ysgrifenedig.

30 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau rhifedd mewn gwersi addysg grefyddol pan fo'n briodol gwneud hynny. Mewn rhai ysgolion, mae disgyblion yn defnyddio eu medrau rhifedd i gefnogi eu dysgu'n dda. Er enghraifft, maent yn llunio graffiau cywir i gyflwyno gwybodaeth am grefyddau a phoblogaethau, yn canfod cost taith i Mecca ac yn creu siartiau cylch i ddangos safbwyntiau disgyblion ar gydraddoldeb.

31 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, nid yw disgyblion yn defnyddio eu medrau TGCh yn rheolaidd mewn gwersi addysg grefyddol. Mewn ysgolion lle mae disgyblion yn defnyddio eu TGCh yn dda i gefnogi eu dysgu, maent yn datblygu eu medrau prosesu geiriau i lunio taflenni gwybodaeth am wahanol grefyddau ac yn defnyddio cyfrifiaduron llechen i ymchwilio i arteffactau crefyddol.

32 Mewn llawer o ysgolion cyfrwng Saesneg, nid yw disgyblion yn defnyddio eu medrau Cymraeg yn ddigon da mewn gwersi addysg grefyddol.

Agweddau at ddysgu

Cyfnod allweddol 2

33 Mae gan bron bob un o'r disgyblion agweddau cadarnhaol tuag at addysg grefyddol ac maent yn mwynhau'r pwnc. Maent yn ymddwyn yn dda mewn gwersi ac yn cydweithio â'i gilydd mewn gweithgareddau grŵp. Mae gan lawer o ddisgyblion ddealltwriaeth glir o'r modd y mae gwersi addysg grefyddol yn bwysig i'w helpu i ddeall credoau gwahanol bobl. Maent yn mwynhau dysgu am wyliau crefyddol, a sut a pham mae pobl yn gweddïo. Maent yn cydnabod ei bod yn bwysig bod yn barchus a goddefgar at gredoau pobl eraill. Mae mwyafrif y bobl hŷn y deall y modd y mae addysg grefyddol yn eu cynorthwyo i fod yn ddinesydd byd-eang gwybodus.

Cyfnod allweddol 3

34 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan ddisgyblion agweddau cadarnhaol tuag at wersi addysg grefyddol. Yn yr ysgolion hyn, mae disgyblion yn cyfranogi'n dda mewn gwersi, ac yn cyfrannu â diddordeb at drafodaethau dosbarth a grŵp. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion yn gweithio'r un mor galed mewn gwersi addysg grefyddol ag y maent mewn pynciau eraill. Maent yn mwynhau cael cyfleoedd i drafod materion go iawn sy'n berthnasol i'w bywydau a'r byd heddiw. Mewn ychydig iawn o ysgolion, nid yw disgyblion yn cymryd digon o ofal â'u hysgrifennu mewn gwersi addysg grefyddol ac maent yn cynhyrchu gwaith sy'n anniben a heb fod o safon ddigon uchel.

35 Mae gan lawer o ddisgyblion ddealltwriaeth gadarn o bwysigrwydd dysgu am wahanol grefyddau ac maent yn disgrifio'n fanwl fanteision astudio'r pwnc. Trwy astudio gwahanol grefyddau, mae disgyblion yn gwerthfawrogi'r modd y mae hyn yn eu helpu i ddeall materion cydraddoldeb ac osgoi stereoteipio grwpiau ac unigolion. Mae llawer o ddisgyblion yn teimlo y bydd hyn yn eu helpu i fod yn ddinasyddion gwell yn eu cymuned leol a'r byd.

36 Mae mwyafrif y disgyblion yn teimlo y bydd addysg grefyddol yn eu helpu yn eu gyrfaoedd yn y dyfodol. Mewn rhai ysgolion, mae disgyblion yn dangos ymwybyddiaeth gref o'r modd y mae cymunedau'n newid, gan fod pobl yn gallu symud mwy ledled y byd, a'r modd y bydd addysg grefyddol yn eu helpu i groesawu newid a dathlu amrywiaeth. Maent hefyd yn ymwybodol o'r materion sy'n wynebu rhannau o'r byd heddiw, er enghraifft gwahaniaethu sy'n seiliedig ar gredoau crefyddol pobl. Mae llawer o ddisgyblion o'r farn fod addysg grefyddol yn eu helpu i ddeall yn well y nodweddion tebyg a'r gwahaniaethau rhwng pobl a dysgu parchu hyn.

Darpariaeth

Cynllunio'r cwricwlwm

Cyfnod allweddol 2

37 Mewn llawer o ysgolion cynradd, caiff y cwricwlwm ar gyfer addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 2 ei gynllunio'n dda. Mae bron pob ysgol gynradd yn addysgu disgyblion am Gristnogaeth ac Islam ac mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cwmpasu o leiaf ddwy grefydd arall o blith Iddewiaeth, Hindŵaeth, Bwdhaeth a Siciaeth. Yn y rhan fwyaf o ysgolion cynradd, mae'r cwricwlwm yn bodloni gofynion y maes llafur a gytunwyd yn lleol. Yn yr ysgolion hyn, mae athrawon yn darparu cwricwlwm addysg grefyddol eang a chytbwys ar gyfer disgyblion sy'n meithrin eu medrau a'u profiadau. Yn yr ysgolion prin lle mae cynllunio'r cwricwlwm yn wannach, nid yw cynlluniau gwaith yn rhoi arweiniad i staff addysgu medrau a gwybodaeth yn raddol ac nid ydynt yn cwmpasu gofynion y maes llafur a gytunwyd yn lleol.

38 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn diwygio eu cynllun gwaith addysg grefyddol yn rheolaidd i adlewyrchu newidiadau i'r cwricwlwm, er enghraifft i ystyried y fframwaith llythrennedd a rhifedd (Llywodraeth Cymru, 2013).

39 Mewn llawer o ysgolion, caiff disgyblion wers addysg grefyddol sy'n rhan o'r amserlen wythnosol. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae athrawon yn addysgu addysg grefyddol fel pwnc unigol. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae athrawon yn addysgu addysg grefyddol fel rhan o destun. Mewn un ysgol, er enghraifft, pan fydd y disgyblion yn astudio thema India, maent yn dysgu am Hindŵaeth, ac yn cysylltu Iddewiaeth â thema'r Ail Ryfel Byd.

40 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr wedi ystyried newidiadau i addysgu addysg grefyddol yng ngoleuni Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015). Fodd bynnag, lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi gwneud newidiadau hyd yma. Yn yr ysgolion hyn, mae staff wedi ffurfio grwpiau meysydd dysgu a phrofiad ac wedi dechrau ystyried addysgu addysg grefyddol trwy ddull sydd â'r dyniaethau yn thema. Hyd yn oed yn yr ysgolion hyn, ychydig iawn sydd wedi newid i'r profiadau dysgu i ddisgyblion. Mewn un ysgol gynradd, mae athrawon wedi edrych yn fanwl ar newid y cwricwlwm yn unol ag egwyddorion Dyfodol Llwyddiannus. (Gweler atodiad 3)

41 Mewn tua hanner o ysgolion, nid yw'r athro dosbarth arferol yn addysgu addysg grefyddol. Mae aelod arall o staff (athro neu gynorthwyydd addysgu) sy'n cyflenwi yn ystod amser Cynllunio, Paratoi ac Asesu (CPA) yn addysgu addysg grefyddol bob wythnos. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon yn aml yn gadael gwersi addysg grefyddol i athrawon cyflenwi eu haddysgu.

42 Mewn ardaloedd aml-ffydd yng Nghymru, gall darpariaeth ysgol ar gyfer addysg grefyddol fod â rhan bwysig mewn gwella cydlyniad cymunedol. Er enghraifft, mewn un ysgol yng Nghaerdydd, mae staff yn teimlo bod gwaith addysg grefyddol yr ysgol wedi helpu'r gymuned i fynd i'r afael â phroblemau hiliaeth, gyda disgyblion yn addysgu aelodau eraill o'u teulu am hawliau a'r angen i barchu gwahanol safbwyntiau.

Cyfnod allweddol 3

43 Yn y mwyafrif o ysgolion uwchradd, caiff y cwricwlwm ar gyfer addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 ei gynllunio'n dda. Yn yr ysgolion hyn, mae'r cwricwlwm yn darparu ystod eang o brofiadau dysgu diddorol ac ysgogol ar gyfer disgyblion sy'n adeiladu ar eu medrau a'u gwybodaeth wrth iddynt symud trwy'r ysgol. Mae profiadau dysgu yn canolbwyntio'n briodol ar gredoau ac arferion crefyddol yn ogystal â chwestiynau sylfaenol yn ymwneud â materion moesol, moesegol ac athronyddol. Mae gwersi'n rhoi dealltwriaeth dda i ddisgyblion o'r bobl amrywiol yn eu cymuned eu hunain, Cymru a'r byd ehangach. Mae bron pob ysgol yn sicrhau eu bod yn bodloni gofynion y maes llafur a gytunwyd yn lleol ar gyfer addysg grefyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn diwygio eu cynlluniau gwaith yn rheolaidd i adlewyrchu newidiadau i'r cwricwlwm.

44 Yn y rhan fwyaf o'r ysgolion yr ymwelwyd â nhw, mae staff wedi dechrau trafod y goblygiadau ar gyfer addysgu addysg grefyddol yng ngoleuni Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015). Mae lleiafrif o'r ysgolion hyn wedi dechrau newid cwricwlwm cyfnod allweddol 3 ac maent wrthi'n datblygu cynlluniau i addysgu addysg grefyddol o fewn dull sydd â'r dyniaethau yn thema. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon wedi dechrau ymgorffori'r pedwar diben craidd yn eu cynllunio cyfredol ar gyfer addysg grefyddol.

45 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r cwricwlwm yn cwmpasu'r rhan fwyaf, neu bob un, o chwe phrif grefydd y byd. Mewn un ysgol yr ymwelwyd â hi, penderfynodd arweinwyr beidio ag addysgu Islam gan mai ychydig iawn o Fwslimiaid sy'n byw yn eu hardal leol. Mae hyn yn annerbyniol ac yn amddifadu disgyblion o'r cyfle i ddysgu am brif grefydd sy'n dylanwadu ar safbwyntiau ar faterion byd-eang arwyddocaol. Mewn ychydig iawn o ysgolion, mae gor-bwyslais ar Gristnogaeth.

46 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, prin yw'r wybodaeth sydd gan athrawon am yr hyn y mae disgyblion wedi ei ddysgu a'r lefelau y maent wedi eu cyflawni yng nghyfnod allweddol 2. O ganlyniad, mewn lleiafrif o ysgolion, mae cynlluniau gwaith yn ailadrodd medrau a gweithgareddau y mae disgyblion eisoes wedi eu dysgu yn eu hysgol flaenorol.

47 Bron ym mhob ysgol, caiff disgyblion wersi addysg grefyddol rheolaidd. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, caiff disgyblion yr hyn sydd gyfwerth ag awr o addysg grefyddol yr wythnos.

48 Mae'n ofynnol i ysgolion addysgu addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 4, felly mae llawer o ysgolion yn dewis achredu'r dysgu hwn trwy gofrestru disgyblion ar gyfer cymhwyster TGAU. Yn yr ysgolion yr ymwelwyd â nhw lle mae hyn yn digwydd, mae trefniadau i ddisgyblion ddechrau eu cwrs astudiaethau crefyddol TGAU yn amrywio. Mewn tua thraean o ysgolion, maent yn dechrau'r cwrs TGAU ar ddechrau Blwyddyn 9, mae traean ohonynt yn dechrau yn ystod trydydd tymor Blwyddyn 9, tra bod y traean arall yn dechrau'r cwrs TGAU ym Mlwyddyn 10. Bron ym mhob ysgol lle mae disgyblion yn dechrau eu cwrs TGAU ym Mlwyddyn 9, mae arweinwyr yn sicrhau bod y cynllun gwaith ar gyfer Blwyddyn 9 yn bodloni'r gofynion statudol ar gyfer cyfnod allweddol 3 hefyd.

49 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae addysg grefyddol yn helpu ysgolion i fod â rhan mewn cryfhau cydlyniad cymunedol. Mae gan y rhan fwyaf o ddisgyblion safbwyntiau cryf ar bwysigrwydd goddefgarwch a pharch ac maent yn mynd â'r rhain gyda nhw i'w cartrefi a'u cymunedau ehangach. Mae hyn ar ei amlycaf mewn rhannau aml-ffydd o Gymru. Mewn ychydig iawn o ysgolion, nid oes gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o'r cyfleoedd y mae addysg grefyddol yn eu darparu i baratoi disgyblion i fyw mewn cymdeithas amrywiol.

Cyfoethogi a phrofiadau

Cyfnod allweddol 2

50 Mae gan bron bob ysgol gysylltiadau cryf â sefydliadau Cristnogol. Er enghraifft, mewn llawer o ysgolion, mae arweinwyr Cristnogol lleol yn arwain addoli ar y cyd yn rheolaidd ac yn trafod Cristnogaeth gyda disgyblion mewn gwersi addysg grefyddol. Mewn llawer o ysgolion, mae disgyblion yn ymweld ag amrywiaeth o eglwysi lleol gwahanol i ddysgu am gredoau ac arferion Cristnogol. Mae disgyblion yn cymryd rhan mewn gweithgareddau cymunedol yn y mannau addoli hyn hefyd, er enghraifft cyngherddau Nadolig a digwyddiadau elusennol.

51 Ychydig o ysgolion yn unig sy'n ymgysylltu'n dda ag arweinwyr a sefydliadau ffydd i gyfoethogi'r cwricwlwm, ac mae'r rhain yn tueddu i fod yn ysgolion sy'n gwasanaethu cymunedau aml-ffydd. Er enghraifft, mewn un ysgol yng nghanol dinas, mae'r imam lleol yn siarad â disgyblion mewn gwersi yn rheolaidd, ac mae aelodau o gymdeithas Fwslimaidd yn trefnu dathliadau Eid yn yr ysgol. Mewn rhai ysgolion, mae rhieni o wahanol ffydd yn helpu staff i drefnu a dathlu gwyliau fel y Flwyddyn Newydd Dsieineaidd a Diwali.

52 Mewn lleiafrif o ysgolion, mae disgyblion yn ymweld â mannau addoli heblaw mannau Cristnogol. Pan fydd athrawon yn trefnu ymweliadau o'r fath, maent fel arfer yn ymweliadau i fosgiau, temlau a synagogau. Yn yr ysgolion hyn, nid yw ychydig iawn o rieni yn caniatáu i'w plant fynd ar yr ymweliad. Fodd bynnag, mewn ysgolion lle na chynhelir ymweliadau, mae lleiafrif o arweinwyr yn sylwi na fyddai rhieni'n eu cefnogi, pe baent yn trefnu ymweld â mosg.

> Mae staff mewn ysgol gynradd ym Merthyr yn cydnabod gwerth ymweld â mannau addoli i wella addysg grefyddol. O ganlyniad, maent yn trefnu bod disgyblion ym Mlynyddoedd 3 a 4 yn ymweld â synagog yng Nghaerdydd, a bod disgyblion ym Mlynyddoedd 5 a 6 yn ymweld â mosg yn Abertawe. Mae ganddynt gysylltiadau cryf ag eglwysi yn eu cymuned leol hefyd. Mae'r cyfleoedd a gaiff disgyblion i ymgysylltu trwy brofiad â gwahanol ffydd ac archwilio cwestiynau'n uniongyrchol ag arweinwyr ffydd yn cael effaith arwyddocaol ar eu dysgu mewn addysg grefyddol.

Cyfnod allweddol 3

53 Er bod gan y rhan fwyaf o ysgolion uwchradd rai cysylltiadau â sefydliadau Cristnogol lleol, mae'r rhain yn tueddu i ganolbwyntio ar roi cyfleoedd i ddisgyblion berfformio cyngherddau mewn mannau addoli lleol. Lleiafrif ohonynt yn unig sydd wedi datblygu perthnasoedd cryf sy'n gwella dysgu trwy ymweliadau addysgol neu ymwelwyr yn cyfrannu at wersi. Nid yw'r rhan fwyaf o ysgolion yn defnyddio

ymweliadau'n dda i gyfoethogi eu cwricwlwm addysg grefyddol. Pan gynhelir ymweliadau, bydd y rhain fel arfer yn ymweliadau i gapeli, eglwysi cadeiriol a synagogau. Ychydig o ysgolion yn unig sy'n trefnu ymweliadau â mosgau. Erbyn hyn, mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn ymweld â llai o fannau addoli nag oeddent mewn blynyddoedd blaenorol. O bryd i'w gilydd, mae rhai ysgolion yn trefnu i arweinwyr ffydd arwain addoli ar y cyd neu drafod eu ffydd gyda disgyblion mewn gwersi addysg grefyddol. Mae'r ymwelwyr hyn wedi cynnwys cynrychiolwyr o ganolfannau Hindŵaidd ac Islamaidd. Mewn llawer o ysgolion, collir cyfleoedd i weithio gydag eglwysi a chapeli cyfrwng Cymraeg i helpu cynnwys elfen o Gymraeg mewn gwersi addysg grefyddol.

Mewn un ysgol uwchradd sy'n gwasanaethu cymuned amrywiol, mae staff wedi datblygu cysylltiadau ag arweinwyr ffydd o grwpiau ethnig amrywiol sy'n cynrychioli cefndiroedd disgyblion yn yr ysgol. Er enghraifft, maent yn gweithio gydag aelodau o'r gymuned Somali leol, sy'n ymweld â'r ysgol i gynnal diwrnodau cymunedol i godi proffil y grŵp ethnig hwn. Mae'r cymorth a'r cyngor hwn yn helpu staff i gefnogi a deall anghenion disgyblion o wahanol grwpiau ethnig yn fwy effeithiol.

Addysgu

Cyfnod allweddol 2

54 Mewn llawer o ysgolion, mae'r rhan fwyaf o athrawon yn cynllunio gwersi'n dda i fodloni anghenion y rhan fwyaf o ddisgyblion ac ennyn eu diddordeb yn eu dysgu yn llwyddiannus. Defnyddiant amrywiaeth o ddulliau addysgu effeithiol gan gynnwys trafodaethau grŵp, chwarae rôl a gwaith pâr. Mae llawer o athrawon yn defnyddio ystod eang o adnoddau ysgogol a pherthnasol i ychwanegu diddordeb a chyffro at eu gwersi. Er enghraifft, maent yn defnyddio pytiau fideo o storïau a gwyliau crefyddol i ddarparu cyflwyniad difyr i wers ac yn darparu arteffactau o wahanol grefyddau i ddisgyblion eu harchwilio i symbylu eu chwilfrydedd. Maent yn rhoi cyfleoedd i ddisgyblion gymharu gwahanol grefyddau, er enghraifft y nodweddion tebyg rhwng dameg Gristnogol a phum piler Islam. Mae gan lawer o athrawon ddisgwyliadau uchel o ddisgyblion. Fodd bynnag, mewn llawer o ysgolion, nid yw athrawon yn rhoi digon o her i ddisgyblion mwy abl am nad ydynt yn addysgu medrau lefel 5 uwch yn ddigon aml. O ganlyniad, nid yw disgyblion mwy abl yn cyflawni cystal ag y gallent. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon yn rhoi gormod o 'strwythur' i ddisgyblion ar gyfer ymateb, ac mae hyn yn cyfyngu ar eu gallu i ddewis sut i drefnu eu gwaith, ac nid yw'n galluogi iddynt ysgrifennu'n estynedig chwaith.

55 Mae gan y rhan fwyaf o athrawon wybodaeth bynciol briodol am addysg grefyddol. Fodd bynnag, mae lleiafrif o athrawon yn ofni y gallent 'ddweud y peth anghywir' wrth addysgu crefyddau heblaw Cristnogaeth, yn enwedig pan fydd eu gwybodaeth yn llai sicr. O ganlyniad, mae profiadau dysgu disgyblion am ffydd heblaw Cristnogaeth yn fwy cyfyngedig.

56 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn cynllunio'n briodol ar gyfer datblygu medrau llythrennedd, rhifedd, TGCh a medrau meddwl disgyblion ochr yn ochr â'u medrau addysg grefyddol. Mewn rhai ysgolion, mae cynllunio athrawon yn canolbwyntio gormod ar ddatblygu medrau llythrennedd disgyblion ar draul medrau addysg grefyddol, ac mae hyn yn cyfyngu ar gynnydd disgyblion yn y pwnc.

57 Mae ychydig iawn o ysgolion yn cyflogi grwpiau allanol i addysg gwersi addysg grefyddol. Mewn un ysgol, mae arweinwyr yn defnyddio sefydliad Cristnogol lleol i addysgu rhan o'u cynllun gwaith addysg grefyddol i ddisgyblion hŷn. Mae'r pennaeth wedi gwirio cynnwys y cwrs ac mae'n hapus ei fod yn addas. Fodd bynnag, nid yw arweinwyr yn monitro nac yn herio ansawdd y ddarpariaeth hon nac yn gwneud yn siŵr fod y darparwr wedi cynllunio gweithgareddau priodol nac wedi asesu gwaith disgyblion. O ganlyniad, nid yw'r disgyblion hyn yn derbyn addysgu o ansawdd uchel sy'n gweddu i'w gallu'n ddigon da.

Cyfnod allweddol 3

58 Mae'r rhan fwyaf o athrawon yn frwdfrydig ynglŷn â'r pwnc. Mae llawer ohonynt yn cynllunio gwersi sy'n ysgogol a diddorol i ddisgyblion. Defnyddiant ystod o wahanol ddulliau addysgu, gan gynnwys cyflwyniadau amlgyfrwng, trafodaethau grŵp a cherddoriaeth i gymell disgyblion. Mewn rhai ysgolion, nid yw addysgu yn ennyn diddordeb disgyblion yn ddigon da gan nad yw athrawon yn defnyddio ystod ddigon eang o weithgareddau a strategaethau ysgogol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn gweddu gwaith i fodloni anghenion disgyblion yn dda. Pan fydd yr addysgu'n wannach, mae tasgau'n rhy anodd ar gyfer disgyblion llai abl neu nid ydynt yn ymestyn disgyblion mwy abl.

59 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan athrawon ddisgwyliadau uchel o ddisgyblion ac maent yn disgwyl iddynt weithio'n galed a gwneud cynnydd da mewn gwersi addysg grefyddol. Fodd bynnag, mewn rhai ysgolion, nid yw athrawon yn gosod disgwyliadau digon uchel ar gyfer disgyblion, ac o ganlyniad, nid yw llawer o ddisgyblion yn gweithio i safon ddigon uchel nac yn ymfalchïo ddigon yn eu gwaith.

60 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae cyfuniad o athrawon arbenigol ac athrawon cymwys nad ydynt yn rhai arbenigol yn addysgu gwersi addysg grefyddol. Mewn ychydig o ysgolion yn unig y caiff yr holl wersi addysg grefyddol eu haddysgu gan athrawon arbenigol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r cynllun gwaith cynhwysfawr ar gyfer addysg grefyddol a'r cymorth parhaus gan yr arweinydd pwnc yn galluogi athrawon nad ydynt yn arbenigol i addysgu'r pwnc yn ddigonol.

61 Mewn llawer o ysgolion, mae athrawon yn cynllunio'n briodol i ddatblygu medrau llythrennedd disgyblion mewn gwersi addysg grefyddol. Maent yn rhoi cyfleoedd rheolaidd i ddisgyblion ddefnyddio eu medrau llafaredd a meddwl trwy drafodaethau grŵp a dosbarth, er enghraifft wrth ystyried cyfyng-gyngor moesol a rhagfarn. Mewn llawer o ysgolion, mae athrawon yn cynllunio ystod addas o gyfleoedd i ddisgyblion ysgrifennu at ystod o ddibenion, gan gynnwys gwaith ysgrifenedig estynedig, mewn cyd-destun crefyddol neu athronyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, nid yw athrawon yn rhoi digon o gyfleoedd i ddisgyblion ailddrafftio eu gwaith. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae athrawon yn sicrhau bod disgyblion yn defnyddio eu medrau darllen yn briodol mewn gwersi addysg grefyddol. Mae'r rhain yn cynnwys cyfleoedd i ddarllen testunau, gan gynnwys testunau crefyddol, o ystod o wahanol ffynonellau, gan gynnwys ar-lein.

62 Mewn llawer o ysgolion, nid yw athrawon yn rhoi cyfleoedd priodol i ddisgyblion atgyfnerthu eu medrau TGCh na rhifedd mewn gwersi addysg grefyddol. Pan fydd athrawon yn darparu gweithgareddau, maent yn tueddu i fod er mwyn gwneud

cyflwyniad neu wneud gwaith ymchwil ar gyfer TGCh a chyflwyno data mewn graffiau ar gyfer rhifedd. Mewn lleiafrif o ysgolion lle mae athrawon yn cynllunio'n dda ar gyfer datblygu medrau TGCh disgyblion, ceir enghreifftiau cryf o arfer effeithiol. Er enghraifft, mewn un ysgol uwchradd, caiff disgyblion gyfleoedd i ddefnyddio TGCh i gynllunio eu gwersi eu hunain ar Martin Luther King a gwneud cyflwyniadau ar Stanley Tookie Williams.

Asesu ac adborth

Cyfnod allweddol 2

63 Mae ansawdd adborth athrawon i ddisgyblion yn amrywio. Mewn gwersi, mae'r rhan fwyaf o athrawon yn rhoi adborth llafar buddiol i ddisgyblion ar eu gwaith sy'n galluogi disgyblion i wella eu medrau, eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth. Mewn rhai ysgolion, mae'r adborth llafar hwn yn galluogi disgyblion mwy abl i ymestyn eu dysgu. Dim ond mewn rhai ysgolion y mae adborth ysgrifenedig athrawon yn helpu disgyblion i wella eu gwybodaeth a'u medrau addysg grefyddol yn ddigon da. Yn yr ysgolion hyn, mae adborth yn benodol a diagnostig ac yn dweud wrth ddisgyblion beth maent wedi'i wneud yn dda a sut i wella ymhellach. Mewn llawer o ysgolion, mae adborth ysgrifenedig yn canolbwyntio ar wella medrau llythrennedd disgyblion yn unig.

64 Dim ond ychydig o ysgolion sy'n defnyddio deunydd enghreifftiol i gefnogi barnau athrawon am gynnydd disgyblion mewn addysg grefyddol. Mae lleiafrif o ysgolion yn cadw portffolios o waith disgyblion. Fodd bynnag, yn y rhan fwyaf o'r ysgolion hyn, mae portffolios yn dangos ymdriniaeth â'r cwricwlwm yn unig ac nid yw athrawon yn gweddu gwaith i lefelau yn y pwnc. O ganlyniad, ychydig iawn o athrawon yn unig sy'n defnyddio unrhyw ddeunydd safonedig i'w cynorthwyo i lunio barnau ar gyflawniad disgyblion mewn addysg grefyddol. Mae staff mewn ychydig iawn o ysgolion yn unig yn cysylltu ag ysgolion eraill i gymedroli eu barnau neu'n defnyddio deunydd enghreifftiol Llywodraeth Cymru i'w cynorthwyo.

Cyfnod allweddol 3

65 Bron ym mhob ysgol, mae athrawon yn olrhain cynnydd a chyrhaeddiad disgyblion mewn addysg grefyddol yn gywir. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae disgyblion yn cwblhau asesiadau rheolaidd, yn aml bob hanner tymor neu ar ddiwedd testun. Mae athrawon yn barnu cyrhaeddiad disgyblion gan ddefnyddio disgrifwyr lefel addysg grefyddol. Mewn rhai ysgolion, mae athrawon yn rhoi taflen werthfawr â disgrifwyr lefel i ddisgyblion ar ddechrau'r flwyddyn ac mae'r meini prawf llwyddiant ar gyfer tasgau asesu yn cysylltu'n uniongyrchol â hyn. Mae hyn yn sicrhau bod disgyblion yn yr ysgolion hyn yn gwybod beth yn union mae athrawon yn gofyn ohonynt.

66 Mae gan y rhan fwyaf o ysgolion bortffolios defnyddiol o waith disgyblion sydd wedi cael eu hasesu a'u safoni. Mae athrawon yn defnyddio'r portffolios hyn yn dda i'w cynorthwyo i lunio barnau cywir am waith disgyblion. Mae athrawon mewn rhai ysgolion yn cysylltu'n dda ag ysgolion eraill i gymedroli eu barnau neu'n defnyddio deunydd enghreifftiol Llywodraeth Cymru i'w cynorthwyo.

67 Mae ansawdd adborth llafar ac ysgrifenedig athrawon i ddisgyblion am eu gwaith yn amrywio'n sylweddol. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae athrawon yn rhoi adborth

buddiol i ddisgyblion ar eu haddysg grefyddol a'u medrau llythrennedd. Mae llawer o athrawon yn rhoi arweiniad defnyddiol i ddisgyblion ar yr hyn y maent wedi'i wneud yn dda a sut gallant wella eu gwaith ymhellach. Mewn llawer o ysgolion, mae adborth athrawon yn cysylltu'n briodol â'r meini prawf llwyddiant ar gyfer pob tasg.

68 Mewn rhai ysgolion, nid yw adborth ysgrifenedig athrawon yn helpu disgyblion i wella eu medrau llythrennedd yn ddigon da, ac mae disgyblion yn aml yn gwneud ac yn ailadrodd camgymeriadau mewn sillafu ac atalnodi sylfaenol. Yn ychwanegol, mewn rhai ysgolion, prin yw'r dystiolaeth o ddisgyblion yn darllen ac yn gweithredu yn unol ag adborth athrawon i wella eu gwaith ymhellach. Yn y mwyafrif o ysgolion, ni roddir cyfleoedd defnyddiol i ddisgyblion asesu eu gwaith eu hunain a gwaith eu cyfoedion.

Arweinyddiaeth

Arweinyddiaeth pwnc

Cyfnod allweddol 2

69 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, ceir arweinyddiaeth briodol mewn addysg grefyddol gan benaethiaid ac arweinwyr pwnc. Mae pob arweinydd yn ymwybodol o'r maes llafur addysg grefyddol a gytunwyd yn lleol, ac mae llawer ohonynt yn sicrhau bod eu hysgol yn bodloni'r gofynion statudol. Mae ganddynt ddealltwriaeth gadarn o'r ddarpariaeth ar gyfer addysg grefyddol yn eu hysgol ond maent yn llai cadarn ynglŷn â safonau disgyblion.

70 Mae gan y rhan fwyaf o arweinwyr farn glir ar bwysigrwydd addysg grefyddol ac yn deall beth mae disgyblion yn ei ennill o wersi. Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn adnabod pwysigrwydd yr ethos ysgol gyfan o ran cefnogi addysgu addysg grefyddol. Maent hefyd yn gweld bod gan addoli ar y cyd rôl bwysig o ran atgyfnerthu addysg grefyddol a negeseuon moesol.

71 Mae arweinwyr mewn ychydig o ysgolion yn unig yn meddu ar ddealltwriaeth gadarn o'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan benaethiaid ac arweinwyr pwnc farn gadarnhaol iawn am addysg grefyddol yn eu hysgolion. Fodd bynnag, nid ydynt yn seilio'r farn hon ar arfarniad trylwyr o safonau disgyblion. Yn yr ysgolion prin lle mae gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o safonau, maent yn arsylwi dysgu ac yn monitro gwaith disgyblion yn rheolaidd ac yn gywir i nodi cryfderau a meysydd i'w gwella.

72 Er mai ychydig o arweinwyr pwnc yn unig sydd ag unrhyw gymwysterau addysg grefyddol ffurfiol, yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r arweinydd pwnc wedi datblygu'r medrau sydd eu hangen i arwain y pwnc yn briodol. Mewn ychydig iawn o ysgolion, penodwyd yr arweinydd pwnc gan y pennaeth gan mai hon oedd yr unig swydd ar gael i aelod newydd o staff adeg penodi, ac nid oherwydd diddordeb cryf, neu wybodaeth, yr athro am y pwnc.

73 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn sicrhau bod gan athrawon ddigon o adnoddau i addysgu gwersi addysg grefyddol yn llwyddiannus. Mae gan y rhan fwyaf o ysgolion ystod gynhwysfawr o lyfrau ac arteffactau perthnasol sydd o ansawdd da ac yn cefnogi addysgu yn effeithiol. Er nad yw arweinwyr yn dyrannu adnoddau ariannol ar gyfer addysg grefyddol bob blwyddyn yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn trefnu bod cyllid ar gael os oes angen diweddaru adnoddau neu gael rhai newydd. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae athrawon yn defnyddio gwasanaethau llyfrgell neu wasanaethau benthyca'r awdurdod lleol hefyd i gael benthyg llyfrau ac adnoddau i gefnogi eu haddysgu'n dda.

Cyfnod allweddol 3

74 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr pwnc addysg grefyddol yn arwain eu pwnc yn dda. Maent yn trefnu cyfarfodydd rheolaidd a buddiol i drafod darpariaeth yr ysgol a monitro cynnydd disgyblion. Maent yn sicrhau bod pob un o'r staff, yn enwedig y rhai nad ydynt yn arbenigwyr, yn cael cymorth priodol i'w galluogi i addysgu'r pwnc yn effeithiol.

75 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae penaethiaid ac arweinwyr pwnc yn meddu ar ymwybyddiaeth gadarn o safonau addysg grefyddol yn eu hysgol. Mae arweinwyr pwnc yn meddu ar ddealltwriaeth gynhwysfawr o gryfderau'r pwnc a'r meysydd y mae angen eu gwella.

76 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn sicrhau bod addysg grefyddol yn cael yr un adnoddau â phynciau eraill y tu allan i'r pynciau craidd. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r pennaeth yn dyrannu swm rheolaidd o arian bob blwyddyn i'r pwnc i brynu ystod o adnoddau defnyddiol. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae arweinwyr yn seilio cyllid ar nifer y disgyblion sy'n astudio'r pwnc ar gyfer TGAU, ac o ganlyniad, mae'r adran addysg grefyddol yn aml yn cael cyllid ychwanegol ar gyfer adnoddau.

Tynnu allan o wersi

77 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr yn hysbysu rhieni am eu hawl i dynnu eu plentyn allan o wersi addysg grefyddol, fel arfer trwy ddatganiad ym mhrosbectws yr ysgol neu ar eu gwefan. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn trefnu siarad ag unrhyw rieni sy'n dymuno tynnu eu plentyn allan o addoli ar y cyd neu wersi addysg grefyddol. Yn dilyn y cyfarfodydd hyn, mae'r rhan fwyaf o rieni yn newid eu meddwl gan fod y pennaeth neu'r arweinydd pwnc yn mynd i'r afael yn sensitif â phryderon y rhieni am y pwnc ac yn eu hargyhoeddi ynglŷn â gwerth addysg grefyddol i'w plentyn. O ganlyniad, bron ym mhob ysgol, mae ychydig iawn o ddisgyblion nad ydynt yn cymryd rhan mewn addysg grefyddol, ac mae hyn wedi bod yn wir ers sawl blwyddyn.

Gwella ansawdd

Cyfnod allweddol 2

78 Mewn rhai ysgolion, mae arweinwyr yn defnyddio deilliannau gweithgareddau monitro trylwyr i wella ansawdd safonau disgyblion mewn addysg grefyddol. Mewn llawer o ysgolion, mae'r arweinydd pwnc addysg grefyddol yn ymgymryd â rhyw fath o fonitro yn rheolaidd yn unol â pholisi ei (h)ysgol. Mae hyn fel arfer yn digwydd bob blwyddyn neu mae'n rhan o gylch dwy neu dair blynedd. Mae'r pennaeth fel arfer yn neilltuo amser ar gyfer monitro addysg grefyddol yn unol â'r amser a roddir ar gyfer pynciau di-graidd eraill.

79 Yn gyffredinol, mae gweithgareddau monitro yn cynnwys craffu ar waith disgyblion, edrych ar gynllunio athrawon, ac mewn rhai ysgolion, arsylwadau gwersi. Mewn lleiafrif o ysgolion, mae arweinwyr yn gofyn am safbwyntiau disgyblion trwy holiaduron neu gyfarfodydd hefyd. Yn dilyn y gweithgareddau hyn, mae llawer o arweinwyr pwnc yn llunio adroddiadau monitro defnyddiol, y maent yn eu rhannu ag aelodau eraill o staff. Mewn rhai ysgolion, mae arweinwyr pwnc yn ysgrifennu adroddiadau hunanarfarnu a chynlluniau gweithredu addysg grefyddol penodol a defnyddiol.

80 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr pwnc yn arfarnu darpariaeth yr ysgol ar gyfer addysg grefyddol a medrau yn unig. Mae'r rhain yn cynnwys cyfleoedd i ddatblygu'r Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd (FfLlRh: Llywodraeth Cymru, 2013) a TGCh mewn gwersi addysg grefyddol, safonau addysgu, adnoddau a chyfleoedd i wella'r cwricwlwm. Nid yw arweinwyr yn arfarnu'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol na'r cynnydd y maent yn ei wneud. O ganlyniad, nid oes gan y rhan fwyaf o arweinwyr unrhyw gynlluniau ar waith i wella deilliannau disgyblion mewn addysg grefyddol ac nid oes ganddynt unrhyw dystiolaeth drylwyr na gwiriedig i gefnogi eu barnau ar safonau disgyblion.

Mewn un ysgol gynradd, mae arweinwyr yn monitro'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol yn rheolaidd trwy graffu ar waith disgyblion, arsylwadau gwersi a dadansoddi data mewnol. Dangosodd monitro diweddar fod llawer o ddisgyblion hŷn yn cyflawni lefel 4, ond nid oedd unrhyw dystiolaeth o waith lefel 5. Nododd arweinwyr nad oedd disgyblion yn gwneud cysylltiadau rhwng gwahanol gredoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol nac yn nodi'r nodweddion tebyg a'r gwahaniaethau o fewn ac ar draws crefyddau. O ganlyniad i'r gwaith hwn, roedd arweinwyr yn cynnwys targed i fynd i'r afael â hyn fel rhan o'u cynllun gwella ysgol.

81 Cyfyngedig yw'r cyfleoedd dysgu proffesiynol ar gyfer athrawon neu arweinwyr pwnc addysg grefyddol. Ychydig iawn o gyfleoedd a gaiff athrawon i gydweithio ac arsylwi arfer dda mewn addysg grefyddol yn eu hysgol eu hunain neu mewn ysgolion eraill. Mae awdurdodau lleol a chonsortia rhanbarthol yn cynnig ychydig iawn o gyfleoedd dysgu proffesiynol penodol mewn addysg grefyddol ar gyfer athrawon neu arweinwyr pwnc. O ganlyniad, mae bron pob ysgol yn dibynnu ar drefnu eu hyfforddiant addysg grefyddol eu hunain yn fewnol ar gyfer staff yr ysgol. Mae ansawdd yr hyfforddiant yn dibynnu ar wybodaeth a medrau'r arweinwyr pwnc.

82 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae'r arweinydd pwnc yn darparu cymorth a her addas ar gyfer cydweithwyr sy'n addysgu'r pwnc. Mae'r rhan fwyaf o arweinwyr yn frwdfrydig ynglŷn â'r pwnc ac maent yn gweithio'n dda gyda staff eraill i wella darpariaeth ar gyfer addysg grefyddol yn eu hysgol. Fodd bynnag, yn yr ysgolion prin lle nad oes gan arweinwyr pwnc wybodaeth helaeth am ystod eang o grefyddau, mae eu gallu i gynorthwyo a herio staff eraill yn gyfyngedig. Yn ychwanegol, nid yw arweinwyr pwnc yn herio staff yn ddigon da ynglŷn â'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion, yn enwedig y rhai mwy abl.

Cyfnod allweddol 3

83 Bron ym mhob ysgol, mae arweinwyr pwnc yn monitro safonau a darpariaeth mewn addysg grefyddol bob blwyddyn neu bob dwy flynedd fel rhan o gylch monitro ac arfarnu ysgol gyfan. Mae arweinwyr yn ymgymryd ag ystod o weithgareddau monitro addas, gan gynnwys craffu ar waith disgyblion, arsylwadau gwersi a theithiau dysgu. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae athrawon yn siarad â disgyblion fel rhan o'r broses hon i gael eu barn ar y pwnc. Mae hyn yn cynnwys darganfod beth hoffai disgyblion ei ddysgu. Mae arweinwyr hefyd yn monitro'r cynnydd y mae disgyblion yn ei wneud trwy ddadansoddi data olrhain mewnol ar ddisgyblion. Yn y mwyafrif o ysgolion, mae aelodau o uwch dîm arweinyddiaeth yr ysgol hefyd yn cymedroli'r barnau y mae'r athrawon pwnc yn eu llunio trwy graffu ar safonau addysgu a dysgu hefyd. O ganlyniad, yn yr ysgolion hyn, mae barnau ar safonau disgyblion yn gadarn.

84 Bron ym mhob ysgol, mae’r arweinydd pwnc ar gyfer addysg grefyddol, ar ôl ymgynghori ag athrawon pwnc, yn llunio adroddiad hunanarfarnu a chynllun gweithredu blynyddol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae cysylltiad clir rhwng deilliannau gweithgareddau monitro a blaenoriaethau ar gyfer gwella yn y cynllun gwella. Mewn lleiafrif o ysgolion, fodd bynnag, nid yw ansawdd yr hunanarfarnu yn ddigon da. Er enghraifft, mae arweinwyr yn seilio eu barnau ar ystod gyfyng o dystiolaeth, ac nid ydynt yn canolbwyntio ar effaith camau gweithredu yn ddigon da.

85 Mae CBAC yn cynnig hyfforddiant i athrawon Blwyddyn 9 sy’n addysgu’r maes llafur TGAU. Fodd bynnag, heblaw’r cyrsiau hyn, ychydig iawn o gyfleoedd dysgu proffesiynol sy’n benodol i bwnc a geir ar gyfer athrawon addysg grefyddol.

86 Mewn lleiafrif o ysgolion yn unig y mae athrawon addysg grefyddol yn cymryd rhan mewn unrhyw weithio diweddar neu ystyrlon rhwng ysgolion sy’n cefnogi gwelliannau mewn addysgu a dysgu yn y pwnc. Yn yr ysgolion hyn, mae athrawon addysg grefyddol yn rhan o rwydwaith arfer broffesiynol y consortiwm rhanbarthol neu maent yn mynychu cyfarfodydd fforwm addysg grefyddol yr awdurdod lleol yn rheolaidd. Mae’r cyfarfodydd hyn yn rhoi cyfleoedd i athrawon rannu arfer orau yn ogystal â chynnig cymorth ac arweiniad iddynt.

87 Bron ym mhob ysgol, mae’r arweinydd pwnc yn darparu lefel addas o gymorth ar gyfer cydweithwyr sy’n addysgu addysg grefyddol trwy gyfarfodydd ffurfiol ac yn anffurfiol, yn enwedig ar gyfer y rheiny nad ydynt yn arbenigwyr pwnc. Maent hefyd yn darparu ystod o adnoddau addas ar gyfer yr athrawon hyn i gefnogi eu haddysgu.

Pontio

88 Ychydig iawn o waith pontio a geir rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd sy’n canolbwyntio ar addysg grefyddol. Yn ychwanegol, ychydig iawn o drafodaeth a geir am addysg grefyddol rhwng ysgolion cynradd o fewn eu clwstwr, er enghraifft ar ba grefyddau y byddant yn eu hastudio. Yn yr un modd â phynciau di-graidd eraill, ychydig iawn o ysgolion cynradd ac uwchradd sy’n gweithio gyda’i gilydd i gyfnewid gwybodaeth am berfformiad am gyflawniad disgyblion mewn addysg grefyddol. Nid ydynt yn gweithio gyda’i gilydd i rannu gwybodaeth am eu cynlluniau gwaith addysg grefyddol na pha grefyddau sydd wedi cael eu haddysgu. O ganlyniad, mae disgyblion yn aml yn ailadrodd testunau a medrau addysg grefyddol yng nghyfnod allweddol 3 y gwnaethant eu dysgu yng nghyfnod allweddol 2.

89 Mewn rhai clystyrau ysgolion, mae athrawon addysg grefyddol arbenigol o ysgolion uwchradd wedi cynorthwyo cydweithwyr cynradd i addysgu agweddau ar addysg grefyddol ac wedi rhannu adnoddau. Mewn ychydig iawn o glystyrau, mae athrawon addysg grefyddol o ysgolion uwchradd yn addysgu gwersi addysg grefyddol i ddisgyblion cynradd o bryd i’w gilydd. Yn ychwanegol, pan fydd disgyblion yn ymweld ag ysgolion uwchradd ar ddiwrnodau pontio, mewn rhai clystyrau ysgolion, cânt wers addysg grefyddol o bryd i’w gilydd. Fodd bynnag, nid yw’r trefniadau hyn yn nodwedd reolaidd o waith pontio o fewn y clystyrau hyn o ysgolion.

Atal

90 Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae gan arweinwyr ddealltwriaeth gadarn o'u rôl a'u cyfrifoldebau a amlinellir yn y ddyletswydd Atal (Llywodraeth EM, 2015) o dan Ddeddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 (Prydain Fawr, 2015). Mae llawer o arweinwyr yn cydnabod pa mor bwysig yw gwersi addysg grefyddol o ran cyfrannu at yr agenda hon.

91 Mewn ardaloedd trefol mwy, mae bron pob un o'r athrawon addysg grefyddol wedi mynychu cyrsiau Atal lleol i roi hyfforddiant trylwyr iawn iddynt ar sut i adnabod arwyddion posibl o radicaleiddio ac eithafiaeth a delio â phryderon. Mae rhai ysgolion wedi cyfeirio pryderon am ddisgyblion unigol at y panel lleol perthnasol i'w hystyried. Er enghraifft, mewn un ysgol uwchradd, roedd athrawes addysg grefyddol yn pryderu am sylw a wnaeth disgybl mewn gwers. Yn dilyn trafodaeth bellach â'u hathro amddiffyn plant dynodedig, gwnaeth yr ysgol gyfeiriad yn unol â'u polisi diogelu.

92 Yn y rhan fwyaf o Gymru, fodd bynnag, uwch arweinwyr yn unig sydd wedi cael hyfforddiant am Atal, a'u rôl nhw yw lledaenu'r wybodaeth ymhlith aelodau eraill o staff. Mewn ychydig iawn o ysgolion, nid yw aelodau o staff yn ymwybodol o Atal.

93 Mewn rhai ysgolion, nid yw arweinwyr yn deall eu rôl yn llawn ac nid ydynt yn ystyried bod hyn yn berthnasol nac yn fygythiad i'w hysgol a'r ardal gyfagos. Mae'r diffyg sylw hwn i Atal yn golygu y gallai staff yn yr ysgolion hyn, gan gynnwys athrawon addysg grefyddol, golli cyfle i nodi a mynd i'r afael â phryderon cynnar am ddisgybl neu ymddygiad unigolion y tu allan i'r ysgol sy'n cael cyswllt â disgybl.

94 Bron ym mhob ysgol, mae gan arweinwyr weithdrefnau effeithiol ar waith i fonitro siaradwyr allanol. Yn y rhan fwyaf o ysgolion, mae arweinwyr yn gwirio siaradwyr cyn eu hymweliadau, ac yn yr arfer orau, mae'n ofynnol i ymwelwyr drafod a chytuno ar union gynnwys eu sgwrs gydag uwch aelod o staff. Mae o leiaf un aelod o staff fel arfer yn aros yn yr ystafell pan fydd ymwelwyr yn siarad â dosbarthiadau neu'n arwain addoli ar y cyd. Mewn rhai ysgolion, mae arweinwyr pwnc yn adrodd am ostyngiad nodedig yn nifer y bobl sydd wedi ymweld â'r ysgol dros y blynyddoedd diwethaf, gan fod arweinwyr yn fwy ystyriol o risgiau posibl.

95 Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn rhoi cyfleoedd priodol i ddisgyblion siarad am ddigwyddiadau yn gysylltiedig â therfysgaeth, fel arfer yn y dosbarth. Mewn llawer o ysgolion, mae arweinwyr yn myfyrio ar ddigwyddiadau o'r fath mewn addoli ar y cyd hefyd, pan fo'n briodol, sy'n cefnogi gwaith mewn addysg grefyddol. Fodd bynnag, nid oes gan athrawon addysg grefyddol mewn rhai ysgolion hyder i ymdrin â thrafodaethau dosbarth am y materion sensitif hyn. Er enghraifft, mewn un ysgol gynradd, adeg y bomio ym Manceinion yn 2017, roedd athrawon wedi bwriadu addysgu uned waith ar Islam. Penderfynodd y rhan fwyaf o athrawon cyfnod allweddol 2 beidio ag addysgu'r uned yn unol â'r bwriad gan nad oeddent yn siŵr sut i'w chyflwyno yn sensitif ac yn briodol.

96 Mae'r rhan fwyaf o ysgolion yn cynnal asesiadau risg priodol cyn mynd â disgyblion i ymweld â mannau addoli.

Her a chymorth allanol

97 Ychydig o ysgolion cynradd yn unig sy'n cael cymorth neu her yn benodol ar gyfer addysg grefyddol gan awdurdodau lleol neu gonsortia rhanbarthol. Yn unol â phynciau di-graidd eraill, nid yw ymgynghorwyr her yn trafod safonau a darpariaeth ar gyfer addysg grefyddol yn systematig, ac nid ydynt yn gofyn am unrhyw ddata.

> Cafodd staff mewn un ysgol gynradd gymorth defnyddiol gan eu consortiwm rhanbarthol i'w helpu i ddiwygio eu cynllun gwaith addysg grefyddol. Ymwelodd ymgynghorwyr o'r consortiwm â'r ysgol am ddeuddydd i siarad â staff ac adolygu'r cynllun gwaith presennol. Wedyn, fe wnaethant gynorthwyo arweinydd pwnc yr ysgol i ddatblygu cynllun gwaith newydd i adlewyrchu cyd-destun yr ysgol, gan ddefnyddio'r maes llafur a gytunwyd yn lleol fel y man cychwyn.

98 Mae'r rhan fwyaf o benaethiaid ysgolion cynradd yn ymwybodol o'r CYSAG lleol ond maent yn ansicr ynglŷn â'i rôl a'i ddiben. Mewn lleiafrif o ysgolion, caiff arweinwyr arweiniad defnyddiol trwy negeseuon e-bost gan y CYSAG lleol. Yn benodol, mae rhai CYSAGau yn rhoi rhestr i ysgolion o leoedd addoli cymeradwy i ymweld â nhw.

99 Lleiafrif o ysgolion uwchradd yn unig sy'n cael unrhyw gymorth allanol gan yr awdurdod lleol neu'r consortiwm rhanbarthol. Mewn consortia lle cynhelir cyfarfodydd rheolaidd i arweinwyr pwnc rannu adnoddau a datblygu cynlluniau gwaith, dywed athrawon fod y cyfarfodydd hyn yn eu helpu i wella arfer yn eu hysgol. Yn yr ysgolion prin lle mae athrawon yn rhan o'r CYSAG lleol, cânt y wybodaeth fwyaf cyfoes am waith y grŵp. Fodd bynnag, mae athrawon mewn lleiafrif o ysgolion yn gwneud ychydig iawn o ddefnydd o'r wybodaeth a ddarperir gan eu CYSAG lleol.

100 Mae bron pob un o'r CYSAGau yn cynnig cymorth i ysgolion fynd i'r afael ag argymhellion sy'n ymwneud ag addysg grefyddol yn dilyn arolygiad Estyn.

> Mae un CYSAG yn cynnig cyngor dros y ffôn i athrawon gan eu hymgynghorydd proffesiynol ar gyfer addysg grefyddol. Mae'r CYSAG yn darparu rhestr o gysylltiadau ar gyfer ysgolion sy'n dymuno ymweld â mannau addoli neu wahodd aelodau o gymunedau ffydd i ysgolion. Mae aelodau o'r CYSAG wedi sefydlu gwefan o fewn gwefan yr awdurdod lleol lle gall ysgolion fynd at ddogfennau, gwybodaeth ac arweiniad statudol am addysg grefyddol ac addoli ar y cyd. Maent yn gweithio'n agos â gwasanaeth lleiafrifoedd ethnig yr awdurdod lleol sydd wedi creu 'llwybr ffydd' o gwmpas yr ardal i gynorthwyo ysgolion â'u hymweliadau a'u hadnoddau ysgol sy'n cysylltu'n agos â'u gwaith nhw a gwaith CYSAG. Mae aelodau o'r CYSAG yn annog ysgolion i gyflwyno erthyglau i'r cyhoeddiad, 'RE News', i rannu arfer dda. Mae cynrychiolwyr athrawon a phenaethiaid ar y CYSAG yn adrodd yn ôl i'r staff yn eu hysgol hefyd ac yn tynnu eu sylw at unrhyw broblemau, pryderon neu faterion o ddiddordeb.

Atodiad 1: Cwestiynau ar gyfer darparwyr

Fel man cychwyn ar gyfer adolygu arfer bresennol mewn addysg grefyddol, gall ysgolion ddefnyddio'r cwestiynau canlynol fel rhan o'u hunanarfarniad:

Safonau

- A ydym ni'n gwybod pa safonau y mae disgyblion yn eu cyflawni mewn addysg grefyddol?
- A ydym ni'n gwybod bod disgyblion mwy abl yn cyflawni cystal ag y gallent?
- A ydym ni'n gwybod bod disgyblion o bob gallu yn cyflawni safonau tebyg i bynciau eraill mewn addysg grefyddol?

Darpariaeth

- A ydym ni'n sicrhau nad ydym yn ailadrodd medrau a thestunau yng nghyfnod allweddol 3 y mae disgyblion eisoes wedi'u cwmpasu yng nghyfnod allweddol 2?
- A ydym ni'n sicrhau bod profiadau dysgu yn herio'r holl ddisgyblion, gan gynnwys y rhai mwy abl?
- A ydym ni'n cynllunio cyfleoedd ystyrlon i ddisgyblion ddefnyddio eu medrau llythrennedd, rhifedd a TGCh mewn gwersi addysg grefyddol?
- A ydym ni'n defnyddio ymweliadau ac ymwelwyr i wella'r cwricwlwm yn ddigon da?
- A ydym ni'n defnyddio ystod eang o ddulliau addysgu sy'n ennyn diddordeb yr holl ddisgyblion yn effeithiol?
- A oes gennym ni ddisgwyliadau uchel o'r holl ddysgwyr, yn enwedig y rhai mwy abl?
- A ydym ni'n rhoi cyfleoedd i ddisgyblion o wahanol ffydd rannu eu profiadau â disgyblion eraill?
- A ydym ni'n sicrhau bod disgyblion yn gwybod sut bydd gwersi addysg grefyddol yn eu helpu i fod yn ddinasyddion moesegol wybodus yng Nghymru a'r byd?
- A ydym ni'n rhoi adborth llafar ac ysgrifenedig effeithiol i ddisgyblion sy'n mynd i'r afael ag addysg grefyddol a medrau eraill?

Arweinyddiaeth

- A ydym ni'n monitro'r safonau a gyflawnir gan ddisgyblion mewn addysg grefyddol yn ogystal â darpariaeth?

- A oes gennym ni brosesau ar waith i lunio barnau cadarn ar y safonau a gyflawnir gan ddisgyblion?
- A ydym ni'n seilio ein barnau ar ystod eang o dystiolaeth uniongyrchol?
- A ydym ni'n gwrando ar ddysgwyr yn ddigon da?
- A yw ein hadroddiad hunanarfarnu a'n cynllun gweithredu yn ymwneud â gwella safonau disgyblion yn ogystal â darpariaeth ac arweinyddiaeth?
- A ydym ni'n darparu cyfleoedd dysgu proffesiynol addas i staff neu gyfleoedd i staff gydweithio â phobl eraill?
- A ydym ni'n trafod safonau addysg grefyddol a darpariaeth ar ei chyfer o fewn ein clwstwr o ysgolion?
- A ydym ni'n arfarnu ein cwricwlwm i baratoi ar gyfer datblygu a gweithredu maes dysgu newydd y dyniaethau?
- A ydym ni'n sicrhau bod pob aelod o staff, gan gynnwys staff cyflenwi ac aelodau newydd o staff, yn gwbl ymwybodol o'u cyfrifoldebau o dan y ddyletswydd Atal?

Atodiad 2: Sail y dystiolaeth

Mae’r canfyddiadau a’r argymhellion yn yr adroddiad hwn yn defnyddio tystiolaeth uniongyrchol o 47 o ysgolion:

- ymweliadau â 12 ysgol gynradd a naw ysgol uwchradd
- cyfweliadau dros y ffôn gydag arweinwyr mewn saith ysgol gynradd a phum ysgol uwchradd
- gwybodaeth o 13 arolygiad ysgol gynradd yn ystod tymor yr hydref 2017 lle roedd addysg grefyddol yn ffocws thematig ychwanegol
- ymatebion i’r holiadur gan bob un o’r 22 CYSAG

Mae’r detholiad o ysgolion yr ymwelwyd â nhw neu a ffoniwyd yn ystyried amrywiaeth o ran lleoliad daearyddol, cefndir economaidd gymdeithasol, maint yr ysgol a chyd-destunau ieithyddol. Mae’r detholiad hefyd yn cynnwys nifer fach o ysgolion arloesi.

Roedd yr ymweliadau’n cynnwys:

- cyfweliadau â phenaethiaid ac arweinwyr pwnc
- arsylwadau gwersi a theithiau dysgu
- trafodaethau gyda disgyblion â’u gwaith
- craffu ar waith disgyblion
- craffu ar ddogfennau’r ysgol, gan gynnwys, er enghraifft, polisïau, cynlluniau gwaith, adroddiadau hunanarfarnu a chynlluniau gweithredu, portffolios gwaith disgyblion, cofnodion hyfforddiant a data monitro

Rhestr o ysgolion a gyfwelwyd, yr ymwelwyd â nhw neu a arolygwyd

Ysgolion yr ymwelwyd â nhw

Ysgol Awel y Mynydd, Conwy
Ysgol Bro Dinefwr, Sir Gaerfyrddin
Ysgol Dinas Brân, Sir Ddinbych
Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin, Castell-nedd Port Talbot
Ysgol Gyfun Treorci, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gyfun y Bont-faen, Bro Morgannwg
Ysgol Gynradd Albany, Caerdydd
Ysgol Gynradd Cwrt Rawlin, Caerffili
Ysgol Gynradd Llanfair, Sir Ddinbych
Ysgol Gynradd Llanidloes, Powys
Ysgol Gynradd Moorland, Caerdydd
Ysgol Gynradd Palmerston, Bro Morgannwg
Ysgol Gynradd Parc Y Bont, Ynys Môn
Ysgol Gynradd Penygawsi, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gynradd Plasmarl, Abertawe
Ysgol Gynradd Victoria, Wrecsam
Ysgol Pentrehafod, Abertawe

Ysgol Santes Tudful, Merthyr Tudful
Ysgol Tryfan, Gwynedd
Ysgol Uwchradd Argoed, Sir y Fflint
Ysgol Uwchradd Cathays, Caerdydd

Ysgolion a ffoniwyd

Ysgol Bod Alaw, Conwy
Ysgol Bryn Gwalia, Sir y Fflint
Ysgol Brynrefail, Gwynedd
Ysgol Gyfun Gwynllyw, Torfaen
Ysgol Gyfun Stanwell, Bro Morgannwg
Ysgol Gyfun y Coed-duon, Caerffili
Ysgol Gynradd Drenewydd Gelli-farch, Sir Fynwy
Ysgol Gynradd Parc Cyfarthfa, Merthyr Tudful
Ysgol Gynradd Ringland, Casnewydd
Ysgol Iau Llangewydd, Pen-y-bont ar Ogwr
Ysgol Maenclochog, Sir Benfro
Ysgol Sefydledig Brynmawr, Blaenau Gwent

Ysgolion a arolygwyd

Ysgol Baladeulyn, Gwynedd
Ysgol Bro Siôn Cwilt, Ceredigion
Ysgol Gynradd Creunant, Castell-nedd Port Talbot
Ysgol Gynradd Darran Park, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gynradd Franksbridge, Powys
Ysgol Gynradd Gymunedol Rhosymedre, Wrecsam
Ysgol Gynradd Gymysg Hendy, Sir Gaerfyrddin
Ysgol Gynradd Penrhys, Rhondda Cynon Taf
Ysgol Gynradd Penysarn, Ynys Môn
Ysgol Gynradd Sant Illtyd, Blaenau Gwent
Ysgol Sarn Bach, Gwynedd
Ysgol Y Berllan Deg, Caerdydd
Ysgol y Faenol, Sir Ddinbych

Atodiad 3: Astudiaethau achos

Astudiaeth achos 1: Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin: Datblygu dysgwyr uchelgeisiol a medrus sy'n entrepreneuraidd a chreadigol yn eu dysgu.

Gwybodaeth am yr ysgol

Ysgol gyfun fawr gymysg 11-16 cyfrwng Saesneg yng Nghastell-nedd Port Talbot yw Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin. Mae ganddi 1,134 o ddisgyblion ar y gofrestr. Mae tua 14% o ddisgyblion yn byw yn y 20% o'r ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru, ac mae tua 18% o ddisgyblion yn gymwys am brydau ysgol am ddim. Mae'r rhan fwyaf o ddisgyblion o gefndiroedd gwyn Prydeinig ac ychydig iawn ohonynt sydd o grwpiau ethnig lleiafrifol. Mae gan ryw 26% o ddisgyblion anghenion dysgu ychwanegol, sydd ychydig uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol.

Mae'r ysgol yn 'ysgol arloesi dysgu proffesiynol' ar hyn o bryd. Mae datganiad cenhadaeth yr ysgol yn cyd-fynd â phedwar diben y cwricwlwm i Gymru.

Cyd-destun a chefndir yr arfer effeithiol

Mae'r adran addysg grefyddol yn Ysgol Gyfun Dŵr-y-Felin yn adran flaengar sy'n ceisio arloesi yn ei dulliau addysgu yn barhaus er mwyn gwella profiadau dysgu'r disgyblion. Yng nghynllun datblygu'r adran, nododd arweinwyr fod angen cefnogi nod yr ysgol i ddatblygu dysgwyr uchelgeisiol a medrus sy'n entrepreneuraidd a chreadigol yn eu dysgu. Yn dilyn ymgynghori â phob aelod o staff yn yr adran, penderfynodd yr arweinwyr roi ymreolaeth i'r disgyblion gynllunio a chreu cyfres o wersi ar thema benodol. Cynlluniwyd y dull hwn i alluogi diddordebau a syniadau'r disgyblion i fod yn ganolog i'w dysgu, gan roi cyfrifoldeb iddynt am yrru eu cynnydd eu hunain ymlaen a datblygu medrau ar gyfer dysgu gydol oes.

Disgrifiad o'r gweithgaredd/strategaeth

Annog, cymell ac ymgysylltu â disgyblion trwy addysgu a dysgu effeithiol sydd wrth wraidd cynllunio cwricwlwm yr ysgol. Yn ystod tymor yr hydref 2017, ffocws allweddol yr adran addysg grefyddol oedd darparu cydbwysedd lle caiff datblygu medrau ei gynorthwyo trwy gynnwys pwnc a'i gefnogi gan brofiadau dysgu dilys.

I ddechrau'r prosiect, rhoddodd athrawon deitl y ffocws thematig i ddisgyblion yn seiliedig ar 'Arwyr a Dihirod' a'r gofyniad am ganlyniad asesedig ar ddiwedd yr ymweliad. Yn dilyn hyn, fe wnaeth athrawon roi disgyblion mewn grwpiau gallu cymysg a chymysg o ran rhywedd i benderfynu ar weledigaeth ar gyfer eu canlyniad. Dewiswyd y grwpiau gan yr athro ar sail herio disgyblion i weithio gydag amrywiaeth o wahanol

ddisgyblion. Yn eu grwpiau, bu disgyblion yn trafod y medrau y byddai eu hangen arnynt i gwblhau'r dasg. Fe wnaethant gytuno ar feini prawf llwyddiant ar gyfer yr asesiad hefyd, i'w cynorthwyo i gyflawni eu canlyniad. Trwy ymchwil annibynnol, canolbwyntiodd bob grŵp ar agwedd wahanol o fewn y thema, gan edrych ar bobl sydd â chefndir crefyddol ac sydd wedi gwneud pethau arwrol neu a ddaeth yn fwy arwrol o ganlyniad i dröedigaeth grefyddol. Roedd hyn yn gweddu i ddiddordeb y disgyblion a llwyddodd i gadw eu cymhelliant i ddysgu. Dewisodd disgyblion astudio Martin Luther King Jnr., Nicky Cruz a Stanley Williams. Hefyd, dewisodd pob aelod o'r grŵp eu rolau eu hunain, sef arweinydd, ymchwilydd, trefnydd, arbenigwr TGCh, datblygwr adnoddau a holwr. Roedd pob rôl yn gweddu i ddiddordebau'r disgybl unigol. Rhoddodd yr athrawon gyfle i ddisgyblion ddangos eu dealltwriaeth trwy ofyn iddynt gwblhau ateb cytbwys ac arfarnol a oedd yn ymgorffori cynnwys crefyddol yn ogystal ag asesu eu medrau arfarnol a dadansoddol. Dechreuodd pob gwers gyda'r athro yn galw i gof wersi blaenorol trwy ddefnyddio cwestiynau treiddgar. Arfarnodd disgyblion y medrau blaenorol yr oeddent wedi'u datblygu, ac wedyn, dewison nhw yn annibynnol fedrau y byddent yn canolbwyntio arnynt am y wers benodol honno a oedd yn cefnogi eu meini prawf llwyddiant.

Hwylusodd yr athrawon y dysgu trwy awgrymu a thrafod strategaethau ymhlith grwpiau a thrwy sesiynau llawn defnyddiol. Bu disgyblion yn cydweithio ac roedd grwpiau yn gystadleuol ymhlith ei gilydd wrth iddynt ymdrechu i gyflawni'r canlyniad gorau.

Trwy gydol y tymor, roedd cymhelliant, brwdfrydedd ac ymgysylltiad gan yr holl ddisgyblion yn rhagorol ac awgrymodd adborth y disgyblion mai'r dull ymreolaethol ac annibynnol yw'r hyn roeddent yn ei fwynhau fwyaf ynglŷn â'r dysgu.

Effaith ar ddarpariaeth a safonau

Y newid mwyaf a welodd athrawon oedd cyfranogiad gwell disgyblion mewn addysg grefyddol o gymharu â dull mwy penodol o ddysgu. Enillodd disgyblion fwy o wybodaeth hefyd am gredoau, dysgeidiaethau ac arferion crefyddol a'r berthynas rhwng credoau pobl a'u gweithredoedd, na mewn blynyddoedd blaenorol. Rhoddodd athrawon gyfle i ddisgyblion arfarnu'r hyn yr oeddent wedi'i gael o'r profiad. Y prif ganlyniad oedd eu bod yn hoffi'r cyfle i ddewis sut maent yn dysgu mewn gwersi addysg grefyddol a'r ffaith fod mwy o gyfle i weithio'n annibynnol, gan ddefnyddio amrywiaeth o ffynonellau gwybodus er mwyn cyflwyno eu tystiolaeth.

Yn dilyn y dull hwn, rhoddodd athrawon gyfle wedyn i ddisgyblion ddewis eu testun am y tymor nesaf a'u galluogi i awgrymu syniadau ar gyfer gyrru eu dysgu ymlaen ymhellach. Mae'r ysgol yn bwriadu ymestyn y dull hwn o ddysgu yn y dyfodol.

Astudiaeth achos 2: Ysgol Gynradd Plasmarl: Datblygu medrau addysg grefyddol gan ddefnyddio cyd-destunau go iawn

Gwybodaeth am yr ysgol

Mae Ysgol Gynradd Plasmarl yn Abertawe. Mae gan yr ysgol 164 o ddisgyblion, gan gynnwys 29 o ddisgyblion rhan-amser yn y dosbarth meithrin. Mae tua 45% o ddisgyblion yn gymwys am brydau ysgol am ddim. Mae hyn ymhell uwchlaw'r cyfartaledd cenedlaethol. Mae Saesneg yn iaith ychwanegol i ryw 17% o ddisgyblion. Mae'r ysgol yn nodi bod gan ryw 49% o ddisgyblion anghenion dysgu ychwanegol. Mae hyn yn uwch na'r cyfartaledd cenedlaethol.

Cyd-destun a chefndir yr arfer ddiddorol

Roedd uwch arweinwyr am sicrhau bod y cwricwlwm yn datblygu medrau llythrennedd a TGCh disgyblion ar draws maes dysgu a phrofiad y dyniaethau, a darparu cyd-destunau ysgogol a go iawn y gall disgyblion ddatblygu a chymhwyso eu dysgu ynddynt. Nod athrawon yw cymhwyso'r egwyddorion addysgegol a nodwyd yn Dyfodol Llwyddiannus wrth gynllunio eu haddysgu a'u dysgu, i sicrhau bod y gweithgareddau'n ymwneud yn uniongyrchol â phedwar diben y cwricwlwm newydd.

Disgrifiad o'r gweithgaredd/strategaeth

Mae athrawon yn deall pwysigrwydd datblygu medrau disgyblion yng nghyd-destun cynnwys pwnc y dyniaethau. O ganlyniad, mae'r ysgol yn gwerthfawrogi'r angen am gyd-destun perthnasol i ddatblygu medrau o'r fath ynddo, gan alluogi disgyblion i wneud cysylltiadau rhwng eu dysgu eu hunain a'r byd go iawn.

Mae'r dull hwn yn seiliedig ar yr athroniaeth y dylai disgyblion dderbyn cwricwlwm eang a chreadigol sy'n datblygu eu medrau (pynciol a thrawsgwricwlaidd), cysyniadau, gwybodaeth a dealltwriaeth.

Yn eu gwers addysg grefyddol, bu disgyblion yn trafod materion yn Myanmar gan ddefnyddio gwybodaeth yr oeddent wedi ei chlywed yn y newyddion. Cododd y wers lawer o gwestiynau a anogodd y disgyblion i feddwl yn greadigol. Roedd disgyblion yn awyddus i ddysgu mwy ac eisiau rhannu mwy o wybodaeth. Penderfynodd yr athro a'r disgyblion ganolbwyntio ar argyfwng Myanmar yn ystod amser athroniaeth a myfyrio.

Trefnodd yr athrawes amrywiaeth o weithgareddau llythrennedd, gan gynnwys ysgrifennu cytundebau heddwch, cymharu Islam a Bwdhaeth a defnyddio gridiau meddwl wrth edrych ar ffotograffau. O ganlyniad i gyfleoedd ymchwil effeithiol, llwyddodd disgyblion i gyfuno amrywiaeth o destun, delwedd, sain, animeiddiad a fideo yn annibynnol i gynhyrchu cyflwyniad amlgyfrwng ar y cyd. Fe wnaethant gyflwyno eu gwaith i ddisgyblion eraill yng nghyfnod allweddol 2. Darparodd y gweithgaredd hwn gynulleidfa go iawn, a diben ar gyfer dysgu'r disgyblion.

Sicrhaodd y gweithgareddau fod y disgyblion yn gallu elwa ar wybodaeth ddilys, o ansawdd da o ystod o ffynonellau i ymchwilio i Islam a Bwdhaeth, gan roi dealltwriaeth well iddynt o'r gwerthoedd a'r egwyddorion a arddelir

gan y ddwy grefydd. O ganlyniad, dylanwadodd hyn ar ddysgu gartref, gan fod disgyblion wedi eu cymell i wylio'r newyddion ac ymddiddori mewn materion cyfoes ynglŷn â datblygiadau yn Myanmar.

Deilliodd cyfleoedd i ddisgyblion fynegi eu safbwyntiau o drafodaethau am y gwleidydd Aung San Suu Kyi. Bu'r disgyblion yn trafod y pryder cyffredinol am ei diffyg gweithredu wrth ddelio â dioddefaint poblogaeth y Rohingya Mwslimaidd yn Myanmar.

Mae'r ysgol yn datblygu'r dull hwn ar draws yr holl feysydd dysgu a phrofiad erbyn hyn, ac mae'n nodi cyfleoedd dysgu rhwng y gwahanol feysydd dysgu a phrofiad.

Effaith ar ddarpariaeth a safonau

O ganlyniad i'r dull hwn o ddysgu, mae'r ysgol wedi sylwi bod llawer o ddisgyblion wedi magu hyder wrth weithio gyda'u cyfoedion. Mae llawer o ddisgyblion wedi gwella eu medrau datrys problemau mewn gwersi addysg grefyddol trwy drafod a myfyrio. Mae llawer o ddisgyblion yn gwneud cynnydd cryf, gan alw gwybodaeth flaenorol i gof yn effeithiol a chymhwyso'r wybodaeth hon i gefnogi eu barn a'u safbwyntiau. Mae'r dull hwn o ddysgu wedi helpu creu disgyblion ymholgar a brwdfrydig sy'n cymryd mwy o gyfrifoldeb am eu dysgu. Yn ychwanegol, mae gan lawer o ddisgyblion wybodaeth gryfach am Islam a Bwdhaeth a gwerthfawrogiad gwell o'r modd y mae credoau yn ysgogi ymddygiad.

Mae staff yn Ysgol Gynradd Plasmarl wedi rhannu'r arfer hon â sawl ysgol arall. Mae'r pennaeth a'r dirprwy bennaeth wedi cymryd rhan mewn hyfforddiant HMS ac wedi rhannu agweddau ar y gwaith gyda grŵp staff o ysgol mewn clwstwr gwahanol i'w clwstwr nhw eu hunain.

Geirfa

CPA	Cynllunio, paratoi ac asesu. Hawl athrawon i amser digyswllt. Mae rhywun arall yn addysgu ei ddosbarth/dosbarth yn ystod yr amser hwn.
CYSAG	Cyngor Ymgynghorol Sefydlog ar Addysg Grefyddol. Mae CYSAGau yn gyfrifol yn gyfreithiol am gynghori awdurdodau lleol ar addysg grefyddol ac addoli ar y cyd. Rhaid i bob awdurdod lleol gael CYSAG.
Dyletswydd Atal	Y Ddyletswydd Atal yw'r ddyletswydd yn Neddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015 sydd ar awdurdodau penodol, wrth arfer eu swyddogaethau, i roi ystyriaeth briodol i'r angen i atal pobl rhag cael eu denu i derfysgaeth.
Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd (FfLlRh)	Fframwaith medrau yw hwn a ddatblygwyd gan Lywodraeth Cymru. Daeth yn statudol mewn ysgolion o fis Medi 2013. Mae wedi'i gynllunio i helpu athrawon i ymgorffori llythrennedd a rhifedd ym mhob maes pwnc.
MDPh	Maes dysgu a phrofiad. Mae chwe MDPh yn y Cwricwlwm newydd i Gymru, fel y nodir yn Dyfodol Llwyddiannus.
Pedwar Diben Craidd	Mae Dyfodol Llwyddiannus (Donaldson, 2015) yn nodi'r angen am ddibenion cyffredin sy'n treiddio trwy'r cwricwlwm ac yn hyrwyddo dyheadau uchel a phenderfyniad i gyflawni. Y pedwar diben craidd hyn yw bod plant a phobl ifanc yn datblygu i fod: • yn ddysgwyr uchelgeisiol, galluog, sy'n barod i ddysgu drwy gydol eu hoes • yn gyfranwyr mentrus, creadigol sy'n barod i chwarae eu rhan yn llawn yn eu bywyd a'u gwaith • yn ddinasyddion egwyddorol, gwybodus yng Nghymru a'r byd • yn unigolion iach, hyderus sy'n barod i fyw bywyd boddhaus gan wireddu eu dyheadau fel aelodau gwerthfawr o gymdeithas
Ysgolion arloesi	Ysgolion sy'n gweithio gyda Llywodraeth Cymru ar hyn o bryd i ddatblygu ac arbrofi â chwricwlwm newydd i Gymru

Niferoedd – meintiau a chyfrannau

bron pob un =	gydag ychydig iawn o eithriadau
y rhan fwyaf =	90% neu fwy
llawer =	70% neu fwy
mwyafrif =	dros 60%
hanner =	50%
tua hanner =	yn agos at 50%
lleiafrif =	islaw 40%
ychydig =	islaw 20%
ychydig iawn =	llai na 10%

Cyfeiriadau

Adran Addysg y Swyddfa Gymreig (1994) *Religious Education and Collective Worship.* Caerdydd: Y Swyddfa Gymreig. [Ar-lein]. Ar gael o: http://www.wasacre.org.uk/publications/wag/E-circular10-94.pdf [Defnyddiwyd 9 Ebrill 2018]

Donaldson, G. (2015) *Dyfodol Llwyddiannus: Adolygiad Annibynnol o'r Cwricwlwm a'r Trefniadau Asesu yng Nghymru.* Caerdydd: Llywodraeth Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: http://gov.wales/docs/dcells/publications/150225-successful-futures-cy.pdf [Defnyddiwyd 16 Mai 2017]

Estyn (2013) *Addysg grefyddol mewn ysgolion uwchradd.* Caerdydd: Estyn. [Ar-lein]. Ar gael o: https://www.estyn.llyw.cymru/sites/default/files/documents/RE%20in%20secondary%20schools.pdf [Defnyddiwyd 8 Mai 2017]

Llywodraeth Cymru (2013) *Fframwaith Llythrennedd a Rhifedd Cenedlaethol.* Caerdydd: Llywodraeth Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130415-lnf-guidance-cy.pdf [Defnyddiwyd 25 Ebrill 2018]

Llywodraeth Cymru (2018) *Rhestr cyfeiriadau ysgolion.* Caerdydd: Llywodraeth Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: https://gov.wales/statistics-and-research/address-list-of-schools/?skip=1&lang=cy [Defnyddiwyd 25 Ebrill 2018]

Llywodraeth Cynulliad Cymru (2008) *Fframwaith enghreifftiol cenedlaethol ar gyfer cyflwyno addysg grefyddol i ddysgwyr 3 i 19 oed yng Nghymru*. Caerdydd: Llywodraeth Cynulliad Cymru. [Ar-lein]. Ar gael o: http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/130426-re-national-exemplar-framework-cy-v2.pdf [Defnyddiwyd 4 Medi 2017]

Llywodraeth EM (2015) *Canllawiau Diwygiedig ar y ddyletswydd Atal ar gyfer Cymru a Lloegr.* Llundain: Llywodraeth EM. [Ar-lein]. Ar gael o: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/445977/3799_Revised_Prevent_Duty_Guidance__England_Wales_V2-Interactive.pdf [Defnyddiwyd 13 Chwefror 2018]

Prydain Fawr (1988) *Deddf Diwygio Addysg 1988*. Pennod 40. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi

Prydain Fawr (1998) *Deddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998.* Pennod 31. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi

Prydain Fawr (2005) *Deddf Addysg 2005.* Pennod 18. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi

Prydain Fawr (2015) *Deddf Gwrthderfysgaeth a Diogelwch 2015.* Pennod 6. Llundain: Llyfrfa Ei Mawrhydi

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Cyngor Sir Ddinbych Cyngor Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol (CYSAG)		
Dyddiad y Cyfarfod:		4 Gorffennaf 2018
Eitem ar y Rhaglen:	**8**	**CWRICWLWM I GYMRU:**

Cefndir

Mae'r cwricwlwm newydd yn parhau i gael ei ddatblygu, mae ysgolion arloesi wedi cynhyrchu camau cynnydd ar gyfer Maes Dysgu a Phrofiad dyniaethau er mwyn helpu adnabod cyrhaeddiad mewn dyniaethau.

Pwrpas

Trafod elfennau cadarnhaol a phryderon sy'n ymwneud â'r camau cynnydd.

Argymhellion:

- Rhoi adborth i LlC.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Humanities AoLE proposals

Statement detailing how the AoLE supports the 4 purposes

Humanities is the study of the human experience in the past and present. It includes historical, geographical, religious, political, economic and societal factors and concepts.

Through exploring 'what matters' about the humanities, learners will study the past and present, imagine possible futures and learn about people, place, time and beliefs in order to become ambitious, capable learners. They will build, communicate and apply effectively a solid base of knowledge and understanding of historical, geographical, political, economic, religious and societal concepts.

Learners will develop a range of skills and dispositions to become enterprising, creative contributors and responsible citizens, improving the lives of people in their local community, Wales and the wider world. They will contribute positively to these and engage critically with local, national and global issues.

Through understanding and respecting different beliefs and understanding how to exercise their democratic rights and responsibilities, learners will become ethical, informed citizens. They will consider, explore and make informed choices about sustainability and the impact of their actions. They will learn about rights, values, ethics, beliefs and philosophy.

By developing their personal stances on matters of faith, spirituality, sustainability and social inclusion, they will become healthy, confident individuals, ready to lead fulfilling lives as valued members of society. Exploring their environment will help them to develop their well-being and their sense of place.

DRAFT

What Matters statements and their accompanying rationales

1. Our natural world is diverse and dynamic, influenced by physical processes and human actions.
Studying the humanities helps learners to identify, understand and analyse the dynamic nature of Wales and the world. Human responsibility for our natural world, can be influenced by diverse beliefs, practices, ethics and philosophies. Innovation, economic and technological developments have shaped and continue to shape our natural world. It is also important to understand how human actions can be influenced by, and affect, the natural environment. Physical processes have major impacts on places, environments, landscapes and the lives of people. Appreciating these complex patterns and connections between the past, present and future is important for the understanding of the cause and consequences of change.

2. Society has been shaped and influenced by human behaviour and beliefs
In the past, societies have been formed and influenced by individuals, communities, political and economic factors, cultural values and religious beliefs and practices. Societies have experienced continuity and change that affected people's lives, in Wales and the wider world. The causes and consequences of human interactions in the past have shaped the world and how it has developed in different times and places. Exploring past human interactions has intrinsic value.

3. Humanity faces many challenges and opportunities, that require informed and considered responses.
Understanding current local, national and global challenges and opportunities is essential to be an ethical and informed citizen. Learners should develop informed views about political, economic, technological, social, religious, cultural and environmental challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face. Learners understand that beliefs, experiences and circumstances can influence the varied responses of themselves and others. By engaging with fundamental and philosophical questions about the challenges and opportunities that face humanity, learners will develop the knowledge and skills to form and justify opinions, and understand values, beliefs and viewpoints.

4. People view the experiences of humanity through a range of lenses.
Humanities provides learners with a variety of lenses through which they develop an understanding of the human experience. These lenses are drawn from a growing understanding of the disciplines that make up the Humanities, and the way in which they interconnect. They give learners an understanding of how others construct narratives to record and represent the human experience and how to understand, interpret, and represent the experience of humanity themselves. Learners appreciate how and why interpretations and representations are constructed in order to critically question and evaluate their validity.

5. The process of enquiry allows people to make sense of and engage with the world.
Studying the humanities develops the skills of disciplinary enquiry. Learners pose questions and develop hypothesis across the humanities. By gathering, evaluating and analysing evidence from a range sources, learners can interpret layers of meaning and connect information to attain relevant knowledge to inform their understanding. Through thinking critically and reflectively about the evidence they've analysed, they learn to make coherent, substantiated judgements and responses. Learners critically evaluate the effectiveness of the enquiry process followed and how well it has helped them to make sense of and engage with the world.

6. Citizens should be ethical, informed and engage in life and work
Humanities encourages learners to think critically about ethical, economic, entrepreneurial or social engagement in their communities. Learners will understand their rights and responsibilities as ethical citizens, and the importance of ensuring that they respect the rights of others. Learners understand individuals' legal and moral responsibilities and the consequences of failing to act accordingly. Learners will develop an understanding of identity and self-awareness and are conscious of their own role in society and of the religious, moral and ethical influences on people's lives.

***Please be aware that the Humanities AoLE group is currently working on outlining the key knowledge, skills and experiences essential to supporting the What Matters statements and rationales. A draft of this work will be shared with you in due course.**

DRAFT

DRAFT

Progression frameworks

1. Our natural world is diverse and dynamic, influenced by physical processes and human actions.

Studying the humanities helps learners to identify, understand and analyse the dynamic nature of Wales and the world. Human responsibility for our natural world, can be influenced by diverse beliefs, practices, ethics and philosophies. Innovation, economic and technological developments have shaped and continue to shape our natural world. It is also important to understand how human actions can be influenced by, and affect, the natural environment. Physical processes have major impacts on places, environments, landscapes and the lives of people. Appreciating these complex patterns and connections between the past, present and future is important for the understanding of the cause and consequences of change.

Progression Step 1	Progression Step 2	Progression Step 3	Progression Step 4	Progression Step 5
Learners identify changes that occur over time within their local places, environments, landscapes and the lives of people around them. Learners can describe what has happened or is happening and what might happen next in their own immediate environment. Learners recognise their immediate environment. Learners describe location, weather and seasons.	Learners acknowledge that some aspects of places, environments, landscapes and the lives of people change over time and other aspects stay the same over time. Learners can identify the differences between a cause and a consequence within the natural world. Learners describe their local environment setting in the context of Wales and some of the physical features in Wales. Learners construct maps using a key and appropriate symbols.	Learners recognise and describe changes and continuity that occur in places, environments and the lives of people. Learners identify multiple causes and consequences relating to the natural world and begin to understand how these are linked to people's lives and actions. Learners understand how the world consists of varied environments. Learners identify the impact that human activity has on the environment on a national and international scale. Learners locate places on maps and construct more detailed traditional and digital maps using a key and appropriate symbols	Learners understand and explain that change and continuity can vary in terms of pace and scale and vary in the extent of which they contribute to trends. Learners explain and evaluate the causes and consequences of changes over time and sudden events within the natural world. Learners evaluate different perspectives about the cause of events in the natural world and predict possible consequences. Learners locate places and develop an understanding of place, environment and patterns at a range of scales. Learners understand a range of physical and human processes and their interactions. Learners describe and explain patterns and distributions on a range of scales. Learners describe the location of places and the implications of locations for human activity using traditional and digital cartographic techniques	Learners critically examine how change and continuity do not occur in isolation and are interdependent. Learners categorise multiple causes and consequences, and analyse how they interact. Learners identify and understand the intentional and unintentional consequences within the natural world. Learners understand the complexity and dynamism of the natural world and of the interdependence of people and the natural environment. Learners select and justify methods to represent places, environments and patterns cartographically.

2. Society has been shaped and influenced by human behaviour and beliefs

In the past, societies have been formed and influenced by individuals, communities, political and economic factors, cultural values and religious beliefs and practices. Societies have experienced continuity and change that affected people's lives, in Wales and the wider world. The causes and consequences of human interactions in the past have shaped the world and how it has developed in different times and places. Exploring past human interactions has intrinsic value.

Progression Step 1	**Progression Step 2**	**Progression Step 3**	**Progression Step 4**	**Progression Step 5**
Learners develop a sense of past culture including what it means to be Welsh. Learners develop an awareness and sense of time. Learners describe what has happened and the passage of time. Learners recognise and describe special times or events in their lives and for family or friends and can recognise changes in their own lives and abilities Learners recognise that people may believe different things and practise their beliefs in different ways.	Learners identify past cultural practices within different communities within Wales and the wider world. Learners sequence events and understand that the past can be divided into broad periods. Learners acknowledge that societies are not fixed, that there are changes, which have occurred spanning centuries. They recognise that one way changes can be identified is by looking at developments over time. They identify similarities and differences between two time periods or in their immediate environment and give descriptions of the changes. Learners describe the differences between a cause and a consequence. They recognise the causes and consequences of past events and/ or human behaviours. Learners understand that society is made up of several groups of people who often believe different things and practise in different ways. These beliefs can influence the way they have lived. Learners understand that religious and non-religious worldviews change over time as a result of factors such as historical events, geographical and societal changes and technological developments.	Learners understand that different past cultural practices contribute to the diverse nature of societies. Learners make connections and comparisons about the change and continuity of societies at different points in time and understand how communities have changed. Learners identify the multiple short and long term causes and consequences of past change, including industrial and technological developments. They make links between them and understand how these changes have a positive or negative affect on people's lives and actions. They understand how people have made significant contributions to Welsh society. Learners understand that people share core beliefs and practices but that there can be many differences between them. They identify how these have impacted and influenced actions and decisions of people. Learners understand that religions do not stay the same; they change over time as a result of a number of factors, such as political and cultural differences and historical, geographical, societal and technological changes.	Learners understand how the causes and consequences of past events are significant to the formation and evolution of societies. They understand how systems of government in Wales have changed over time and how these compare with another system. Learners understand that past human behaviour and interactions influence cultural diversity. Learners give reasoned examples to show that change can be described as a flow over a longer period of time in terms of pace, extent, trends or specific turning points and that these flows might have greater importance than the changes individually. Learners analyse relationships across time, place and economy. They explain the positive or negative perspectives about the causes and consequences of past events. Learners understand that the views of people in Wales and the wider world are multi-dimensional and include a range of elements. Learners understand that diverse religious beliefs and practices have impacted on the lives of individuals and societies of Wales and the world. They understand the importance of valuing diversity and respecting each other's right to difference.	Learners can identify and explain the complex nature of past political, economic, social, technological, legal, environmental and religious communities, at different scales. Learners understand the democratic and legal developments in Wales. They understand the different structures and systems for governance in Wales and the wider world and the impact this has had upon societies. They understand how citizens have met their responsibilities and exercised their rights in local, national, and global contexts. Learners critically examine how change and continuity has not been a single process. They understand how cultures have adapted and changed and that this has had consequences for society. Learners analyse links between features of societies across periods of time, the significant changes and similarities over time and draw reasoned and justified conclusions. Learners categorise multiple causes and consequences and analyse how they have interacted. They understand that past causes, consequences and explanations of events significant to Wales and the Welsh people are complex and how and why they were contested. Learners evaluate how conflicts and opportunities arise from different cultural beliefs and practices, and how these have been addressed with differing outcomes.

				Learners understand that many issues such as progression in science, philosophy, history, sociology and the media, as well as such issues as gender, sexuality, marriage, the environment and the role of religion in education, have challenged peoples' views and beliefs and responses to these issues. Learners evaluate how differences in peoples' beliefs and practises, have allowed them to work and live together in mutual respect and tolerance or whether their differences have made such co-operation challenging

DRAFT

3. Humanity faces many challenges and opportunities, that require informed and considered responses.

Understanding current local, national and global challenges and opportunities is essential to be an ethical and informed citizen. Learners should develop informed views about political, economic, technological, social, religious, cultural and environmental challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face. Learners understand that beliefs, experiences and circumstances can influence the varied responses of themselves and others. By engaging with fundamental and philosophical questions about the challenges and opportunities that face humanity, learners will develop the knowledge and skills to form and justify opinions, and understand values, beliefs and viewpoints.

Progression Step 1	Progression Step 2	Progression Step 3	Progression Step 4	Progression Step 5
Learners explore challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face. Learners explore and communicate their own experiences about challenges and opportunities explored and how these affect their lives.	Learners identify and explore challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face. Learners respond to questions about challenges and opportunities explored. Learners communicate their own opinions about challenges and opportunities explored and recognise that others may think differently.	Learners examine a range of challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face are interconnected. Learners formulate questions about and give possible responses to, challenges and opportunities faced. Learners form their own opinion about challenges and opportunities explored, giving justification. Learners understand that beliefs, experiences and circumstances can influence their responses and the varied responses of others.	Learners analyse interconnected and complex challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face. Learners investigate and evaluate the responses to fundamental and philosophical questions about the challenges and opportunities that face humanity. Learners develop informed views on challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face and are open to having their opinions changed. Learners independently communicate an organised account of a range of opinions about challenges and opportunities explored influenced by beliefs, experiences and circumstances, resulting in a justified conclusion	Learners critically analyse the interdependent nature of challenges and opportunities that people in Wales and the wider world face, and the impact of responses to them. Learners critically analyse the responses to fundamental and philosophical questions about the challenges and opportunities faced. Learners analyse a range of evidence to form an independent and coherent account of their own and other's views resulting in a substantiated and well-balanced conclusion.

DRAFT

4. People view the experiences of humanity through a range of lenses.

Humanities provides learners with a variety of lenses through which they develop an understanding of the human experience. These lenses are drawn from a growing understanding of the disciplines that make up the Humanities, and the way in which they interconnect. They give learners an understanding of how others construct narratives to record and represent the human experience and how to understand, interpret, and represent the experience of humanity themselves. Learners appreciate how and why interpretations and representations are constructed in order to critically question and evaluate their validity.

Progression Step 1	Progression Step 2	Progression Step 3	Progression Step 4	Progression Step 5
Learners recognises the difference between true and false. Learners recognise different viewpoints in familiar experiences.	Learners recognise that some things are 'facts' and some are opinions. Learners identify that human experiences have been viewed and represented in different ways. Learners describe what simple pieces of evidence show them about human experiences.	Learners distinguish between 'fact' and 'opinion' and give reasons for this. Learners recognise that there are different perspectives and ways of viewing human experiences. Learners understand how and why human experiences can be viewed in different ways by different people based on evidence Learners acknowledge the explicit nature of the individual disciplines within Humanities (geography, history, R.E, economics).	Learners consider and justify different viewpoints on human experiences. They identify and understand bias. Learners understand and analyse why human experiences have been interpreted in different ways, all based on the same evidence. Learners evaluate different interpretations that are offered in evidence. Learners understand that there are many ways of interpreting the past and that it is impossible to discover 'what really happened'. Learners recognise that interpretations are narratives of human experiences and not necessarily the reality. Learners identify the similarities/commonalities and differences between the disciplines.	Learners evaluate the credibility, validity and bias in viewpoints and perspectives. Learners critically question why contrasting narratives and interpretations have been constructed from the same evidence. Through the varying disciplines of Humanities, learners apply their knowledge to critically analyse and evaluate interpretations of human experiences using a variety of sources. Learners understand the interconnectedness of the disciplines to allow for a holistic appreciation of human experiences whilst also appreciating that disciplines offer an individual view of these experiences.

DRAFT

5. **The process of enquiry allows people to make sense of and engage with the world.**

Studying the humanities develops the skills of disciplinary enquiry. Learners pose questions and develop hypothesis across the humanities. By gathering, evaluating and analysing evidence from a range sources, learners can interpret layers of meaning and connect information to attain relevant knowledge to inform their understanding. Through thinking critically and reflectively about the evidence they've analysed, they learn to make coherent, substantiated judgements and responses. Learners critically evaluate the effectiveness of the enquiry process followed and how well it has helped them to make sense of and engage with the world.

Progression Step 1	Progression Step 2	Progression Step 3	Progression Step 4	Progression Step 5
Learners draw on their own personal experiences to respond to physical objects and real events. Learners collect, sort and group physical objects. Learners make and record observations about physical objects and real events.	Learners ask and respond to factual questions about physical objects and real events. Learners choose from evidence provided to gather information and gain ideas to answer specific questions. Learners are aware of the difference between 'facts' and opinions. Learners make judgements about the usefulness of evidence based on the relevance of its content. Learners deduce connections between information gathered from evidence to inform their understanding. Learners communicate their findings, justifying the reasons for their conclusions. Learners identify what did and did not work during their enquiry. Learners make initial connections between the elements of the enquiry process.	Learners use knowledge and experiences to formulate questions in order to begin a line of enquiry or solve a problem. Learners suggest where they might find evidence for themselves. Learners distinguish between 'facts', beliefs and opinions and give reasons for this. Learners identify that there are different interpretations. Learners draw conclusions about the intended purpose of the evidence. Learners consider the validity and reliability of a range of evidence. Learners infer meaning from evidence Learners presents conclusions for their findings and can describe an evidence-supported decision or conclusion based on their enquiry process. When evaluating the enquiry, learners explain the process, giving reasons to support its success. Learners understands that each of these elements work together as part of a larger process of enquiry, and that this process can be used across a variety of questions in the classroom, both ones that are presented in school as well as questions initiated by the learner.	Learners make connections with their knowledge and experiences to formulate a line of enquiry, independently Learners identify and select a variety of evidence independently within Humanities disciplines. Learners identify bias and consider it when evaluating evidence. Learners know the difference between qualitative and quantitative data. Learners evaluate the usefulness and analyse the reliability of evidence based on its content, authorship and purpose. Learners understands the significance of sources of authority and are beginning to assess the impact of them. Learners interpret layers of meaning and connect information to attain relevant knowledge to inform their understanding. When presenting conclusions for their findings, they describe the decision or conclusion they have taken, and understand that it is possible for different people to come to different	Learners identify and develop a comprehensive line of enquiry to develop hypotheses about the context of study. Learners understand and independently apply/follow the different enquiry methods of humanities disciplines. Learners gather a variety of relevant evidence independently, including quantitative and qualitative data. Learners interpret evidence and infer meaning, and draw conclusions, synthesising a range of evidence. Learners also evaluate the usefulness of the evidence and analyse its reliability based on content, origins, purpose and context. Learners identify weaknesses in selective statistical presentation of data. Learners assess the impact of sources of authority. Learners make coherent, substantiated judgements and responses which are balanced and take into consideration a range of viewpoints. Learners understand that all the elements are critical to enquiry, both within Humanities and more broadly across domains, that the overall integrity of the process depends upon how well each element was carried out, and that the enquiry process can

DRAFT

			conclusions even if they use the same evidence. When evaluating the process, learners describe the steps that were taken, what worked and did not work, and suggest how the process or method could be improved, with some reference to success criteria. Learners understand that each of these elements form part of a process of enquiry, that the process requires each of these elements, and that this enquiry process can be applied to answer a variety of questions related to Humanities.	be used to help understand and solve a variety of questions and problems in Wales and the larger world.

DRAFT

6. Citizens should be ethical, informed and engage in life and work

Humanities encourages learners to think critically about ethical, economic, entrepreneurial or social engagement in their communities. Learners will understand their rights and responsibilities as ethical citizens, and the importance of ensuring that they respect the rights of others. Learners understand individuals' legal and moral responsibilities and the consequences of failing to act accordingly. Learners will develop an understanding of identity and self-awareness and are conscious of their own role in society and of the religious, moral and ethical influences on people's lives.

Progression Step 1	Progression Step 2	Progression Step 3	Progression Step 4	Progression Step 5
Learners understand that they have an identity, and that they belong to their immediate communities and that a sense of belonging is important to people. They recognise that they and others have different roles and responsibilities within their communities. Learners communicate their feelings and demonstrate responsibility for themselves and their immediate surroundings. Learners understand that people have different types of jobs and do different types of work. They recognise what is right or wrong. Learners are aware that there are different religions and people are diverse.	Learners develop a sense of identity and that they engage with a range of communities. They understand the importance of roles and responsibilities within those communities. Learners explore the concept of self-realisation and can appreciate alternative views. They demonstrate responsibility and their immediate and wider environment, giving reasons why this is important, Learners understand the consequences of their actions and can recognise that they have to take responsibility for decisions that they make. Learners understand that beliefs impact practices and what is acceptable behaviour (religious and non-religious). Learners will describe the differences between peoples' jobs and work and understand that there are different roles in society. Learners will be given the opportunity to be enterprising and understand what a business is. Learners are aware of ethical issues, e.g. how resources are obtained / created.	Learners understand their own multiple identities and can reflect upon other peoples' identities. They have opportunities to take an active role as a responsible citizen within their local and wider community. Learners give examples of social justice and moral responsibility and make links with how their own choices and behaviour affects local, national and global issues. Learners acknowledge that people have different preferences, views and beliefs and can explain how this can impact and influence their actions and decisions. They explain the concept of a democratic community, including the implementation of rules and laws. They describe a range of jobs and roles that exist within different sectors of the economy. Learners develop entrepreneurial skills through a range of experiences. They identify ethical issues and explore a range of responses.	Learners understand the varying identities of others and the ways in which communities interact. They identify and take an active role as a responsible citizens within their local and wider community. They understand the rights and responsibilities of citizens in Wales and the wider world. Learners compare a range of preferences, views and beliefs. They critically analyse how beliefs impact moral and ethical decision making and contribute to self-realisation. They can identify, plan and implement action recognising the level of effective decisions to maximize impact. Learners can evaluate the process identifying the success of the outcome of their decisions and formulate conclusions. They recognise the impacts of government, democracy, rights and responsibilities within Wales and the wider world and how changes can impact decisions made. They understand the range and importance/hierarchy of jobs and roles within various sectors of the economy. They understand the different roles and functions within businesses and organisations. They will be independent when acing in enterprising and entrepreneurial ways.	Learners describe how communities interact and explain how and why these interactions have evolved. They independently plan and action an active role as responsible and ethical citizens within their local and wider community. They critically analyse and evaluate varying citizenship issues. Learners compare and contrast differing beliefs and practices (religious and non-religious). They develop and support their own ideas and engage with moral and ethical issues in Wales and the wider world. Learners independently identify and implement effective action and critically evaluate the impact and process, reaching substantiated conclusions. Learners have an understanding of the varied range of economic roles in a variety of sectors. They understand the business processes. They develop skills to be able to plan an enterprise activity independently. Learners combine their understanding of ethics, beliefs and values to make reasoned choices and empathise with choices made by others. They have the skills to engage confidently and competently as informed, empathetic, self-aware citizens.

***Please be aware that the Humanities AoLE group is currently using these frameworks as a basis for articulating progression and developing Achievement Outcomes for the new curriculum.**

DRAFT

Cyngor Sir Ddinbych **Cyngor Ymgynghorol Sefydlog Addysg Grefyddol (CYSAG)**

Dyddiad y Cyfarfod:		4 Gorffennaf 2018
Eitem ar y Rhaglen:	**9**	**CYMDEITHAS CYNGHORAU YMGYNGHOROL SEFYDLOG ADDYSG GREFYDDOL CYMRU (CCYSAGC)**

Cefndir i'r Adroddiad:

Mae CYSAG yn dal i fod yn aelod o CCYSAGC ac yn derbyn adroddiadau cyfarfodydd gan yr aelodau sydd yn eu mynychu, ac yn derbyn cofnodion ac unrhyw adroddiad arall gan y Gymdeithas.

Pwrpas yr Adroddiad:

Rhoi gwybod i aelodau am yr hyn a ganolbwyntiwyd arno a phrif ganlyniadau'r cyfarfod blaenorol.

Argymhellion:

- Derbyn cofnodion cyfarfod diwethaf y Gymdeithas yn Abertawe ar 9 Mawrth 2018
- Derbyn argymhellion gan Kirsty Williams AC ynglŷn â chynrychiolaeth Dyneiddiwr ar CYSAG
- Cytuno ar bresenoldeb yng nghyfarfod nesaf CCYSAGC ar 6 Gorffennaf 2018 yn Llangefni

Cyfarfod Cymdeithas CYSAG au Cymru, yn Siambr y Cyngor, Canolfan Ddinesig Cyngor Abertawe SA1 3SN
Dydd Gwener, 9 Mawrth 2018 (10.30am – 3pm)

Wales Association of SACREs meeting, at the Council Chamber, Swansea Council Civic Centre SA1 3SN. Friday, 9 March 2018 (10.30am – 3pm)

DRAFT

Presenoldeb/*Attendance*

Ynys Môn / *Anglesey* **Blaenau Gwent** Paula Webber (PW) Kathy Riddick (KR) **Pen-y-bont ar Ogwr / *Bridgend*** Edward J. Evans (EE) Vicky Thomas (VT) Alice Parry (AP) **Caerffili/ *Caerphilly*** Vicky Thomas (VT) Rev. Emyr Williams **Caerdydd / *Cardiff*** Gill Vaisey (GV) **Sir Gaerfyrddin / *Carmarthenshire*** Helen Gibbon (HG) Christine J. Rees **Ceredigion** Lyndon Lloyd MBE (LL) **Conwy** Phil Lord (PL) **Sir Ddinbych / *Denbighshire*** Phil Lord (PL)	**Sir y Fflint / *Flintshire*** Phil Lord (PL) **Gwynedd** **Merthyr Tudful / *Merthyr Tydfil*** Paula Webber (PW) **Sir Fynwy / *Monmouthshire* Sir** Gill Vaisey (GV) Cllr Dr. Louise Brown (LB) **Castell-nedd Port Talbot /*Neath and Port Talbot*** Rachel Samuel (RS) **Casnewydd / *Newport*** Vicky Thomas (VT) Huw Stephens (HS) Sally Northcott (SN) **Sir Benfro / *Pembrokeshire*** **Powys** John Mitson (JM) **Rhondda Cynon Taf** Paula Webber (PW) Mathew Maidment (MM)	**Abertawe / *Swansea*** Alison Lewis (AL) Vicky Thomas (VT) Rachel Bendall (RB) John Meredith (JT) Norma Glass (NG) Claire Foley (CF) Brian Cainen (BC) **Torfaen** Paula Webber (PW) **Bro Morgannwg / *Vale of Glamorgan*** Paula Webber (PW) Dafydd Trehearn (DT) **Wrecsam / *Wrexham*** Tania ap Siôn (TaS) Libby Jones (LJ) **Sylwedyddion / *Observers*** Manon Jones (MJ), Llywodraeth Cymru Rachel Bendall (RB) Drindod Dewi Sant **Cyflwynwyr/*Presenters*** Rachel Bendall (RB) Drindod Dewi Sant Manon Jones (MJ), Llywodraeth Cymru

Cofnodion

1. **Cyflwyniad a chroeso**

Cyn y cyfarfod bu'r aelodau'n mwynhau perfformiad corawl gan ddisgyblion o Ysgol Gatholig Esgob Vaughan. Diolchodd EE i'r côr gan gydnabod y gwaith caled oedd wedi cael ei wneud i greu perfformiad o safon uchel gan y disgyblion a'r hyfforddwr a oedd wedi'u hysbrydoli.

Croesawyd yr aelodau i siambr y cyngor gan y Maer, y Cynghorydd Phil Downing. Dywedodd fod Abertawe yn ddinas o groeso a noddfa lle mae ffoaduriaid yn cael cynnig cartref. Mae'n dathlu amrywiaeth. Yn y flwyddyn ddiwethaf roedd ef fel Maer wedi mynychu amryw o ddigwyddiadau yn cynnwys dathlu'r Flwyddyn Newydd Tsieineaidd ac agor mosg newydd yn Abertawe. Adroddodd y Cyng. Downing fod y mosg yn agored i bawb a bod y diwrnod agored wedi cael presenoldeb da. Mae Abertawe yn ddinas lle mae pawb yn teimlo'n ddiogel ac yn cael croeso, waeth beth fo'u crefydd, tarddiad ethnig neu ddiwylliant. Siaradodd y Maer yn gadarnhaol am rôl CCYSAGauC mewn cefnogi athrawon. Dywedodd fod AG yn galluogi dysgu agored, gwrthrychol ac ymchwiliol sy'n helpu dealltwriaeth mewn byd sy'n newid yn gyflym iawn. Roedd y Maer yn ymwybodol o'r newidiadau mawr mewn AG yn cynnwys y meysydd llafur newydd i'r arholiadau a'r cwricwlwm newydd a dywedodd fod gan CCYSAGauC swyddogaeth bwysig yn gwneud synnwyr o'r newidiadau hyn.

Diolchodd EE i'r Cyng. Downing ac agorodd y cyfarfod.

2. **Adfyfyrio tawel**

Darllenodd EE gerdd gan Pastor Niermoller, a ddioddefodd mewn gwersyll crynhoi, ac yna myfyriodd ar ba mor bwysig y mae pob unigolyn a sut mae gan bob unigolyn ran i'w chwarae yn y gymuned.

3. **Ymddiheuriadau**

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan Chris Abbas, Tudor Thomas, Susan Cave, Rheinallt Thomas, Mary Parry, Marilyn Frazer, Alwen Roberts, Bethan James, Nicholas Richter, Sharon Perry-Phillips, Neeta Baicher a Meinir Wyn Loader.

Minutes

1. ***Introduction and welcome***

Prior to the meeting members enjoyed a choir performance by pupils from Bishop Vaughan RC Comprehensive School. EE thanked the choir acknowledging the significant amount of work put into creating a high standard performance by both the pupils and the teacher who had inspired them.

Mayor Cllr. Phil Downing welcomed members to the council chamber. He reported that Swansea is a city of welcome and sanctuary where refugees are offered a home. It celebrates diversity. In the past year the Mayor has attended a variety of events including the celebration of Chinese New Year and the opening of a new mosque in Swansea. Cllr. Downing reported that the mosque was open to everyone and that the open event was well attended. Swansea is a place where people feel safe and welcome regardless of religion, ethnicity or culture. The Mayor spoke positively about the role of WASACRE in supporting teachers. He said RE enables open, objective and exploratory learning that helps understanding in a rapidly changing world. The Mayor acknowledged the major changes in RE including the new examination syllabuses and the new curriculum and that WASACRE has the important role of making sense of these changes.

EE thanked Cllr. Downing and opened the meeting.

2. ***Quiet reflection***

EE read a poem by Pastor Niermoller, a victim of a concentration camp, and then reflected upon how important each person is and how each individual has a part to play in the community.

3. ***Apologies***

Apologies were received from Chris Abbas, Tudor Thomas, Susan Cave, Rheinallt Thomas, Mary Parry, Marilyn Frazer, Alwen Roberts, Bethan James, Nicholas Richter, Sharon Perry-Phillips, Neeta Baicher and Meinir Wyn Loader.

DRAFT

4. Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ym Mhen-y-bont ar Ogwr, Dydd Gwener, 10 Tachwedd, 2017

Gofynnodd yr aelodau i newidiadau gael eu gwneud ar dudalen 8 o gofnodion drafft y cyfarfod blaenorol. Wedi cywiro hyn ac ambell i wall teipio derbyniwyd fod y cofnodion yn gofnod cywir o'r cyfarfod.

Gweithredu: PW i gysylltu â VT i newid cofnodion Tymor yr Hydref

5. Materion yn codi

i. Rheoli'r Hawl i Dynnu Disgyblion yn Ôl o AG

Dywedodd EE wrth yr aelodau fod y ddogfen wedi cael ei chyhoeddi a'i bod ar gael i'w phrynu. Cadarnhaodd y byddai'r ddogfen hon yn cael ei gwerthfawrogi'n fawr gan y rheiny sy'n gwneud penderfyniadau mewn ysgolion. Hysbysodd GV yr aelodau fod un copi ar gael i bob ysgol yng Nghymru. Dosbarthwyd copïau caled oedd dros ben i aelodau CYSAG. Mae PDF ar gael i aelodau CYSAG a chopi caled i Gyfarwyddwyr Addysg Esgobaethol. Atgoffodd GV aelodau CCYSAGauC fod hawlfraint ar y ddogfen a'i bod ar werth drwy Amazon neu Books@Press. Dywedodd Gill wrth yr aelodau ei bod wedi cael llawer o adborth cadarnhaol am y ddogfen. Diolchodd Ll eto i Gill Vaisey am ei gwaith ar y ddogfen a dywedodd ei bod hi wedi'i defnyddio'n barod i gefnogi ysgol yn Wrecsam.

Cafwyd trafodaeth am dynnu'n ôl o AG. Codwyd pryder gan LJ fod cais wedi dod i dynnu disgybl yn ôl yn rhannol o AG ac yn benodol o astudio Islam yn unig. Roedd LJ a'r ysgol dan sylw yn poeni y gallai hyn gael ei gyfrif fel achos seiliedig ar hunaniaeth a cheisiwyd cyngor pellach gan Gydlynydd Cydlyniant Cymunedol yr ALl au cyswllt atal yn yr heddlu lleol. Penderfynwyd nad oedd hwn yn achos seiliedig ar hunaniaeth gan nad oedd wedi'i gyfeirio yn erbyn unigolyn. Fodd bynnag, penderfynwyd ei fod yn dal i achosi pryder ac y dylai'r ysgol gadw llygad ar y sefyllfa. Dywedodd GV fod y ddogfen tynnu'n ôl yn argymell y dylai'r awdurdod lleol gael polisi a gweithdrefn i ddelio â'r math hwn o achos.

Awgrymodd LB y dylai fod ymgynghori ar y ddogfen.

4. Minutes of meeting held in Bridgend Friday, 10th November, 2017

Members requested amendments to be made on p8 of the draft minutes from the previous meeting. With the rectification of this issue and the correction of some typos the minutes were accepted as a true record of the meeting.

Action: PW to liaise with VT to amend the Autumn Term minutes

5. Matters arising

i. Managing the Right of Withdrawal from RE

EE informed members that the document has been published and is available for purchase. He confirmed this document would be much appreciated by those who make decisions in schools. GV informed members that one copy has been made available to every school in Wales. Spare hardcopies have also been distributed to SACRE members. A PDF has been made available to SACRE members and a hard copy to Diocesan Directors of Education. GV reminded WASACRE members that the document is subject to copyright and is for sale via Amazon or Books@Press. GV informed members that there has been a lot of positive feedback on the document. LJ reiterated thanks to Gill Vaisey for the work she had done on the document and said that she had already made use of it to support a school in Wrexham.

A discussion took place on the withdrawal from RE. A concern was raised by LJ that there had been a request to partially withdraw a pupil from RE and explicitly from the study of Islam only. Both LJ and the school in question were concerned that this might be classed as an identity based incident and sought further advice from the LA Community Cohesion Co-ordinator and their local police prevent contact. It had been decided that this was not an identity based incident as it was not directed against an individual. However, it was decided that it did still raise concern and the school should keep an eye on the situation. GV said that the withdrawal document recommends that a local authority has a policy and procedure to deal with this type of incident.

LB suggested that the document should be

Cadarnhaodd GV ei bod wedi cael ymgynghoriad eang. Cadarnhaodd GV hefyd fod copïau o'r ddogfen wedi cael eu hanfon at bawb a oedd wedi cyfrannu ati.	consulted on. GV confirmed that it had been widely consulted on. GV also confirmed that copies of the document had been sent to all who had contributed towards it.
ii. Dyneiddwyr ar GYSAGau a llythyr i Lywodraeth Cymru ar Gylchlythyr 10/94	*ii. Humanists on SACREs and letter to Welsh Government on Circular 10/94*
Adroddodd EE ei fod ef, fel Cadeirydd CCYSAGauC, wedi anfon llythyr i Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg, Kirsty Williams, yn gofyn i Lywodraeth Cymru ddatrys amryfusedd Cylchlythyr 10/94. Darllenodd ateb a dderbyniodd gan Ysgrifennydd y Cabinet, Kirsty Williams, yn cydnabod 'bu sylw cynyddol ar ofynion a llywodraethiant Addoli ar y Cyd, ar rôl ac aelodaeth CYSAGau, ac a yw'r arferion a'r trefniadau presennol yn cydymffurfio â'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol a Deddf Cydraddoldeb 2010'. Tynnodd Kirsty Williams sylw at y ffaith fod Cylchlythyr 10/94 yn 'ddogfen anstatudol a fwriadwyd i roi canllawiau ar addysgu addysg grefyddol ac addoli ar y cyd mewn ysgolion a gynhelir ac ysgolion arbennig'. Fodd bynnag, mae hi wedi cyfarwyddo'i swyddogion i adolygu'r maes hwn 'yn cynnwys sylw i'r materion penodol ynghlwm â'r ddeddfwriaeth a pha mor gydnaws y mae'r gofynion presennol â'r ddeddf hawliau dynol'.	EE reported that as Chair of WASACRE, he had sent a letter to the Cabinet Secretary for Education, Kirsty Williams, asking Welsh Government to resolve the anomalies of Circular 10/94. He read a response he received from the Cabinet Secretary, Kirsty Williams acknowledging that 'there has been an increased focus on the requirements and governance of Collective Worship, and the role and membership of SACRES, and whether current practices and arrangements comply with the European Convention on Human Rights (ECHR) and the Equality Act 2010.' Kirsty Williams pointed out that Circular 10/94 is 'a non-statutory document which is intended to provide guidance on both the teaching of religious education and collective worship in maintained and special schools.' She has, however, instructed her officials to review this area 'including a focus on the specific issues around legislation and the compatibility of the current requirements with human rights law.'
Cadarnhawyd yn y cyfarfod y bydd Peter Kennedy yn arwain ar yr adolygiad hwn a bod cyngor cyfreithiol yn cael ei geisio. Bydd Llywodraeth Cymru'n edrych ar hyn yng ngoleuni'r Cwricwlwm Newydd a bydd yn ymgynghori â rhanddeiliaid.	It was confirmed in the meeting that Peter Kennedy will be taking a lead in this review and that legal advice is being sought. Welsh Government will be looking at this in light of the New Curriculum and will consult stakeholders.
Gofynnodd VT i gopi o'r llythyr gael ei anfon at bob Clerc CYSAG. Awgrymodd hefyd fod angen cael terfyn amser i'r adolygiad. Adroddodd fod cydweithwyr PYCAG wedi trafod hyn ac wedi gofyn i CCYSAGauC ysgrifennu at Lywodraeth Cymru i ofyn am i'r cais penodol am gynrychiolaeth o'r Dyneiddwyr ar y Pwyllgor cael ymdriniaeth ar wahân yn hytrach na chael ei glymu i mewn yn yr adolygiad cwricwlwm.	VT requested that a copy of the letter from the Cabinet Secretary go to all SACRE Clerks. She also suggested that it was necessary to have a timescale for the review. She reported that NAPfRE colleagues had discussed this and requested that WASACRE write to Welsh Government to ask that the specific request for Humanists representation on Committee A be dealt with separately and not be tied up with the curriculum review.
Gweithredu: EE – i ymateb i'r llythyr gan Kirsty Williams yn codi'r mater for angen i'r pwnc penodol o ran cynrychiolaeth Dyneiddwyr ar GYSAGau gael ymdriniaeth ar wahân i'r adolygid cwricwlwm a bod angen gosod terfyn amser	***Action: EE - to respond to the letter from Kirsty Williams raising the issue that the specific issue surrounding Humanist representation on SACREs be dealt with separate to curriculum review and***

DRAFT

cynharach.	***that an earlier time scale be set.***
iii. Clerc Cofnodion Cadarnhaodd EE fod hysbyseb wedi'i anfon i GYSAGau am swydd Clerc Cofnodion. Roedd gohebiaeth arall yn rhoi dyddiad cau o 31 Mawrth wedi'i hanfon hefyd. Cafwyd trafodaeth am y broses ymgeisio a gwnaed yr awgrym fod y clerc yn cael ei benodi am gyfnod prawf. Dywedodd JM nad swydd yw hon ac na fyddai cytundeb. Cadarnhaodd y byddai'r trefniant yn cael ei wneud yn dra thebyg i'r trefniant cyfieithu. Byddai cydnabyddiaeth yn cael ei thalu. Trafodwyd hefyd a ddylai Clerc y Cofnodion fod yn ddwyieithog. Dywedodd PW, hyd yn oed os yw'r clerc newydd yn ddwyieithog, mae cyfieithu yn waith ar wahân gan y byddai'n cymryd mwy o amser. Tynnwyd sylw at y ffaith y gallai Comisiynydd y Gymraeg ysgrifennu i wrthwynebu gan y dylai unrhyw sefydliad yng Nghymru fod yn darparu gwasanaeth dwyieithog. Cadarnhaodd LJ fod dwyieithrwydd yn bwysig a'n bod yn cyfathrebu yn y ddwy iaith.	*iii. Minutes Clerk* EE confirmed that an advertisement had been sent to SACREs for the role of Minutes Clerk. A further communication giving a deadline for 31st March was also communicated. A discussion pursued on the application process and a suggestion was made that the clerk be appointed on a trial basis. JM pointed out that this is not a job and that there would be no contract. He confirmed that the arrangement would be made along the same lines as the translation arrangement. An honorarium would be paid. The question of whether the Minutes Clerk should be bilingual was also discussed. PW pointed out that, even if the new clerk is bilingual, to translate is a separate job as it would be more time consuming. It was pointed out that the Welsh Language Commissioner might write to object as any institution in Wales should be providing a bilingual service. LJ confirmed that bilingualism is important and that we are communicating bilingually.
***6. Cyflwyniad PYCAG:** Rachel Bendall – Adroddiad Furlong: Beth mae hyn yn golygu i Addysg Gychwynnol Athrawon (AGA) ac AG?* Adroddodd RB ar y cwrs AGA ym Mhrifysgol y Drindod Dewi Sant ac effaith y newidiadau ar y cwricwlwm newydd. Adroddodd fod Adroddiad Furlong yn ymwneud â hyfforddi athrawon yfory. Mae'r meini prawf achredu yn datgan yn glir fod yn rhaid i ddarpariaeth AGA yng Nghymru yn y dyfodol fynnu: • mwy o rôl i ysgolion (cyfrifoldeb ac atebolrwydd ar ysgolion i chwarae rôl fwy pwysig mewn hyfforddiant) • rôl fwy eglur i brifysgolion • cydberchnogaeth o'r rhaglen AGA rhwng ysgolion a phrifysgolion (bydd ysgolion yn asesu myfyrwyr) • cyfleoedd strwythuredig i gysylltu dysgu yn yr ysgol ac yn y brifysgol (bydd tiwtoriaid yn gweithio mewn ysgolion ac ysgolion yn mynd i mewn i brifysgolion) • canoli ymchwil.	***6. NAPfRE presentation: Rachel Bendall Furlong's Report: What does it mean for ITE and RE?*** RB reported on the ITE course at Trinity St David (TSD) and the impact of the changes on the new curriculum. She reported that the Furlong Report is about training tomorrow's teachers. The accreditation criteria make clear future ITE provision in Wales must have: • an increased role for schools (the responsibility and accountability for schools playing a more important role in training) • a clearer role for universities • joint ownership of the ITE programme between schools and universities (schools will assess students) • structured opportunities to link school and university learning (tutors will work in schools and schools will go into universities) • centrality of research. http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publ

DRAFT

http://learning.gov.wales/docs/learningwales/publications/170310-accreditation-criteria-for-initial-teacher-education-en-v4.pdf

Adroddodd RB fod angen i sefydliadau gyflwyno ceisiadau am achrediad erbyn 1 Rhagfyr 2017. Roedd pum sefydliad wedi gwneud cais i gyflwyno'r cyrsiau. Gwnaed ymweliadau safle i asesu'r adnoddau. Adroddodd RB y bydd y Drindod Dewi Sant yn gwybod y canlyniad erbyn diwedd Mehefin. Os yw'n llwyddiannus, bydd ganddo fyfyriwr, os na, bydd yn symud i ganolfan arall. Dywedodd RB fod gan y Drindod Dewi Sant 21 o lefydd i fyfyrwyr AG a bod Bangor yn hyfforddi wyth, sy'n gwneud uchafswm o 29 bob blwyddyn. Holodd RB a fydd y nifer hwn yn newid wrth i'r cwricwlwm newydd ddod i mewn.

Cafwyd trafodaeth am y trafferthion i recriwtio. Holwyd a fydd yr hyfforddiant yn newid yng ngoleuni'r Cwricwlwm Newydd ac a fydd Dyniaethau'n cael ei ddysgu neu a fydd AG yn dal i fod yn bwnc ar ei ben ei hun.

Dywedodd RB mai'r ddarpariaeth bresennol i AG yw pedair awr y flwyddyn yn unig. Mae hyn yn codi cwestiwn am ddatblygiad proffesiynol i'r sector cynradd ac yn tynnu sylw at y ddarpariaeth sydd ei hangen ar gyfer hyfforddiant ychwanegol i AG yn y sector cynradd. Adroddodd RB fod myfyrwyr wedi bod ar ymweliadau lleoliad â'r Ganolfan Fwdhaidd yn Abertawe. Edrychodd aelodau CCYSAGauC ar glipiau fideo o Kirsty Williams yn siarad â myfyrwyr am y Cwricwlwm Newydd. Clywyd y Gweinidog yn dweud y byddai'r newid i'r Cwricwlwm Newydd yn fwy o her i'r sector uwchradd ac mai dyna pam bydd y rhaglen yn cael ei chyflwyno'n raddol dros nifer o flynyddoedd. Holodd myfyriwr sut byddai'r TGAU yn edrych a dywedodd Ysgrifennydd y Cabinet fod Cymwysterau Cymru o amgylch y bwrdd ar bob cam o'r ffordd wrth i'r Cwricwlwm Newydd gael ei ddatblygu gan y byddai'n rhaid i'r arholiadau gyd-fynd ag ef.

Soniodd RB am pam mae'r myfyrwyr presennol eisiau bod yn athrawon AG. Roedd y rhesymau'n cynnwys dylanwadu ar fywydau plant; cofio cael eu dysgu gan athrawon a'u hysbrydolodd; mae AG bob amser yn agored a pherthnasol; mae'r pwnc yn ffurfio hunaniaeth; mae'n annog pobl i archwilio'u credoau; mae'n datblygu dinasyddion

ications/170310-accreditation-criteria-for-initial-teacher-education-en-v4.pdf

RB reported that institutions needed to submit bids for accreditation by 1st December 2017. Five institutions applied to deliver the courses. Site visits have taken place to assess resources. RB reported that TSD will know the outcome by the end of June. If TSD is successful it will have students, if not, it will move to another hub. RB reported that TSD have twenty one student places for RE and Bangor train eight, making a maximum of twenty nine every year. RB queried whether this tally will change as the new curriculum is brought into place.

Discussion took place on problems with recruitment. A query was raised as to whether training will change in light of the New Curriculum and whether Humanities will be taught or RE will still be taught as a subject on its own.

RB reported that the current provision for RE is just four hours per year. This raises the question about professional development for the primary sector and highlights the provision needed for additional training for RE in the primary sector. RB reported that students have been out on placement visits to the Buddhist Centre in Swansea. WASACRE members viewed video clips of Kirsty Williams talking with students about the New Curriculum. The Minister was heard speaking about the New Curriculum change being more challenging for the secondary sector and that is why they will be rolling out the programme over a number of years. A student asked about what GCSEs would look like and the Cabinet Secretary said that Qualifications Wales were around the table every step of the way as the New Curriculum is being developed as examinations would have to be compatible.

RB reported on why current students wanted to be RE teachers. Reasons included influencing the lives of children; having been taught by inspirational teachers; RE is always open and relevant; the subject shapes identity; it encourages people to explore their beliefs; it develops good, moral, open-minded citizens and it teaches tolerance and

DRAFT

da, moesol, gyda meddwl agored ac mae'n dysgu goddefgarwch a pharch at eich gilydd.	respect for one another.
Cadarnhaodd RB fod cydweithio wedi bod yn digwydd rhwng ysgolion a sefydliadau Addysg Uwch. Ceir cydweithio ar brosiectau peilot, rhwydweithiau a gweithgorau. Dywedodd hefyd fod disgwyl i'r myfyrwyr ddysgu pynciau eraill megis Bagloriaeth Cymru.	RB confirmed that collaboration between schools and HE institutions has been developing. Pilot projects, networks and working parties are collaborating. RB also confirmed that there is an expectation upon students to teach other subjects such as the Welsh Baccalaureate.
Mynegodd VT bryder am nifer yr oriau o hyfforddiant mewn addysg gynradd. Dywedodd fod gan AG le unigryw ar y cwricwlwm ac, felly mae pedair awr o hyfforddiant yn annigonol. Dywedodd y gall camgymeriadau gael eu gwneud wrth ddelio â phynciau sensitif mewn AG. Dywedodd RB fod y pedair awr yn cael eu treulio'n mynd â myfyrwyr drwy'r gofynion cyfreithiol a'r Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol ac nad oes amser i waith cyfoethogi.	VT expressed concern about the number of hours training in primary education. She stated that RE has a unique place on the curriculum and, therefore, four hours training is insufficient. She stated that mistakes can be made when you are dealing with the sensitivities brought up in RE. RB said that the four hours are spent navigating students through the legal requirements and the National Exemplar Framework and that there is no time for enrichment.
Dywedodd VT fod DPP yn broblem enfawr ac mae hi wedi gofyn i hyn gael ei gynnwys yn agenda'r Cyfarfod Cynllunio Dyniaethau nesaf gyda Llywodraeth Cymru. Dywedodd y byddai hyn yn hanfodol i lwyddiant y Cwricwlwm Newydd y mae gan AG le unigryw ynddo.	VT said that CPD is a huge issue and that she has asked that his be included in the agenda of the next Humanities Planning Meeting with Welsh Government. She stated that this would be crucial to the success of the New Curriculum in which RE has a unique place.
Dywedodd RB fod ochr bedagogaidd AG yn cael ei dysgu yn y brifysgol, ond y dylai'r arbenigedd ddod oddi wrth yr ysgolion.	RB pointed out that in university the pedagogical side of RE is taught, but the expertise should come from the schools.
Yn ôl LJ, mae'r Comisiwn ar Addysg Grefyddol yn Lloegr yn adrodd mai 3 awr o hyfforddiant a roddir yn Lloegr. Fodd bynnag, un o argymhellion y Comisiwn yw bod isafswm o 12 awr yn cael ei neilltuo i AG.	LJ pointed out that the Commission on Religious Education in England reports that in England 3 hours of training is given. However, one of the recommendations of the CoRE is that a minimum of 12 hours should be given to RE.
Holodd HS a oedd mewnbwn y darlithydd yn lleihau. Esboniodd RB fod y symudiad sydd wedi digwydd wedi codi pont rhwng yr hyn sy'n digwydd yn yr ysgol, a'r brifysgol. Dywedodd fod myfyrwyr yn gweld tiwtoriaid yn llai aml a bod mwy o bwysau ar athrawon mewn ysgolion, sydd eisoes yn brysur iawn. Dywedodd HS ei fod ef wedi hyfforddi am 3 blynedd ac roedd yn pryderu fod disgwyl i hyn ddigwydd mewn blwyddyn. Cadarnhaodd RB fod BEd yn dal i fodoli.	HS queried whether the input of the lecturer is decreasing. RB explained the shift that has taken place has built a bridge between what happens in school and in university. She said that students are seeing tutors less often and that there is more pressure on teachers in schools, who are already very busy. HS said that he had trained for 3 years and raised the concern that this is now expected in a year. RB confirmed that BEds still exist.
Cododd un aelod y pryder mai ychydig iawn o athrawon sydd â chefndir ffydd ac y gallai hyn arwain at gysyniad dryslyd o beth yw Cristnogaeth. Gofynnodd a ddylai fod mwy o gyfle i gael	A member raised the concern that very few teachers have faith backgrounds and that this means that this may lead to a confused concept of what Christianity is. She asked whether there

DRAFT

arweinwyr ffydd i gymryd rhan yn yr hyfforddiant. Cadarnhaodd RB fod y Drindod Dewi Sant yn croesawu partneriaethau gyda chymunedau ffydd. Mae’r mewnbwn gan bobl sy’n siarad â myfyrwyr yn dda.	should be more opportunity to have faith leaders involved with training. RB confirmed that TSD welcomes partnerships with faith communities. Input from people speaking to students is good.
Holodd aelod a ellid gwneud pethau’n fwy unffurf o ran cyflwyno Addysg Grefyddol. Cadarnhaodd LJ fod gennym y Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol yn barod, ond nad yw hwn yn seiliedig ar gynnwys a’i fod yn cael ei bennu’n lleol. Ailadroddodd y ffaith fod dull Donaldson yn golygu gwneud partneriaethau a bod mwy o bwyslais ar gredoau craidd Cristnogaeth mewn TGAU. Dywedodd MM yr hoffai ef, fel athro, weld y cymunedau ffydd yn cyfrannu’n fwy. Cadarnhaodd RB fod gan fwyafrif y myfyrwyr ôl-radd radd Astudiaethau Crefyddol neu eu bod wedi gwneud modiwlau ar ryw adeg yn eu gradd. Mae gan rai radd mewn pwnc perthnasol arall. Felly, byddai ganddyn nhw gefndir perthnasol. Atgoffodd PW yr aelodau fod adroddiad interim CoRE yn datgan y dylai CYSAGau gael rôl gynyddol ac awgrymodd y gallai hon gynnwys partneriaeth gryfach rhwng ysgolion a’r cynrychiolwyr ffydd sy’n eistedd ar GYSAGau. Cafwyd y cwestiwn a ddylai AG aros fel pwnc ar wahân oherwydd pe na byddai, roedd yn pryderu y byddai athrawon yn colli eu harbenigedd. Mynegodd un aelod bryder am y plant sy’n cael eu heffeithio gan yr ‘arbrawf addysgol’ hwn, gan ddweud ei bod yn bosibl nad oedd ganddynt gefndir yn y pwnc neu’n teimlo’n ddigon hyderus i gymryd pynciau arbenigol yn y TGAU. Mynegwyd pryder fod perygl o golli hanfod y pwnc. Dywedodd aelod arall fod disgwyl i athrawon erbyn hyn ddysgu unrhyw bynciau eraill ac y gallai hyn effeithio ar y system addysg drwyddi draw.	A member asked whether things could be made more uniform in terms of delivering Religious Education. LJ confirmed that we already have the National Exemplar Framework, but that this is not content based and is locally determined. She also reiterated that the Donaldson approach is about making partnerships and that there is more emphasis upon the core beliefs of Christianity at GCSE. MM confirmed that, as a teacher, he would like more involvement of faith communities. RB confirmed that the majority of PG students have a Religious Studies degree or have done modules at some point in their degree. Some have a degree in another relevant subject. Therefore, they would have a relevant background. PW reminded members that the CoRE interim report stated that there should be an increased role for SACREs and suggested that this might include a stronger partnership between schools and faith representatives sitting on SACREs. A member raised a query about whether RE should be kept as a distinct subject and raised the concern that if it was not, teachers might lose their specialism. A member expressed concern for the children who are affected by this ‘educational experiment,’ stating that they might not have the background in the subject or feel confident enough to take specialist subjects at GCSE. A concern was expressed that there might be a danger of losing the essence of what the subject is. A member expressed concern that teachers are now expected to pick up and teach any other subject and that this could impact upon the education system as a whole.
Awgrymodd un aelod fod y syniad o gydberchnogaeth yn ardderchog gan yr hoffai’r ysgolion gael cyfrannu at yr hyn sy’n digwydd mewn ymarfer. Dywedodd un aelod fod angen dyddiau hyfforddi mentoriaid ar y cwrs AGA. Cadarnhaodd RB fod dau yn cael eu cynnal bob blwyddyn a’u bod yn rhedeg rhaglen hyfforddi mentoriaid ym Mhen-y-bont ar Ogwr.	A member suggested the idea of joint ownership is brilliant as schools would like to have a say in what happens in practice. A member expressed concern about the need for mentor training days on the ITE course. RB confirmed that two are held every year and that they are running mentor training programme in Bridgend.

DRAFT

7. Cyflwyniad CCYSAGau Cymru*: Dyniaethau yn y Cwricwlwm Newydd i Gymru - Manon Jones*	***7. WASACRE presentation: Humanities in the New Curriculum for Wales – Manon Jones***
Dywedodd MJ wrth CCYSAGauC fod ei swyddogaeth yn Llywodraeth Cymru wedi newid a'i bod hi bellach yn gyfrifol am gysondeb dros y chwe Maes Dysgu a Phrofiad.	MJ informed WASACRE that her role in Welsh Government has changed and that she is now responsible for consistency over the six AoLE.
Cadarnhaodd MJ fod Newyddlen Llywodraeth Cymru wedi cael ei hanfon i bob CYSAG a bod yr adborth wedi bod yn ddefnyddiol iawn ac mai da fyddai derbyn mwy o sylwadau.	MJ confirmed that the Welsh Government Newsletter had been sent to every SACRE and that feedback had been very useful and that it would be good to receive more comments.
Rhoddodd MJ ddiweddariad ar y cynnydd a wnaed ym Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau yn y Cwricwlwm Newydd. Cadarnhaodd y dylai AG fod yn rhan o MDaPh y Dyniaethau ac y bydd yn aros yn ofyniad statudol ar y cwricwlwm o'r dosbarth derbyn. Cadarnhaodd MJ fod Dyniaethau wedi dilyn dull 'Beth sy'n Bwysig' ac mae pwrpas y datganiadau oedd darparu'r cysyniadau allweddol i'w harchwilio yn ystod addysg y dysgwr. Rhannodd enghraifft o un o'r datganiadau a'r rhesymeg y tu ôl iddo. Cadarnhaodd MJ fod Llywodraeth Cymru wedi comisiynu gwaith yn y pynciau cysylltiedig a bod CCYSAGauC wedi cyflwyno papur trafod fel rhan o'r broses hon. Roedd cynrychiolwyr CCYSAGauC wedi mynychu gweithdy MDaPh yn Abertawe i gyflwyno'r papur i'r athrawon. Dywedodd MJ y byddai'r Pedwar Diben Craidd wrth wraidd y Cwricwlwm Newydd ac y byddai MDaPh Dyniaethau yn cyfrannu at y rhain. Rhannodd MJ y strwythur a fyddai'n ffurfio MDaPh y Dyniaethau. Bydd hyn yn cynnwys datganiad yn manylu ar sut y mae'r Maes yn cefnogi'r Pedwar Diben; datganiadau 'Beth sy'n Bwysig' a'r rhesymeg y tu ôl iddynt; cyfeiriad at y prif Wybodaeth, Sgiliau a Phrofiadau pwnc a fyddai'n ategu datblygu cwricwlwm ar lefel ysgol; Pynciau, Meysydd a Threfniadau penodol; Cyfrifoldebau Trawsgwricwlaidd a Sgiliau Ehangach. Mae'r strwythur yn manylu ar y Fframwaith Cynnydd; Deilliannau Cyflawniad; Elfennau Trawsgwricwlaidd ac Egwyddorion Arweiniol i helpu i roi Beth sy'n Bwysig ar waith.	MJ gave an update on progress made within the Humanities AoLE in the New Curriculum. She confirmed that RE should form part of the Humanities Area of Learning and Experience and will remain a statutory curriculum requirement from reception. MJ confirmed that Humanities had taken a 'What Matters' approach and that the purpose of the statements was to provide the key concepts to be explored during a learner's education. She shared an example of one of the statements and the rationale behind it. MJ confirmed that Welsh Government had commissioned work in the related disciplines and WASACRE provided a discussion paper as part of this process. WASACRE representatives had attended a Humanities AoLE workshop in Swansea to present the paper to the teachers. MJ said that the Four Core Purposes would be at the heart of the New Curriculum and that the Humanities AoLE would contribute to these. MJ shared the structure that would shape the Humanities AoLE. This will include a statement detailing how the AoLE supports the Four Purposes; 'What Matters' statements and their accompanying rationales; reference to key subject Knowledge, Skills & Experiences which would support the development of school level curriculum development; specific Disciplines, Domains & Dispositions; Cross-Curricular & Wider-Skill Responsibilities. The structure details the Progression Framework; Achievement Outcomes; Cross – Curriculum Elements and Guiding Principles to help turn What Matters into practice.
Cadarnhaodd MJ nad yw'r Cwricwlwm Newydd yn colli golwg ar y pynciau ond yn ceisio cael agwedd fwy holistig.	MJ confirmed that the New Curriculum is not losing sight of the disciplines but is seeking a more holistic approach.
Dywedodd MJ y gall fod angen canllawiau pellach ar AG gan ei fod yn ofyniad statudol yn CA4 ac	MJ confirmed that further guidance on RE might be necessary as it is a statutory requirement at KS4

DRAFT

oherwydd lefel leol y pwnc. Felly gallai hyn olygu ystyried darparu Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol.	and because of the local level of the subject. Therefore this could mean looking at providing a National Exemplar Framework.
Holodd VT a yw'r datganiadau 'Beth sy'n Bwysig' wedi newid o'r rheiny sy'n destun ymgynghoriad ar hyn o bryd. Dywedodd MJ ei bod yn dal i weithio arnynt a'u bod wedi cael eu diweddaru. Dywedodd y byddant yn cael eu diffinio ymhellach yn y dyfodol oherwydd ei bod yn bwysig dod yn ôl atynt i wneud yn siŵr nad oes dim byd ar goll. Dywedodd LJ fod ymatebion yn dal i gael eu hysgrifennu a gofynnodd a yw gweithgor y dyniaethau'n ystyried yr adborth. Cadarnhaodd MJ fod sylwadau'n bwydo i mewn i'r ffordd y mae'r gweithdai'n cael eu trefnu a bod adborth yn werthfawr gan ei fod yn ffordd o wirio'r hyn sy'n cael ei ddatblygu.	VT queried whether the 'What Matters' statements have changed from those being consulted upon at the moment. MJ confirmed that they are a work in progress and that they have been updated. She said that they will be defined further in the future because it is important to keep coming back to them to make sure nothing is missing. LJ stated that responses are still being written and queried whether the humanities working group consider feedback. MJ confirmed that comments feed into the way the workshops are organised and that feedback is valuable because it provides a check for what is being developed.
Mynegodd un aelod bryder fod y datganiadau'n glastwreiddio crefydd ac ysbrydolrwydd. Gofynnodd pa ymgynghoriad a fu gyda'r cymunedau ffydd. Pwysleisiodd MJ eto nad yw Llywodraeth Cymru'n dymuno colli dim o ran y pwnc a'r arbenigedd. Hysbysodd Manon Jones CCYSAGauC fod cyfarfod cynllunio i'w gynnal o fewn pythefnos ac y byddai adborth gan GYSAG ar yr agenda. Yn ystod y cyfarfod cynllunio y gobaith oedd y byddent mewn sefyllfa i rannu'r datblygiadau hyd yma. Mae Llywodraeth Cymru yn ystyried ffyrdd o ymgysylltu â ChYSAGau a byddant yn gofyn am farn cynrychiolwyr CCYSAGauC/PYCAG yn y cyfarfod cynllunio. Gofynnodd MJ beth oedd y ffordd orau i Lywodraeth Cymru ymgysylltu â ChYSAGau gyda'r datblygiadau ar y cwricwlwm yn symud mor gyflym.	A member raised a concern that the statements were diluting religion and spirituality. She asked what consultation there had been with faith communities. MJ reiterated that Welsh Government do not want to lose anything in terms of the discipline and expertise. MJ informed WASACRE that a planning meeting was to be held within two weeks and that feedback from SACREs would be on the agenda. During the planning meeting it was hoped that they would be in the position to share the development to date. Welsh Government are looking at ways of engaging with SACREs and will be seeking the views of WASACRE/NAPfRE representatives at the planning meeting. MJ raised the question about how Welsh Government might best engage with SACREs when the curriculum development is moving so quickly.
Roedd GV yn pryderu fod MDaPh Dyniaethau wedi symud ymlaen mor gyflym a bod CYSAGau'n cael cais i ymgynghori ar rywbeth sydd wedi newid yn barod. Adroddodd fod hon yn dasg fawr i GYSAGau; maent yn treulio llawer o amser arni ddim ond i weld fod datblygiadau wedi newid. Dywedodd ei fod yn destun pryder gweld newid mawr yn y cwricwlwm yng Nghymru yn cael ei drefnu fel hyn.	GV expressed concern that the Humanities AoLE had moved on so quickly and that SACREs are being asked to consult on something that has already changed. She reported that this is a big job for SACREs; they are spending a lot of time on it only to find out that the development has moved on. She said it is concerning that we are seeing a major change of the curriculum in Wales conducted in this way.
Gofynnodd aelod a fyddai adnoddau ar gyfer y cwricwlwm ar gael cyn i'r cwrs newydd ddechrau. Cafwyd trafodaeth wedyn am sut y byddai'r	A member asked whether resources for the curriculum would be made available before the new course starts. Discussion ensued about how

DRAFT

cwricwlwm newydd yn cael ei ariannu gan fod problemau gydag ariannu'r fanyleb TGAU newydd ar hyn o bryd, yn enwedig adnoddau Cymraeg. Cadarnhaodd MJ y byddai tîm penodol yn edrych ar sut bydd adnoddau'n cael eu darparu i'r cwricwlwm newydd.

Gofynnodd VT a fyddai Llywodraeth Cymru yn cylchredeg y papurau diwygiedig newydd. Dywedodd MJ y byddai hyn yn digwydd. Awgrymodd VT y byddai'n ddefnyddiol cynnwys aelod o CCYSAGauC yng nghyfarfodydd MDaPh y Dyniaethau. Roedd MJ yn meddwl fod hwn yn syniad gwerth chweil.

Barn MM oedd bod hyder, arbenigedd a brwdfrydedd yn arwain at addysgu da a'i bryder ef oedd nad yw dysgu y tu allan i'ch arbenigedd yn ysgogi hynny. Ategodd y farn ei bod yn bwysig peidio â cholli'r pynciau unigol. Dywedodd MJ y byddai hi'n ystyried y pwynt hwn, ond ailadroddodd mai'r ysgol fyddai'n penderfynu sut i gyflwyno'r cwricwlwm.

Awgrymodd PJ mai un ffordd y gallai Llywodraeth Cymru ymgynghori â ChYSAGau fyddai drwy gael cyfarfod arbennig ychwanegol o CCYSAGauC. Cadarnhaodd EE y byddai hawl i wneud hyn pe bai angen.

Atgoffwyd MJ gan GV fod arbenigedd proffesiynol ar gael os nad oedd digon o bobl ag arbenigedd mewn AG ar weithgor y Dyniaethau ac y gallai CCYSAGauC helpu.

Gweithredu: MJ to i anfon y fersiwn ddiweddaraf o ddatganiadau Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau i PW i'w dosbarthu.

Ar ôl cinio adroddodd LJ ar ohebiaeth a dderbyniwyd ganddi

Soniodd LJ am ohebiaeth a gafodd gan y Rhwydwaith Rhyng-ffydd yn hysbysu CCYSAGauC am gyfarfod ar 28 Mawrth a'r cyfarfod i bobl ifanc oedd ar fin digwydd. Mae dogfen canllaw cynhadledd Amrywiaeth Crefydd a Chred y Rhwydwaith i ysgolion yn cael ei ymgynghori arni ac mae'r Rhwydwaith yn gofyn am gyngor ac adborth erbyn 13 Ebrill. Bydd pecyn adnoddau yn mynd allan am ddim i ysgolion.

the new curriculum would be resourced as there are problems with the resourcing of the new GCSE specification at the moment, particularly Welsh resources. MJ confirmed that there would be a specific team looking at how the new curriculum will be resourced.

VT asked whether Welsh Government would be circulating the new revised papers. MJ confirmed that this would happen. VT suggested it would it be helpful for a member of WASACRE to be included in the Humanities AoLE meetings. MJ confirmed that this was a really helpful idea.

MM expressed the opinion that confidence, expertise and passion lead to good teaching and raised his concern that teaching outside one's specialism does not lead to that. He reiterated that it is important not to lose the disciplines. MJ said that she would take the point on board, but reiterated that it would be up to the school to decide how the curriculum will be delivered.

PW suggested that one way in which Welsh Government might consult with SACREs could be to have an additional extraordinary WASACRE meeting. EE confirmed that this would be permissible should it be necessary.

GV reminded MJ that professional expertise is available if there weren't enough people with RE expertise in the Humanities working group and that WASACRE could help.

Action: MJ to send the newest version of the Humanities AoLE statements to PW to be circulated.

Following lunch LJ reported on correspondence she had received

LJ informed WASACRE members of communications she had received from the Inter Faith Network advising WASACRE of a meeting on 28th March and the upcoming meeting for young people. The IFN Diversity of Religion and belief conference guidance document for schools is out for consultation and the IFN are asking for advice and feedback by the 13th April. A resource pack will go out free to schools.

DRAFT

Gweithredoedd: ***i. Y rheiny sydd â diddordeb mewn mynd i gyfarfodydd y Rhwydwaith Rhyng-ffydd i gysylltu â LJ i gael gwybodaeth.*** *ii.* ***LJ i gysylltu â PW ynglŷn â dosbarthu gwybodaeth gan y Rhwydwaith.***	***Actions:*** ***iii. Those interested in attending the Inter Faith Network meetings to contact LJ for information.*** *iv.* ***LJ to liaise with PW on circulating information from IFN.***
8. **Cyfansoddiad Cymdeithas CYSAGau Cymru** Mae cyfansoddiad CCYSAGauC wedi cael ei ddiwygio. Mae'r Pwyllgor Gwaith yn ymgynghori ar hwn ar hyn o bryd. Bydd addasiadau i'r cyfansoddiad yn mynd allan i'r CYSAGau wedyn a bydd pleidlais ar fabwysiadu'r cyfansoddiad yn y cyfarfod blynyddol ar Ynys Môn yn Nhymor yr Haf. **Gweithredu: rhoi pleidlais ar fabwysiadu'r cyfansoddiad diwygiedig yn y Cyfarfod Blynyddol ar yr agenda**	***8. Wales Association of SACREs Constitution*** The WASACRE constitution has been revised. The Executive Committee are currently consulting on this. Adjustments to the constitution will then go out to SACREs and there will be a vote to adopt the constitution at the AGM meeting in Anglesey in the Summer Term. **Action: to agenda a vote on adopting the reviewed constitution at the AGM**
9. Diweddariadau: i. Diweddariad y Cyngor Addysg Grefyddol: Y Comisiwn Addysg Grefyddol yn Lloegr (CoRE) Cyflwynwyd papur gan LJ a PW: *CoRE a'i berthnasedd i Gymru: Papur trafod*. Roedd y Comisiwn wedi gwneud argymhellion cychwynnol ar 1. Hawl cenedlaethol i AG 2. Galw ysgolion i gyfrif am y ddarpariaeth ac ansawdd AG 3. Cynllun cenedlaethol i wella addysgu a dysgu mewn AG 4. Rôl newydd ac estynedig i'r CYSAGau Awgrymodd LJ a PW y dylai Cymru ystyried y cwestiynau canlynol 1. A yw deilliannau'r adroddiad interim yn berthnasol i Gymru? 2. A yw'r aelodau'n cytuno â'r argymhellion yn yr adroddiad? 3. Beth mae'r aelodau eisiau i Lywodraeth Cymru ei wneud? 4. Pa gamau, os o gwbl, ddylai CCYSAGauC eu cymryd nawr? 5. A ddylai Cymru ddechrau ei chomisiwn ei hun ar AG? Gofynnodd MJ am gopi digidol o'r papur. ***Gweithredu: PW i anfon copi digidol o'r papur i***	**9.** ***Up-dates:*** i. REC update: The Commission of Religious Education in England (CoRE) LJ and PW presented a paper: *CoRE and its relevance to Wales: A paper for discussion*. The Commission made initial recommendations on 1. A national entitlement for RE 2. Holding schools to account for the provision and quality of RE 3. A national plan to improve teaching and learning in RE 4. A renewed and expanded role for standing advisory councils on religious education (SACREs) LJ and PW suggested that Wales consider the following questions 1. Are the outcomes of the interim report relevant to Wales? 2. Do members agree with the recommendations in the report? 3. What do members want Welsh Government to do? 4. What action, if any, should WASACRE take now? 5. Should Wales initiate its own commission on RE? MJ requested a digital copy of the paper. ***Action: PW to send a digital copy of the paper to***

Manon Jones	***Manon Jones***
ii. Estyn – Michelle Gosney Cyflwynodd Michelle Gosney ei hun i'r aelodau. Ym mis Ionawr daeth yn brif swyddog Estyn i ysgolion ffydd. Bydd MG yn mynychu CCYSAGauC a Chyfarfodydd Cynllunio Dyniaethau ar ran Estyn. Adroddodd MG fod y cylch gwaith oedd yn edrych ar Hanes a Daearyddiaeth wedi argymell fod angen gwella DPP. Nid oedd MG yn rhan o dîm Estyn sy'n gweithio ar Adolygiad Thematig AG. Dywedodd y byddai Mark Campion yn mynychu cyfarfod haf CCYSAGauC i adrodd yn ôl ar adolygiad thematig AG. Dywedodd un o'r aelodau nad yw'r consortia'n darparu hyfforddiant DPP yn dilyn yr adroddiad ar y Dyniaethau ac awgrymodd nad yw'r argymelliadau gan Estyn yn cael eu cefnogi gan weithredu pellach. Adroddodd MG nad oes system ar hyn o bryd ar gyfer dilyn argymhellion. Holwyd lle dylai'r swyddogaeth honno fod. Cadarnhawyd mai cyfrifoldeb yr awdurdod lleol ydyw ond gofynnwyd o ble byddai'r arian yn dod. Adroddodd MG fod Fframwaith newydd Estyn yn edrych ar baratoi, cynllunio a gweithredu Addoli ar y Cyd. Os nad oes sylw mewn adroddiad, yna nid oes pryderon a byddai hynny'n golygu ei fod yn ganolig o ran ansawdd. Gofynnwyd i Estyn ddefnyddio enghreifftiau mewn adroddiadau, felly os yw AG yn cael ei gweld fel cryfder mewn ysgol, bydd enghreifftiau o hynny i'w gweld. O ran Ysbrydol, Moesol, Cymdeithasol a Diwylliannol bydd Estyn yn sôn am gryfderau ac agweddau o bryder a byddant yn edrych ar ddatblygiad ysbrydol ysgolion. Adroddodd GV y bu trafodaeth yn PYCAG nad yw rhai adroddiadau o dan y fframwaith newydd yn dweud unrhyw beth am Ysbrydol, Moesol, Cymdeithasol a Diwylliannol. Bydd MG yn adrodd hyn yn ôl i Estyn. Holodd KR pa ddiffiniad o ysbrydolrwydd fyddai Estyn yn ei ddefnyddio. Cadarnhaodd MG y byddai Estyn yn edrych ar y cyd-destun ehangach, e.e. gallwch gael profiad ysbrydol mewn gwers gelf. Bydd Estyn yn dangos lle mae cyfleoedd am ddatblygiad ysbrydol yn dda a lle mae yna bryderon.	*ii. Estyn – Michelle Gosney* Michele Gosney introduced herself to members. In January she became the lead Estyn officer for faith schools. MG will be attending WASACRE and the Humanities Planning Meetings on behalf of Estyn. MG reported that the Humanities remit looking at History and Geography had recommended that CPD be improved. MG was not involved with the Estyn team working on the Thematic Review of RE. She said that Mark Campion would be attending the summer WASACRE meeting to feedback on the thematic review of RE. A member commented that the consortia are not providing CPD training following the Humanities report and suggested that the recommendations from Estyn are not being backed up by further action. MG reported that there isn't currently a system for following recommendations up. She raised the query as to where that role lies. She confirmed that it lies with the local authority but asked where the funding would come from. MG reported that the new Estyn Framework looks at the preparation, planning and execution of Collective Worship. She reported that where there is no comment in a report then there are no concerns and that it would then be middle of the road in terms of the quality. Estyn have been asked to use exemplification in reports, so if RE is seen as a strength within the school, then you will see that in the exemplification. In terms of SMSC Estyn will be talking about strengths and areas of concern and they will be looking at the spiritual development of schools. GV reported that there had been discussion in NAPfRE that some reports under the new framework say nothing about SMSC. MG will take this back to Estyn. KR queried what definition of spirituality Estyn would be using. MG confirmed that Estyn would be looking at the broader context, e.g. you can have a spiritual experience in an art lesson. Estyn will be reporting on where opportunity for spiritual development is good and where there are concerns.
iii. EfTRE – Phil Lord	*iii. EfTRE – Phil Lord*

DRAFT

Adroddodd PL wrth CCYSAGauC fod EfTRE yn paratoi at gynhadledd yn Nulyn yn 2019. Y thema fydd *Reconciling Realities in Religious Education*. Yn ôl PL, mae gwledydd eraill yn ymgodymu â phethau y bu'n cwricwlwm ni'n ymgodymu â nhw nifer o flynyddoedd yn ôl ac mae Cymru ar y blaen o ran Addysg Grefyddol. Dywedodd wrth CCYSAGauC fod gan 47 o wledydd Ewropeaidd hael i fod yn aelodau o EfTRE ac mai 25 o wledydd sy'n cael eu cynrycyhioli ar y Bwrdd ar hyn o bryd. Mae EfTRE wrthi'n chwilio am gynrychiolwyr o Ddwyrain Ewrop. Dywedodd PL ei bod yn ddiddorol gweld yr amrywiaeth ar draws Ewrop. Mae'r adroddiadau o'r 25 gwlad ar gael ar wefan EfTRE http://www.eftre.net/ Bu PL ei hun yn gyfrifol am y wefan. Hysbysodd PL CCYSAGauC y byddai'n ymddiswyddo o'i rôl fel cynrychiolydd EfTRE. Cafwyd trafodaeth ynghylch pwy fyddai'n ei olynu fel cynrychiolydd. Pleidleisiwyd dros GV a hi fydd cynrychiolydd EfTRE.	PL informed WASACRE that EfTRE are working towards a conference in Dublin in 2019. The theme will be Reconciling Realities in Religious Education. PL pointed out that other countries are grappling with things that our curriculum grappled with a number of years ago and that Wales are ahead of the game in Religious Education. He informed WASACRE that 47 European countries are entitled to become members of EfTRE and that there are currently 25 countries represented on the Board. EfTRE are presently looking for reps from Eastern Europe. PL expressed that it is interesting to see the diversity right across Europe. The reports from 25 countries are on the EfTRE website http://www.eftre.net/ PL informed WASACRE that he had held responsibility for the Website. PL informed WASACRE that he would be stepping down from the role of EfTRE representative. Discussion pursued upon who would replace PL as EfTRE representative. GV was subsequently voted EftRE representative.
iv. *AREIAC – Gill Vaisey* Adroddodd GV y bydd cynhadledd AREIAC yn cael ei chynnal ym Mryste ar 2 a 3 Gorffennaf. Mae croeso i bawb sydd â diddordeb mewn hyrwyddo rhagoriaeth mewn AG i'w mynychu. Mae ffurflenni archebu ar gael gan Gill Vaisey neu gellir eu cael ar wefan AREIAC. Gall unrhyw un sydd â chyfrifoldeb dros gefnogi athrawon ddod yn aelod o AREIAC. Mae gostyngiad o £30 o bris y gynhadledd i aelodau AREIAC. Thema'r gynhadledd eleni yw Adlewyrchu Lluosogrwydd mewn AG a bydd yn para dau ddiwrnod. Bydd yno gydbwysedd rhwng gweithdai a phrif siaradwyr. Mae GV yn mynychu AREIAC fel cynrychiolydd Cymru ac mae PW hefyd newydd ddod yn aelod o AREIAC. Yng nghyfarfod PYCAG bu'r aelodau'n trafod yr angen am gefnogaeth i athrawon a'r cyfleoedd a allai fod ar gael drwy *Learn Teach Lead RE*. Mae yna bosibilrwydd fod cyfle i gael cyllid sydd ar gael i sefydlu rhwydweithiau AG. Bydd GV a PYCAG yn ymchwilio i hyn ymhellach. ***Gweithredu: PW i ddosbarthu gohebiaeth am gynhadledd AERIAC i Glercod CYSAG i'w anfon ymlaen i ysgolion.***	iv. *AREIAC – Gill Vaisey* GV reported that the AREIAC conference will be taking place in Bristol on 2nd and 3rd July. Everyone interested in promoting excellence in RE is welcome to attend. Booking forms are available from Gill Vaisey or can be accessed via the AREIAC website. Anyone who has responsibility for supporting teachers is able to become a member of AREIAC. There is a £30 discount off the conference for AREIAC members. This year's conference is on Reflecting Plurality in RE. It will run over two days. There will be a balance between workshops and key note speakers. GV attends AREIAC as a Wales representative. PW has also recently become a member of AREIAC. At the NAPfRE meeting members discussed the need for support for teachers and opportunities that might be available via Learn Teach Lead RE. There is potentially an opportunity to secure funding that is available to set up RE networks. GV and NAPfRE will be investigating this further. ***Action: PW to circulate correspondence about the AREIAC conference to SACRE Clerks to pass on to schools.***

DRAFT

v. MAGC - Dafydd Trehearne

Ar ran MAGC, adroddodd DT fod pot bach o arian ar gael ac nad oes mwy o arian yn dod i mewn oherwydd toriadau'r llywodraeth. Mae MAGC wedi rhoi cymorth ariannol i gyfieithu dogfennau i'r Gymraeg. Fodd bynnag, byddai MAGC yn hoffi cynnig cymorth ehangach na hynny. Cadarnhaodd DT fod y llyfr *Encouraging Religion* wedi cael ei gyhoeddi bellach. Dywedodd nad oedd MAGC am roi'r gorau iddi eto ond bod eu rôl wedi lleihau oherwydd diffyg cyllid.

10. Adroddiad ar gyfarfod y Pwyllgor Gwaith a gynhaliwyd ar 13 Medi 2017

Dosbarthwyd adroddiad o gyfarfod y Pwyllgor Gwaith. Dywedodd EE wrth CCYSAGauC na fyddai cofnodion y cyfarfod yn cael eu hanfon nes iddynt gael eu cadarnhau gan y Pwyllgor Gwaith. Gwnaed y penderfyniad hwn oherwydd y bu anghywirdeb yng nghynnwys y cyfarfod a oedd angen ei gywiro cyn i'r cofnodion gael eu gwneud yn gyhoeddus. Gwnaed newidiadau i nodiadau'r Pwyllgor Gwaith a hysbysodd EE CCYSAGauC fod aelodau etholedig yn gallu mynychu CCYSAGauC mewn gwirionedd.

***11.* Dangos a dweud**

Adroddodd Phil Lord wrth CCYSAGauC fod MAGC wedi rhoi cyllid i gyfieithu adnoddau y mae ef wedi'u datblygu, sef Cynllun Gwaith pedair blynedd ar gyfer Addoli ar y Cyd. Mae un o'r blynyddoedd ar gael yn Gymraeg erbyn hyn. Bydd y lleill yn cael eu cyfieithu wrth i'r cyllid gael ei sicrhau. Enwau'r adnoddau yw *Simply Collective Worship*. Mae'r Cynllun Gwaith yn cynnwys cwestiynau a syniadau i fyfyrio arnynt, themâu byrrach a Munud i Feddwl. Mae adnodd 6 wythnos am ddim ar gael ar y wefan https://simplycollectiveworship.co.uk/

12. Gohebiaeth

i. Adroddodd GV ar ohebiaeth a dderbyniwyd gan ohebydd o BBC ar-lein. Roedd y gohebydd wedi darllen, ym mhapurau CYSAG Casnewydd a phapurau CCYSAGauC, am gynrychiolaeth Dyneiddwyr ar GYSAGau. Gofynnodd am ymateb gan CCYSAGauC a rhoddodd GV ymateb iddi. Dilynwyd hyn gan erthygl ar BBC ar-lein. Cadarnhaodd EE ei fod wedi darllen yr erthygl a'i fod yn ei hystyried yn un deg a chytbwys. Roedd

v. REMW - Dafydd Trehearne

DT reported on behalf of REMW that there is a limited pot of money available and that there is no further money coming in because of government cuts. REMW have provided financial help to translate documents into Welsh. However, REMW would prefer to offer wider support than that. DT confirmed that the Encouraging Religion book had now been published. He said that REMW were not giving up yet but that their role had been reduced because of lack of finance.

10. Report from the Executive Committee held on 13 September 2017

A report from the Executive Committee was circulated. EE informed WASACRE that minutes from the meeting would not be circulated until they had been ratified by the Executive Committee. This decision had been made as there had been an inaccuracy in the content of the meeting which required rectification before they the minutes were made public. Changes were made to the Executive meeting notes and EE informed WASACRE members that co opted members are in fact able to attend WASACRE.

11.* Dangos a dweud/ *Show and tell

Phil Lord reported to WASACRE that the REMW had provided funding for translation of resources he has been developing which is a four year Scheme of Work for Collective Worship. One of the years is now available in Welsh. The others will be translated as funding is gained. The resources are called *Simply Collective Worship*. The Scheme of Work includes reflective questions and thoughts, shorter themes and Thoughts for the Day. A free 6 week resource is available on the site https://simplycollectiveworship.co.uk/

12. Gohebiaeth /*Correspondence*

i. GV reported on correspondence received from a reporter from BBC online. The reporter had read, in Newport SACRE papers and WASCRE papers, about Humanist representation on SACREs. She had requested a response from WASACRE which was then given by GV. An article was subsequently published by BBC Online. EE confirmed that he had read the article and considered it to be a fair and balanced report. This view was supported by both

GV yn cytuno â hyn ynghyd â KR a gafodd ei holi hefyd. ii. Derbyniwyd gohebiaeth gan Christine Abbas o Bahá'í' Cymru gyda dymuniadau gorau i'r aelodau ar achlysur y Flwyddyn Newydd Bahá'í. Adroddodd PW ei bod wedi mynychu dathliad Deucanmlwyddiant y Bahá'í yn y Senedd ar ran CCYSAGauC. Roedd Rheinallt Thomas a Kathy Riddick yn bresennol yno hefyd. Roedd y digwyddiad wedi'i gynllunio'n dda ac yn cynnig gwybodaeth ac roedd hefyd yn ddathliad ardderchog. **13. U.F.A.** i. Ar ran PYCAG, dywedodd GV fod swyddogaethau'r gweithwyr a'r swyddogion yn newid a bod PYCAG wedi trafod y mater hwn ac yn poeni fod gwahaniaeth mawr yn yr amser a neilltuir i swyddogion proffesiynol i GYSAGau. Gofynnodd PYCAG i CCYSAGauC a fyddent yn ystyried ysgrifennu at Awdurdodau Lleol i godi'r mater hwn. Mynegwyd hefyd yr angen i GYSAGau gael cefnogaeth gyson gan swyddog ALl penodol a Chlerc CYSAG. Ategodd HS ei bod yn bwysig sicrhau arfer da a dywedodd fod CCYSAGauC yn ddiolchgar i'r awdurdodau hynny sydd eisoes yn dilyn arfer da. Cadarnhaodd aelod o CCYSGAauC ei bod yn bwysig bod athrawon yn mynychu cyfarfodydd CYSAG a CCYSAGauC. Cytunwyd i ysgrifennu llythyr at bob Cyfarwyddwr ALl / Addysg. ii. Holodd LB a oedd dogfen CCYASGauC 'Beth sy'n Bwysig mewn AG' a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru yn mynd i gael ei hymgynghori arni. Cadarnhaodd PW mai dogfen drafod oedd hon a fwriadwyd yn unig ar gyfer athrawon sy'n gweithio ar Faes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau, ac nid dogfen ganllaw. Felly, ni fyddai ymgynghoriad ac mae'n dal i fod yn bapur trafod. Cadarnhaodd MJ y byddai ymgynghori'n digwydd ar ddogfen MdaPh y Dyniaethau a fyddai'n cael ei hysgrifennu o ganlyniad i'r broses. ***14.* Dyddiad y cyfarfodydd nesaf*:*** i. Haf 2018 – Ynys Môn 06/07/2018 ii. Hydref 2019 – Bro Morgannwg (I'w gadarnhau)	GV and KR who had been questioned by the reporter. ii. WASACRE received correspondence from Christine Abbas from Wales Bahá'í's with best wishes for members on the occasion of the Bahá'í New Year. PW reported that she had attended the Bahá'í Bicentenary celebration at the Senedd on behalf of WASACRE. Rheinallt Thomas and Kathy Riddick were also in attendance. The event was very well planned and informative and a good celebratory occasion. **13. U.F.A. / *A.O.B.*** i. GV, on behalf of NAPfRE stated that roles of employees and officers are changing and NAPfRE had discussed this issue and were concerned that there was a great disparity in the amount of time that is allocated to professional officers to SACREs. NAPfRE asked WASACRE whether they would consider writing to Local Authorities to raise this issue. They also expressed the need for SACREs to be consistently supported by a dedicated LA officer and SACRE Clerk. HS reiterated the importance of ensuring good practice and said that WASACRE are grateful to those authorities who are already following good practice. A WASACRE member confirmed the importance of teacher attendance at SACRE meetings and WASACRE. It was agreed that a letter would be written to all LA Directors / Heads of Education. ii. LB queried whether the WASACRE document 'What Matters in RE' that had been commissioned by Welsh Government would be going out for consultation. PW confirmed that this was a discussion document solely intended for the teachers working on the Humanities AoLE, and not a guidance document. Therefore, it would not be consulted upon. It remains a discussion paper. MJ confirmed that consultation would be on the Humanities AoLE document that was written as a result of the process. ***14.* Dyddiad y cyfarfod nesaf / *Date for next meeting:*** i. Summer 2018 – Ynys Môn / Anglesey 06/07/2018 ii. Autumn 2019 – Bro Morgannwg /Vale of Glamorgan (TBC)

Gofynnodd VT a fyddai modd cynnal y cyfarfod ar ryw ddiwrnod heblaw dydd Gwener. Cadarnhawyd y bydd CCYSAGau yn amrywio'r dyddiau er mwyn annog gwell cynrychiolaeth gan athrawon. Diolchodd EE i bawb am ddod i'r cyfarfod. Diolchwyd hefyd i'r Cyng. Phil Downing, James Craven – Clerc CYSAG Abertawe, Kate Phillips, cynrychiolydd yr ALl ar CYSAG, Vicky Thomas, ymgynghorydd AG i GYSAG Abertawe, aelodau CYSAG o Abertawe a ddaeth i gefnogi, côr Ysgol Gatholig yr Esgob Vaughan a'u hathrawon ynghyd â Gwasanaeth Cerdd Abertawe, a Sarah Gray, a fu'n cyfieithu yn y cyfarfod.	VT raised the issue of holding the meeting on days other than a Friday. It was confirmed that WASACRE will be rotating the days to encourage greater representation from teachers. EE thanked everyone for attending the meeting. Thanks were also expressed to Cllr. Phil Downing, James Craven - Clerk to Swansea SACRE, Kate Phillips the LA representative on SACRE, Vicky Thomas RE consultant to Swansea SACRE, SACRE members from Swansea in attendance today to support the hosting SACRE, Bishop Vaughan RC Comprehensive School choir and teachers along with Swansea Music Service and Sarah Gray, who provided the translation for the meeting.

DRAFT

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Kirsty Williams AC/AM
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Revd Canon Edward J Evans
Chair
WASACRE
15 St. Andrews Road
Bridgend
CF311RX

3 May 2018

Dear Revd Canon Edward J Evans

I am writing to update you on the position in relation to the governance and membership on Standing Advisory Councils on Religious Education ("SACREs") and Agreed Syllabus Conferences ("ASCs").

As you are aware, the guidance relating to SACRE membership is laid out in Circular 10/94 (published by the former Welsh Office in 1994). Whilst the circular itself is non-statutory, and is neither binding nor authoritative, it seeks to provide guidance to local authorities and SACREs in the way they carry out their functions in respect of religious education and collective worship. The circular states at paragraph 103:

> "The inclusion of representatives of belief systems such as humanism, which do not amount to a religion or religious denomination, on Committee A of an agreed syllabus conference or Group A of a SACRE would be contrary to the legal provisions referred to at paragraph 102".

You will be aware that there have been a number of queries recently on the issue of membership to Group A of a SACRE. Specifically, on whether persons who hold non-religious beliefs (such as Humanists) should be permitted full membership on Group A in light of the Human Rights Act 1998.

The appointment of persons to a SACRE remains a matter for local authorities and the SACREs. However, taking legal advice into consideration, I am of the opinion that representatives from non-religious belief systems may be appointed to Group A of a SACRE, to ensure that SACREs fully reflect the beliefs of the communities that they are representing and to comply with current legislation.

It is the view of the Welsh Government that:

a) to ensure compatibility with the Human Rights Act 1998 the provisions relating to the constitution of SACRES and ASCs in the 1996 Act are to be interpreted

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

as permitting the appointment of persons who represent holders of non-religious beliefs in the same way as they permit the appointment of persons who represent holders of religious beliefs; (section 390(4)(a) of, and paragraph 4(2)(1) of Schedule 31 to, the 1996 Act). However, we consider the non-religious beliefs adhered to by the person to be appointed must be analogous to a religious belief, such as humanism. To be “analogous” we consider the non-religious beliefs must in accordance with case law under the European Convention of Human Rights and the Human Rights Act 1998 attain the necessary level of cogency, seriousness, cohesion and importance to attract protection under the Convention Rights.

b) an appointment is dependent on the relevant local authority’s opinion as to whether such a representative would help ensure that the relevant traditions in the local authority’s area are appropriately reflected in Group A. The final decision of an appointment rests with the local authority, and they are best placed to assess whether a SACRE has the necessary expertise and experience to properly discharge its function.

The same principle applies in relation to appointments to Agreed Syllabus Conferences (ASCs).

For the avoidance of doubt, the guidance set out in this letter supersedes paragraph 103 of Circular 10/94. With regards to an update to the circular, I am aware that this is a priority and that there are other areas of contention within the document that need to be addressed. As there are some complex issues, consideration of those matters is still on-going and therefore a review of the guidance will be considered once all information has been received.

I hope this provides clarification on these matters.

Yours sincerely

Kirsty Williams AC/AM
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education